

การศึกษาความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์
หมู่บ้านท่งมั่ง อำเภอไชยธานี นครหลวงเวียงจันทน์
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
พ.ศ. 2567

การศึกษาความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์
หมู่บ้านท่งมั่ง อำเภอไชยธานี นครหลวงเวียงจันทน์
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

Lathtana Bounthalamahaxay

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2567

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

การศึกษาความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์
หมู่บ้านท่งมั่ง อำเภอไชทานี นครหลวงเวียงจันทน์
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

Lathtana Bounthalamahaxay

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน

พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผานิตย์ นาขັນ)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(อาจารย์ ดร.ปรมิินทร์ นาระทะ)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

ประธานอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการรับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยศ สัมฤทธิ์สกุล)

รักษาการแทนรองอธิการบดี

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

ชื่อเรื่อง	การศึกษาความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์หมู่บ้านท่งมั่ง อำเภอโซ่พิสัย นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ชื่อผู้เขียน	Miss Lathtana Bounthalamahaxay
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผานิตย์ นาขັນ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การดำเนินงาน และกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่ง 2) ความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่ง 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่ง อำเภอโซ่พิสัย นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ได้แบ่งประชากรในการศึกษาออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 ประชากรผู้ปลูกผักอินทรีย์อันเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่ง จำนวน 44 คน และกลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวอย่างผู้ที่ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่ม จำนวน 2 คน ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มเกษตร 1 คน และเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 46 คน คัดเลือกด้วยวิธีเจาะจง ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า วิธีการดำเนินงานและกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ ช่วงเริ่มต้นมีการเรียนรู้หลักการและมาตรฐานของเกษตรอินทรีย์ มีการประชุมกลุ่มร่วมกันเพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ มีการตรวจสอบเพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่ง มาจากองค์ประกอบดังนี้ 1) ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ 2) ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ 3) การได้รับข้อมูลข่าวสาร 4) ทักษะของเกษตรกร 5) ความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ 6) กระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร และด้านความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มจากองค์ประกอบเสริมของผู้นำและหน่วยงานรัฐที่สนับสนุน ได้แก่ ภาวะความเป็นผู้นำของคณะกรรมการกลุ่ม การมีส่วนร่วมของกลุ่ม การบริหารจัดการกลุ่ม ความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ สำหรับข้อเสนอแนะของเกษตรกร ได้แก่ การสนับสนุนให้การช่วยเหลือในด้านแหล่งทุนเพื่อสร้างโรงเรือน จัดฝึกอบรมพัฒนา

ในด้านการป้องกันศัตรูพืชและโรคพืช การวางแผนผลิต การตลาด และการแปรรูป การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อพัฒนาการผลิตผักอินทรีย์ให้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ : ความสำเร็จ, เกษตรอินทรีย์, ผักอินทรีย์, กลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์

Title	STUDY ON SUCCESS IN GROWING ORGANIC VEGETABLES OF THE THONG MANG ORGANIC AGRICULTURAL COOPERATIVE AT XAYTHANY DISTRICT, VIENTIANE CAPITAL, LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC
Author	Miss Lathtana Bounthalamahaxay
Degree	Master of Science in Geosocial Based Sustainable Development
Advisory Committee Chairperson	Assistant Professor Dr. Phanit Nakayan

ABSTRACT

This study was conducted to investigate: 1) the organic farming process and operation of farmers under the Thang Mang organic farming cooperative group; 2) the successful organic vegetable growing of the farmers; and 3) suggestions about organic farming of the farmers. The population of this study consisted of two groups: 44 organic vegetable growers and 2 people promoting organic farming (1 farmer group head and 1 concerned government personnel). Obtained by purposive sampling. In-depth interview and questionnaires were used for data collection and analyzed by using content analysis.

Results of the study revealed that, at the initial stage, the farmers learnt about organic farming standards and principles. Besides, there was a meeting related to operational consistency with topographic conditions and yield monitoring under organic farming standards. The success of organic vegetable growing of the farmers was due to the following components: 1) economic benefits; 2) organic farming knowledge; 3) news/information perception; 4) farmers' attitudes; 5) readiness for organic farming; and 6) organic farming process of the farmers. It was found that successful operations of the group from additional elements of leaders and supporting government agencies, including: leadership of the group committee, group forming, group management, readiness for organic farming and support of concerned public and private agencies.

Financial support should be encouraged beneficial to training on plant disease and pest prevention, production planning, marketing, processing and use of new technology for the development of organic vegetable production.

Keywords : success, organic farming, organic vegetables, organic agricultural cooperative

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเรื่อง การศึกษาความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ หมู่บ้านท่งมั่ง อำเภอไชทานี นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผานิตย์ นาขยัน อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ที่คอยให้คำปรึกษาชี้แนะ สนับสนุนแนวทางในการทำวิจัยมาโดยตลอด ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย และ อาจารย์ ดร.ปรมินทร์ นาระทะ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้ให้คำปรึกษา ที่แนะแนวทาง ให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขในการทำวิทยานิพนธ์ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์

ขอขอบพระคุณประธานกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิ รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ชัย พัฒนพงศา และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่ให้ความกรุณาสละเวลาในการตรวจงาน พร้อมทั้งเป็นประธานในการสอบวิทยานิพนธ์ของข้าพเจ้าตลอดจนให้คำแนะนำ ให้ข้อสังเกต และข้อเสนอแนะจนวิทยานิพนธ์สำเร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณคณาจารย์และบุคลากร สาขาการพัฒนากฎมีสังคมอย่างยั่งยืน คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ทุกท่าน ที่ได้อำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือในด้านการศึกษา การทำงานวิจัย จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ลุล่วงไปด้วยดี รวมถึงเพื่อนนักศึกษาร่วมรุ่นทุกท่านที่ให้คำปรึกษา และให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เสมอมา

ขอขอบพระคุณ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่ให้สถานที่ศึกษา และขอบพระคุณ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ (Thailand International Cooperation Agency, TICA) กระทรวงการต่างประเทศ ที่ให้โอกาส และสนับสนุนทุนการศึกษาเพื่อใช้ในการดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้สำเร็จตามเป้าหมาย

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ กรมส่งเสริมและสหกรณ์ กระทรวงเกษตรกรรมและป่าไม้ หัวหน้ากลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่งมั่ง อำเภอไชทานี นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่กรุณาช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขอขอบคุณเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่งมั่ง ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลการทำวิจัยนี้ จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ท้ายที่สุดนี้ขอออมระลึกถึงพระคุณบิดา มารดา ญาติมิตร ทุกท่าน ที่คอยให้กำลังใจ สนับสนุน ให้การศึกษานี้สำเร็จตามความมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้

Lathana Bounthalamahaxay

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ฉ
สารบัญภาพผนวก.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่ได้รับ.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์และนิยามศัพท์ปฏิบัติการ.....	6
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9.....	9
แนวคิดเกี่ยวกับเกษตรยั่งยืน.....	14
แนวคิด ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์.....	17
มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของ สปป. ลาว.....	20
แนวคิดเกี่ยวกับความสำเร็จ.....	27
แนวคิดความสำเร็จของการทำเกษตรอินทรีย์.....	30

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ.....	31
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	41
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพร้อมขององค์กร	49
แนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการ.....	51
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	53
กรอบแนวคิดในการวิจัย	56
บทที่ 3 วิธีการวิจัย.....	57
พื้นที่ในการวิจัย.....	57
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	58
เครื่องมือในการวิจัย.....	59
การเก็บรวบรวมข้อมูล	60
การวิเคราะห์ข้อมูล	60
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	63
ตอนที่ 1 การดำเนินงาน และกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของ เกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์บ้านทุ่งมั่ง.....	64
ตอนที่ 2 ความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกร กลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์บ้านทุ่งมั่ง.....	69
ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร กลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์บ้านทุ่งมั่ง.....	101
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	106
สรุปผลการวิจัย	106
อภิปรายผลการวิจัย	108
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	112
บรรณานุกรม	114
ภาคผนวก	122

ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ.....	123
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์เชิงลึก.....	139
ภาคผนวก ค ภาพประกอบการวิจัย	141
ประวัติผู้วิจัย	146

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 รูปแบบภาวะผู้นำตามทฤษฎี 3-D Management Style	34
ตารางที่ 2 ข้อมูลลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกรกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่ง.....	65
ตารางที่ 3 ข้อมูลด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่ง ...	70
ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของระดับความรู้ของเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์	71
ตารางที่ 5 ความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่ง.....	73
ตารางที่ 6 การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์	76
ตารางที่ 7 ทักษะคิดของเกษตรกรต่อการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่ง	79
ตารางที่ 8 ความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร	84
ตารางที่ 9 ด้านกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร.....	90
ตารางที่ 10 องค์กรประกอบความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์ เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่ง	97
ตารางที่ 11 องค์กรประกอบเสริมของผู้นำและหน่วยงานรัฐที่สนับสนุนในการทำเกษตรอินทรีย์ของ เกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่ง.....	101

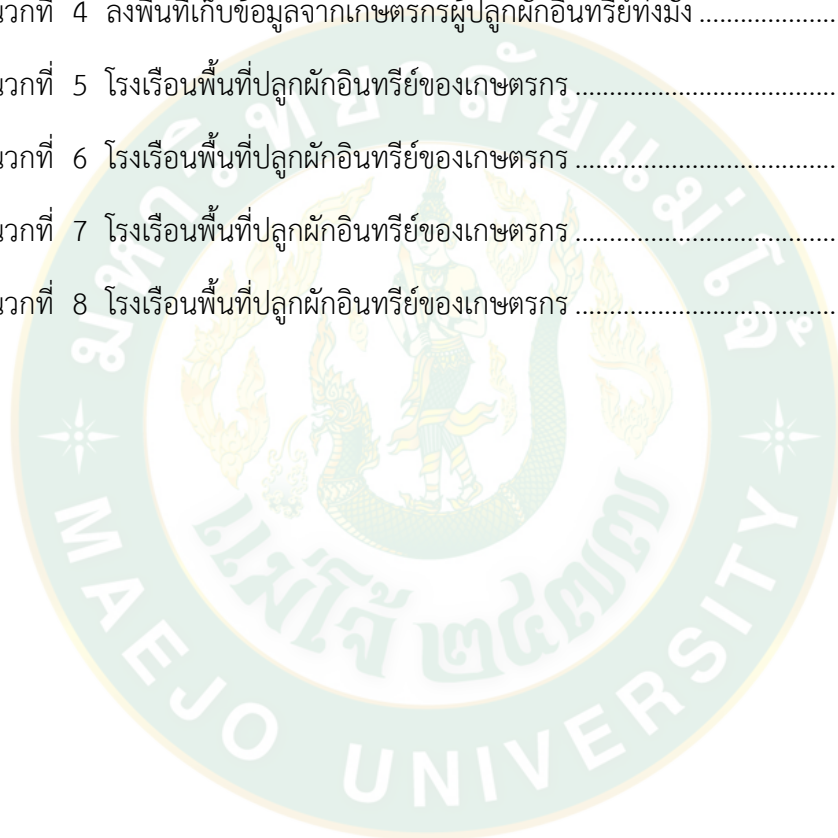
สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แสดงตาข่ายแบบภาวะผู้นำ.....	39
ภาพที่ 2 กระบวนการจัดการ.....	52
ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	56
ภาพที่ 4 แผนที่ชุมชนที่ใช้ในการศึกษา.....	58

สารบัญภาพผนวก

	หน้า
ภาพผนวกที่ 1 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากหัวหน้ากลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่ง	142
ภาพผนวกที่ 2 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ท่งมั่ง	142
ภาพผนวกที่ 3 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ท่งมั่ง	143
ภาพผนวกที่ 4 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ท่งมั่ง	143
ภาพผนวกที่ 5 โรงเรือนพื้นที่ปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกร	144
ภาพผนวกที่ 6 โรงเรือนพื้นที่ปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกร	144
ภาพผนวกที่ 7 โรงเรือนพื้นที่ปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกร	145
ภาพผนวกที่ 8 โรงเรือนพื้นที่ปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกร	145

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันผู้บริโภคมีความตื่นตัว ใส่ใจ และห่วงใยสุขภาพกันเพิ่มมากขึ้น โดยให้ความสำคัญต่อการเลือกสรรอาหารที่ดี มาจากแหล่งผลิตที่เชื่อถือได้ มั่นใจว่าปลอดภัยจากสารเคมี รวมถึงทั่วโลกกำลังให้ความสนใจ และใส่ใจปัญหาสิ่งแวดล้อม จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ประกอบการในการผลิตเกษตรต้องหันมาปรับเปลี่ยนการผลิตอาหารที่ปลอดภัย เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคให้ได้มากที่สุด และในขณะเดียวกันได้มีความตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม ทำให้แนวโน้มการรับประทานอาหารที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiverse dining) กลายเป็นสิ่งสำคัญ โดยผู้บริโภคมองหาความหลากหลายของอาหารที่มากขึ้น จึงเอื้อให้เกิดเกษตรกรรมอินทรีย์แบบยั่งยืนที่เป็นมิตรต่อสภาพแวดล้อม (ยูนิลีเวอร์ ฟู้ด โซลูชันส์, 2565)

เกษตรอินทรีย์ เป็นการทำการเกษตรด้วยกรรมวิธีทางธรรมชาติ โดยที่พื้นที่ทำเกษตรนั้น ต้องไม่มีสารพิษ หรือสารเคมีตกค้างและหลีกเลี่ยงจากการปนเปื้อนของสารเคมีทั้งทางดิน ทางน้ำ และทางอากาศ เพื่อความสมบูรณ์ทางชีวภาพในระบบนิเวศน์ เป็นพื้นที่ปลอดภัยให้เป็นไปตามความสมดุลของธรรมชาติให้มากที่สุด โดยไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์หรือสิ่งที่ได้มาจากการตัดต่อพันธุกรรม โดยมุ่งเน้นการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีแผนการจัดการอย่างเป็นระบบในการผลิตภายใต้มาตรฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์ให้ได้ผลผลิตสูง อุดมด้วยคุณค่าทางอาหาร ปลอดภัย อีกทั้งยังช่วยลดต้นทุนการผลิต และสามารถประยุกต์ใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ สนับสนุนแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถเพิ่มโอกาสในการทำการเกษตรอย่างยั่งยืนอีกด้วย (สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร, 2561)

การทำการเกษตรของเกษตรกรในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ในระยะผ่านมามีส่วนมากได้ใช้เทคโนโลยีด้านการเกษตรเข้าช่วย เพื่อมุ่งเน้นเพิ่มผลผลิตให้ได้ในปริมาณมากที่สุด มักจะใช้สารเคมีในกระบวนการผลิต เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น ความจำเป็นในการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในการผลิตอาหารสำหรับบริโภคจึงเป็นสิ่งสำคัญมากยิ่งขึ้น และถือว่าเป็นประเทศหนึ่งที่มีการนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและสารเคมีกำจัดแมลงในปริมาณสูง ทำให้เกษตรกรประสบปัญหาต้นทุนการผลิตที่สูง และการปนเปื้อนสารเคมีในผลผลิตซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและสิ่งแวดล้อม เช่น แหล่งน้ำ สัตว์น้ำ ดิน หรือสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ นับว่าเป็นปัญหาหลักของเกษตรกรในประเทศลาว (แวมมะณี เทพพะวง, 2562) ดังนั้น

รัฐบาลของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จึงให้ความสำคัญกับการส่งเสริมผลิตภักกรรม สะอาด ตามคำร้สว่าด้วยการจัดตั้งปฏิบัติแผนพัฒนาเขตเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผน งบประมาณแห่งรัฐประจำปี 2563 ฉบับเลขที่ 473/นย ลงวันที่ 30 ธันวาคม 2562 ที่ระบุให้ภาครัฐ ปรับปรุง โครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการผลิตเกษตรอินทรีย์ สนับสนุนการรวมกลุ่ม เกษตรกร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ส่งเสริมการส่งออก และลดการพึ่งพาการนำเข้า (สถานกงสุลใหญ่ ณ แขวงสะหวันนะเขต, 2563)

ปัจจุบันรูปแบบการผลิตการเกษตรได้ค่อย ๆ เปลี่ยนไปจากเดิม การผลิตด้านเกษตรระบบ อินทรีย์ เป็นอีกทางเลือกหนึ่ง ของเกษตรกรรายย่อย ในการยกระดับการผลิตการเกษตรทางด้าน เศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของชาวเกษตรกร สุนโยบายระดับชาติ อีกทั้งยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับ ประชาชน และเป็นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาประเทศ ลาว ทำการเกษตรด้วยการพึ่งพาสารเคมีหรือปุ๋ยวิทยาศาสตร์ จึงทำให้เกิดปัญหาการขาดทุนจาก ต้นทุนรายจ่ายที่เพิ่มขึ้นจากการจัดซื้อสารเคมีจำนวนมาก เพื่อใช้ในการเร่งผลผลิต ทั้งยังมีการใช้ สารเคมีเพื่อป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ซึ่งเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคเป็นอย่างมาก และยังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาวอีกด้วย ดังนั้น การทำเกษตรแบบอินทรีย์จึงเป็นทางเลือกที่สำคัญของการ ทำเกษตรแบบยั่งยืน ด้วยการไม่ใช้สารเคมีหรือสารสังเคราะห์จากกระบวนการทางเคมีต่าง ๆ ตั้งแต่ การใช้ปุ๋ยเคมีในการปรับปรุงดินและการใช้ยาฆ่าแมลงในการกำจัดศัตรูพืช หันมามุ่งเน้นให้ ความสำคัญกับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และการกำจัดศัตรูพืช โดยการควบคุมแบบชีวภาพ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้น ของการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำเกษตร และได้มีการส่งเสริมเพื่อให้เกษตรกรหันมาทำการผลิตเกษตร แบบอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น ในปัจจุบัน สปป. ลาว ได้มีการจัดตั้งกลุ่มผลิตเกษตรอินทรีย์ทั้งหมด 1 นคร และ 7 จังหวัด 26 อำเภอ 2 ศูนย์เกษตร 17 บริษัท 22 กลุ่มเกษตรอินทรีย์แปลงใหญ่ครอบคลุม 88 กลุ่มเล็ก มี 1,598 ครอบครัว ครอบคลุมพื้นที่ 3,002 เฮกตาร์ และผลผลิตเกษตรอินทรีย์เฉลี่ย 3,375 ตันต่อปี โดยที่การผลิตพืชผัก และผลไม้ในเนื้อที่ 1,186 เฮกตาร์ ได้ปริมาณผลผลิต 1,457.64 ตันต่อปี (กรมปลูกฝัง กระทรวงเกษตรและป่าไม้, 2559)

หมู่บ้านท่งมั่ง อำเภอไซธานี นครหลวงเวียงจันทน์ ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 28 กิโลเมตร ซึ่งได้รับการก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2446 เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่เหมาะแก่การทำเกษตร เนื่องจากมี สภาพภูมิประเทศและสภาพพื้นที่ที่เหมาะสม ซึ่งประกอบด้วยดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีเนื้อที่ ทำการผลิตสูงถึง 3,375 ไร่ ประชาชนของหมู่บ้านส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 75 โดยมีศักยภาพที่สำคัญในการทำเกษตร คือ การเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ ซึ่งการทำเกษตรที่ผ่าน มาของชาวบ้านจะเป็นรูปแบบผสมผสาน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อการเลี้ยงครอบครัวหรือยังชีพ เป็นการ ทำการเกษตรรายย่อยขนาดเล็ก นอกจากนี้ การทำเกษตรที่ผ่านมา เกษตรกรยังไม่สามารถเข้าถึงแหล่ง ทรัพยากรการผลิตทางการเกษตรที่จำเป็นในการผลิต เช่น ทุน แรงงาน ที่ดิน และทรัพยากรการผลิตอื่น ๆ

ได้จึงยังไม่สามารถผลิตพืชผักอินทรีย์เพื่อการค้าได้มากนัก เป็นความท้าทายในการเปลี่ยนแปลงแนวคิดจากการทำการเกษตรแบบวิธีดั้งเดิมที่มีมายาวนาน เพื่อเปลี่ยนมาเป็นระบบแบบการผลิตพืชผักแบบเกษตรอินทรีย์ และจากความสำเร็จในการทำเกษตรของชุมชน จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นรากฐานของการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้แก่ชุมชนและประเทศ การปลูกผักอินทรีย์มีบทบาทที่สำคัญ เนื่องจากผักอินทรีย์ สามารถขายและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนเป็นอย่างมาก ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้นกว่าเดิม ดังนั้น จึงทำให้ชาวบ้านหันมาปลูกผักอินทรีย์มากขึ้น โดยการผลิตจะมุ่งเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ เน้นความสะอาดและปลอดภัยต่อสุขภาพของผู้บริโภคและเกษตรกรเป็นหลัก จึงทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความสนใจที่จะส่งเสริม และจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ขึ้น ซึ่งได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาของรัฐบาล ในการที่จะพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยว ให้กลายเป็นแหล่งการผลิตผักอินทรีย์ที่ปลอดภัยและเป็นหลัก (คำมร หลวงลาด, หัวหน้ากลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์, สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2565)

สหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยว ได้เริ่มก่อตั้งกลุ่มขึ้นในปี พ.ศ 2558 ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 44 คน ไร่ และเนื้อที่ในการผลิต 228 ไร่ เป็นกลุ่มเกษตรกรที่สำคัญกลุ่มหนึ่งในการผลิตผักอินทรีย์ ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กระบวนการผลิตเกษตรอินทรีย์ทุกขั้นตอนจะอยู่ภายใต้การดูแลของ กลุ่มสหกรณ์เกษตรและรัฐบาล ที่คอยผลักดันและส่งเสริมการผลิตให้ได้ตามมาตรฐาน โดยเน้นกระบวนการผลิตที่สะอาด ปลอดภัยจากสารเคมีตามมาตรฐานของเกษตรอินทรีย์ และถือว่าเป็นกลุ่มหนึ่งที่ทำแล้วเห็นว่าประสบความสำเร็จ เกษตรกรมีรายได้จากการผลผลิตพืชผักอินทรีย์สูงกว่าเกษตรกรผู้ผลิตพืชผักทั่วไป โดยยึดหลักในการผลิตให้มีลักษณะของความหลากหลายทางชีวภาพ ประกอบกับการวางแผนการผลิตและการจัดการฟาร์ม ทำให้เกษตรกรมีผลผลิตอย่างสม่ำเสมอและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด เช่น การจัดการสำหรับผลผลิตระยะสั้นและระยะยาว โดยการปลูกผักและการปลูกไม้ผลร่วมกัน ทำให้การผลิตมีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและมนุษย์ อีกทั้งยังลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอก โดยการทำปุ๋ยใช้เองและทำสารสกัดชีวภาพจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้วัตถุดิบที่มีในชุมชนและเก็บจากป่า (คำมร หลวงลาด, หัวหน้ากลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์, สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2565)

จากเหตุผลดังกล่าวเห็นได้ว่า การทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยว เป็นส่วนหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ มีกระบวนการบริหารจัดการองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่มาประยุกต์ใช้ในการผลิต ทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วยเหตุนี้ กลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยว มีองค์ความรู้ที่ใช้เป็นต้นแบบของความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่ม ที่สามารถนำไปเผยแพร่และประยุกต์ใช้ให้กับเกษตรกรคนอื่น ๆ หรือ กลุ่มอื่น ที่ต้องการนำแนวทางไปพัฒนาให้ประสบความสำเร็จได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาวิธีการดำเนินงานและกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งศึกษาความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์

ตลอดจนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่งมั่ง เพื่อเป็นประโยชน์สำคัญในการนำไปปรับใช้เป็นแนวทางในการทำเกษตรอินทรีย์ให้กับกลุ่มอื่น ให้ความเข้มแข็งและมีศักยภาพสามารถพึ่งพาตนเองได้ ตลอดจนสามารถทำการแข่งขันในตลาดต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาการดำเนินงาน และกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่งมั่ง อำเภอไชทานี นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. ศึกษาความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่งมั่ง อำเภอไชทานี นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. ศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่งมั่ง อำเภอไชทานี นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ประโยชน์ด้านความรู้

- 1) ได้ทราบเกี่ยวกับการดำเนินงาน และกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของผู้ประกอบการปลูกผักอินทรีย์ของ กลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ หมู่บ้านท่งมั่ง อำเภอไชทานี นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- 2) ได้ทราบความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ หมู่บ้านท่งมั่ง อำเภอไชทานี จังหวัดนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- 3) ได้องค์ความรู้ที่สามารถเป็นข้อมูลอ้างอิงให้กลับเกษตรกรผู้ที่มีความสนใจต้องการอยากทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่อื่น

2. ประโยชน์ด้านการพัฒนา

เป็นข้อมูลเบื้องต้นให้กลับกลุ่มเกษตรกร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไปในอนาคต

3. ประโยชน์ด้านผลิตผล

เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับผู้ที่มีความสนใจอยากทำการวิจัยเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์

4. ประโยชน์ด้านนโยบาย

เป็นข้อมูลเบื้องต้นให้กับองค์กรที่เกี่ยวข้องของรัฐบาล เพื่อให้มีแนวทางนโยบายในพัฒนาการทำการเกษตรอินทรีย์ให้มีความยั่งยืนต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษาความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ หมู่บ้านทุ่งมั่ง อำเภอโซ่พิสัย นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1.1 เพื่อศึกษาการดำเนินงาน และกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์บ้านทุ่งมั่ง อำเภอโซ่พิสัย นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยแบ่งประเด็นออกเป็น ดังนี้

- 1) วิธีการดำเนินงานในการทำเกษตรอินทรีย์
- 2) กระบวนการทำเกษตรอินทรีย์

1.2 เพื่อศึกษาความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ หมู่บ้านทุ่งมั่ง อำเภอโซ่พิสัย นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยได้กำหนดการศึกษาจากแบบสอบถามออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่

- 1) ด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ
- 2) ด้านความรู้ของเกษตรกร
- 3) ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสาร
- 4) ด้านทัศนคติของเกษตรกร
- 5) ด้านความพร้อมของเกษตรกร
- 6) ด้านกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

ด้านความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มจากองค์ประกอบเสริมของผู้นำและหน่วยงานรัฐที่สนับสนุน ได้กำหนดการศึกษาจากแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่

- 1) ภาวะความเป็นผู้นำของคณะกรรมการกลุ่ม
- 2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกและคณะกรรมการกลุ่ม
- 3) การบริหารจัดการกลุ่ม
- 4) ความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร
- 5) การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

1.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์หมู่บ้านທ່ມັງ อำเภอໄຊທານີ นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2. ขอบเขตประชากร

ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เลือกเฉพาะผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ທ່ມັງ โดยได้คัดเลือกกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) รวมทั้งสิ้น 46 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

- 1) กลุ่มประชากรเกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ທ່ມັງ จำนวน 44 คน
- 2) กลุ่มตัวอย่างผู้ที่ให้การช่วยเหลือสนับสนุนและส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ທ່ມັງ จำนวน 2 คน ได้แก่ ผู้นำกลุ่มเกษตรอินทรีย์ 1 คน และเจ้าหน้าที่รัฐสังกัด กรมส่งเสริมและสหกรณ์ กระทรวงกสิกรรมและป่าไม้ จำนวน 1 คน

3. ขอบเขตเวลา

ศึกษาการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ หมู่บ้านທ່ມັງ อำเภอໄຊທານີ นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2558 – พ.ศ. 2566

4. ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่ทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ หมู่บ้านທ່ມັງ อำเภอໄຊທານີ นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

นิยามศัพท์และนิยามศัพท์ปฏิบัติการ

เกษตรกรรม มาจากคำสันสกฤตว่า เกษตร (อ่านว่า เกส-ด-ตระ) ซึ่งหมายถึง นา กับคำว่า กรม (อ่านว่า กั-ระ-มะ) ซึ่งหมายถึงการกระทำ คำว่า เกษตรกรรม ใช้ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า agriculture (อ่านว่า อะ-กรี-คัล-เชอร์) หมายถึง การใช้ประโยชน์จากที่ดิน เช่นการเพาะปลูกพืชต่าง ๆ การป่าไม้ รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์ และการประมง (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554)

เกษตรอินทรีย์ หมายถึง การทำการเกษตรด้วยกรรมวิธีทางธรรมชาติ โดยที่พื้นที่ที่ทำเกษตรนั้น ต้องไม่มีสารพิษ หรือสารเคมีตกค้างและหลีกเลี่ยงจากการปนเปื้อนของสารเคมีทั้งทางดิน ทางน้ำ และทางอากาศ เพื่อความสมบูรณ์ทางชีวภาพในระบบนิเวศน์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตาม

สมดุลของธรรมชาติให้มากที่สุด โดยไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ หรือสิ่งที่ได้มาจากการตัดต่อพันธุกรรม และมุ่งเน้นการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีแผนการจัดการอย่างเป็นระบบในการผลิตภายใต้มาตรฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์ให้ได้ผลผลิตสูง อุดมด้วยคุณค่าทางอาหารและปลอดภัย ทั้งยังช่วยลดต้นทุนการผลิต และนำใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ (สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร, 2561)

มาตรฐานอินทรีย์ หมายถึง ระบบการรับรองการผลิตเกษตรอินทรีย์ว่าถูกต้องและได้คุณภาพตามเงื่อนไขของระบบเกษตรอินทรีย์

ผักอินทรีย์ หมายถึง ผักที่มีวิธีการเพาะปลูกในรูปแบบที่เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ใด ๆ ในการผลิตทุกขั้นตอน

กลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ หมายถึงเกษตรกรผู้ที่ประกอบการปลูกผักอินทรีย์ หมู่บ้านทั้งมั่งอำเภอไซทานี นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีการทำการผลิตแบบเป็นกลุ่ม มีการจดทะเบียนอย่างเป็นทางการ โดยมีเป้าหมายร่วมกันเพื่อสนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีเข้าในระบบการผลิต เน้นผลผลิตเพื่อความปลอดภัยต่อสุขภาพของผู้บริโภค

ความสำเร็จของเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ หมายถึงระดับความสำเร็จของเกษตรกรที่มีสถานภาพ ด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจดีขึ้น มีความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ มีการได้รับข้อมูลข่าวสารในการทำเกษตรอินทรีย์ มีทัศนคติที่ดีในการทำเกษตร มีความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ และมีกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์อย่างถูกต้อง

ด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจดีขึ้น หมายถึงมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการทำเกษตรมีความมั่นคงและมีเงินเก็บออมสามารถพึ่งตนเองได้ไม่มีหนี้ มีตลาดรองรับที่แน่นอนและหลากหลายช่องทางการจำหน่าย ต้นทุนการผลิตในส่วนของปัจจัยการผลิตลดลง โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพแทนสารเคมี

ความรู้ของเกษตรกร หมายถึง การที่เกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์ ถูกวิธีตามมาตรฐานของเกษตรอินทรีย์

การได้รับข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การรับรู้เกี่ยวกับวิธีการปลูกพืชผักอินทรีย์และสามารถนำไปพัฒนาในการทำเกษตรให้ดีขึ้น

ทัศนคติของเกษตรกร หมายถึง แนวคิดของเกษตรกรต่อการทำเกษตรอินทรีย์ทำให้สุขภาพดี ผลผลิตมีคุณค่าทางโภชนาการสูง ระบบนิเวศมีความสมดุลและสิ่งแวดล้อมมีความยั่งยืน ต้องมีความโปร่งใสและมีความเป็นธรรมในระบบการผลิตและจำหน่ายโดยการไม่ใช้สารเคมีในการผลิตทุกขั้นตอน

ความพร้อมของเกษตรกร หมายถึง การมีพื้นที่ในการผลิต สภาพดินมีลักษณะร่วนซุย มีปริมาณน้ำที่เพียงพอ มีแรงงาน เงินทุนหมุนเวียน วัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอ พร้อมทั้งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

กระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ หมายถึง การเลือกพื้นที่ทำการผลิตที่ปลอดภัยจากสารเคมี การบริหารจัดการระบบน้ำให้สะอาดและเพียงพอ การจัดการพันธุ์พืชในการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ การปรับปรุงบำรุงดินด้วยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การจัดการศัตรูพืช โรคพืช การควบคุมวัชพืช การจัดการปุ๋ย การเก็บเกี่ยวและการจัดการผลผลิตวางเก็บเกี่ยว การขนส่งและตลาด

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรสหกรณ์ เกษตรอินทรีย์ หมู่บ้านท่งมั่ง อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว มีเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9
  2. แนวคิดเกี่ยวกับเกษตรยั่งยืน
  3. แนวคิดทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์
  4. มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ สปป.ลาว
  5. แนวคิดเกี่ยวกับความสำเร็จ
  6. แนวคิดความสำเร็จของการทำเกษตรอินทรีย์
  7. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ
  8. แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม
  9. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพร้อมขององค์กร
  10. แนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการ
  11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  12. กรอบแนวคิดในการวิจัย
- ซึ่งรายละเอียดของแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มีดังต่อไปนี้

**หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9**

หลักการทรงงาน 27 ประการ ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 เป็นหลักการที่พระองค์ท่านทรงใช้และทรงปฏิบัติ อยู่เป็นประจำในการทรงงาน โดยเฉพาะในการดำเนินการโครงการในพระราชดำริต่าง ๆ ของพระองค์ ซึ่งผู้เขียนจะขอน้อมนำมาเขียนเพื่อเป็นแนวทางให้ท่านทั้งหลายนำวิธีการนี้ไปประยุกต์ใช้ในการ บริหารงานให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ จะได้ออกเอาหลักการบางข้อที่เห็นว่าตรงกับ

หัวข้อของงานวิจัย (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2563) ดังนี้

1. ความอ่อนน้อมถ่อมตน

การอ่อนน้อม ถ่อมตน เป็นคุณสมบัติที่ทุกคนพึงมีพึงปฏิบัติให้เป็นปกติวิสัยซึ่งทำให้สังคมมีความสมานสมานฉันท์ ทรงปฏิบัติให้เห็นมาโดยตลอด ทรงอ่อนน้อมมาก เวลาที่เสด็จฯ ไปเยี่ยมราษฎร ทรงโน้มพระวรกายไปหาประชาชน คุณเข้าหน้าประชาชน ถามทุกข์สุข ปรีกษาหารือเป็นชั่วโมง ๆ ประชาชนนั่งพับเพียบ พระองค์ท่านก็ทรงทรุดพระวรกายนั่งพับเพียบบนพื้นเดียวกัน

2. ความซื่อสัตย์ สุจริต จริ่งใจต่อกัน

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัส เรื่อง ความซื่อสัตย์ สุจริต จริ่งใจต่อกันอย่างต่อเนื่องตลอดมา เพราะเห็นว่าหากคนไทยทุกคนได้ร่วมมือกันช่วยชาติ พัฒนาชาติด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต จริ่งใจต่อกันแล้วประเทศไทยจะเจริญก้าวหน้าอย่างมาก

3. รู้ รัก สามัคคี

“รู้ รัก สามัคคี” เป็นพระราชดำรัส ที่มีค่าและมีความหมายลึกซึ้ง พร้อมทั้งสามารถปรับใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย รู้ : การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้น จะต้องรู้เสียก่อน รู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหา และรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหา รัก : คือความรัก เมื่อเรารู้ครบถ้วนด้วยกระบวนการแล้วจะต้องมีความรักเป็นพลังผลักดันที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้น ๆ ถ้าเรามีความรักแล้วจะมีแรงกระตุ้นให้ทำงานด้วยความเต็มใจ สามัคคี : การที่จะลงมือปฏิบัตินั้น ควรคำนึงเสมอว่าเราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ ต้องทำงานร่วมมือร่วมใจเป็นองค์กร เป็นหมู่คณะ จึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

4. ความเพียร

ความเพียรเป็นคุณสมบัติที่จะทำให้งานสำเร็จ ต้องมีความมุ่งมั่น โดยเฉพาะการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ทรงปฏิบัติให้เห็นโดยทรงเรือใบจากวังไกลกังวลข้ามอ่าวไทยขึ้นฝั่งที่สตูล ทรงใช้เวลาเดินทาง 17 ชั่วโมงบนเรือขนาดยาวเพียง 13 ฟุต ลำเรือแคบ ๆ ทรงแสดงให้เห็นถึงการใช้ความเพียรในการทำงานให้สำเร็จ

5. ระเบิดจากข้างใน

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 พระองค์ทรงมุ่งเน้นในเรื่องการพัฒนาคนก่อนจะพัฒนาอย่างอื่น เพื่อให้ได้ทีมงานที่ดีมีคุณภาพ พร้อมทั้งจะรับการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ต่อไป โดยพระองค์ทรงตรัสว่า “ต้องระเบิดจากข้างใน” ซึ่งหมายความว่า หากท่านจะทำงานอะไรก็ตาม ท่านต้องพัฒนาบุคลากรของท่านเองก่อน โดยให้บุคลากรของท่านมีความพร้อม เชื้อมั่นและศรัทธา รวมทั้งมีความเข้มแข็งเสียก่อน เมื่อ “ข้างใน” ของแต่ละคนในทีมมีความพร้อม จากนั้นจึงมาสร้างทีมให้เป็นทีมที่มีความเข้มแข็ง เมื่อคนพร้อม ทีมพร้อม ต่อมาท่านก็พัฒนาโดยใส่เครื่องมือและวิธีการที่ท่านมีและต้องการลงไปในการพัฒนา ตัวอย่าง เช่น การที่จะเริ่มทำอะไรก็ตาม สิ่งแรกที่ต้องทำก็คือการสร้างคน ซึ่งคนที่จะทำงานนั้น ๆ ก็ต้องรู้งานที่จะทำให้ดีก่อน ไม่ใช่แค่รู้ว่าจะทำ แต่ไม่รู้ว่าต้องทำอะไร ต้องเข้าใจและเห็นคุณค่าในสิ่งที่ทำ ไม่ใช่ทำตามสั่งอย่างเดียว

6. การศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ

ก่อนที่พระองค์ท่านจะทรงดำเนินการโครงการพระราชดำริโครงการใดก็ตาม พระองค์จะทรงศึกษาหาความรู้และทรงค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างละเอียด พร้อมกันนั้นยังเสด็จพระราชดำเนินไปยังพื้นที่ทรงงานเพื่อทำการศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ของโครงการจากหน้างาน และทรงพบปะประชาชนในพื้นที่เพื่อหาข้อมูลที่แท้จริง อันจะนำมาซึ่งการเข้าใจปัญหาอย่างถ่องแท้ สามารถตัดสินใจและวางแผนการปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง หลังจากนั้นจึงพระราชทานหลักการและนโยบายในการปฏิบัติงานนั้นลงไปสู่ผู้ปฏิบัติงาน ตัวอย่าง เช่น เมื่อจะทำโครงการหรือทำงานอะไร ต้องได้ศึกษาข้อมูลทั้งหมด ทั้งระบบ และทุกมิติ อย่าดูแต่ด้านใดด้านหนึ่ง ควรที่จะสอบถามบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร แผนที่ต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดครบถ้วน เพื่อที่จะให้ความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว ตรงตามความต้องการ ของประชาชน

7. ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด

หลักการทรงงานข้อนี้ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ทรงทำให้ประชาชนของพระองค์ดูเป็นแบบอย่างมาโดยตลอด ตั้งแต่เรื่องเกี่ยวกับยาสีพระนต์ของพระองค์ที่ทรงได้มีการใช้อย่างคุ้มค่า ตลอดจนเรื่องฉลองพระองค์และของใช้ส่วนตัวของพระองค์ต่าง ๆ ที่จะทรงใช้งานจนให้มีความคุ้มค่าที่สุด ด้วยความประหยัด เรียบง่าย ทั้งนี้ในรูปแบบการทำโครงการพระราชดำริของพระองค์หรือการให้ความช่วยเหลือและการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประชาชน พระองค์ทรงนำหลักการ “ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด” เข้ามาใช้ด้วยการจัดหาวัสดุ สิ่งของ ที่สามารถหาได้ในท้องถิ่นตามภูมิภาคนั้น ๆ มาประยุกต์ใช้ โดยลดการ

ลงทุนที่สูงหรือต้องไปหาซื้อมาจากภายนอกและต่างประเทศ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีก็จะไม่ทรง เลือกลงใช้เทคโนโลยีที่มียุ่งยากซับซ้อน แต่จะทรงเลือกใช้เทคโนโลยีที่เรียบง่าย สะดวก เหมาะสมกับการ นำมาใช้งานในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น การดำรงชีวิตต้องมีความรอบคอบอย่างมีสติ การประหยัดไม่ได้ แปลว่าไม่ใช่จ่าย แต่เป็นการใช้อย่างเหมาะสม คุ่มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ใช่เกินความจำเป็น

8. ทำตามลำดับขั้น

พระองค์ท่านทรงใช้หลักการทรงงานในข้อนี้ด้วยการเริ่มต้นจัดเรียงความสำคัญ ทำในสิ่งที่มี ความจำเป็นสำหรับประชาชนก่อน เมื่อสำเร็จแล้วก็เริ่มลงมือสิ่งที่มีจำเป็นรองลงมาลำดับต่อไป โดยพิจารณาความจำเป็นจากการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ เช่น การพัฒนาและการดูแลในด้าน สาธารณสุข เพราะเมื่อประชาชนมีสุขภาพที่ดี ร่างกายแข็งแรง ก็จะสามารถทำการพัฒนาในเรื่อง อื่น ๆ ให้สำเร็จต่อไปได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น การสร้างถนน การสร้างแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อไว้ใช้ทำ การเกษตรและการบริโภคในหน้าแล้ง เมื่อมีถนนที่ดี พอผลผลิตในการเพาะปลูกออกมา ประชาชน ก็สามารถนำผลผลิตใส่รถเพื่อเดินทางไปจำหน่ายได้ ทำให้ประชาชนมีรายได้มากขึ้นกว่าเดิม ความ เป็นอยู่ของประชาชนก็ดีขึ้นตามรายได้ หากว่าความเป็นอยู่ดี ก็จะทำให้ประชาชนไม่เข้าไปบุกรุกแผ้ว ถางป่าหรือทำลายธรรมชาติซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำ และอีกทั้งยังทำให้ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล การเพาะปลูกก็สัมฤทธิ์ผล ต่อมาก็มีการให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้ประชาชน มีการจัดทำเกษตรแบบผสมผสาน (ทฤษฎีใหม่) ได้ผลสำเร็จ ความเป็นอยู่ของประชาชนก็เจริญ และมั่นคงขึ้นตามไป จนทำให้เกษตรกรทุกคนรอบคร้วมีความเป็นอยู่ที่ดี มีสุขกันตลอดไป ตัวอย่าง เช่น ในการแก้ไขปัญหาต้องทำเรื่องเล็ก ๆ ก่อน แต่ก็ต้องเรียงตามลำดับ ความสำคัญ และต้องทำให้ไป ตามลำดับขั้นของการแก้ปัญหา เริ่มจากเล็กไปหาใหญ่

9. ภูมิสังคม

ก่อนจะทำการพัฒนาเรื่องใด ๆ ในองค์การหรือหน่วยงาน สิ่งสำคัญจะต้องคำนึงถึง ภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ของพื้นที่ที่ท่านจะทำการพัฒนา ก่อน โดยต้องมีการทำการศึกษาในรายละเอียดของพื้นที่ เพื่อให้เข้าใจถึงหลักการทางสังคมวิทยาที่ เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นอุปนิสัยของคนหรือพนักงาน/ลูกค้าว่ามีอุปนิสัยเป็นเช่นไร มีวัฒนธรรมและ ขนบธรรมเนียมประเพณีแบบดั้งเดิมที่มีอยู่เดิมของบุคคลในพื้นที่แต่ละกลุ่มเป็นอย่างไรบ้าง และใน แต่ละพื้นที่ที่จะพัฒนานั้นมีความเหมือน คล้ายคลึง หรือแตกต่างกันอย่างไร จากนั้นจึงค่อย นำทั้งข้อดีและข้อเสียของข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาจากสภาพการโดยรวมมาทำการวิเคราะห์/ สังเคราะห์ แยกแยะเอาสิ่งที่ดีและสิ่งที่ไม่ดีออกมา เพื่อที่จะได้นำหลักการและแนวทางวิธีการ รูปแบบใหม่ที่ดียิ่งเข้าไปพัฒนาและแก้ไขปรับปรุง เช่น การทำงานอย่างเดียวกันในสถานการณ์หรือ

สถานที่ที่ต่างกัน การดำเนินงานหรือการแก้ไขปัญหาอาจไม่เหมือนกัน ซึ่งไม่อาจนำใช้วิธีการแบบเดียวกันในการแก้ปัญหาทุกอย่างได้ ต้องได้ศึกษาคนที่เราจะทำงานร่วมด้วยว่าเป็นอย่างไร จะทำอย่างไรให้คนอื่นให้ความร่วมมือกับเราเพื่อทำงานสำเร็จได้

10. การมีส่วนร่วม

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 พระองค์ทรงเป็นนักประชาธิปไตย โดยพระองค์จะทรงนำหลักการ “ประชาพิจารณ์” มาใช้ในการบริหารงาน/บริหารโครงการของพระองค์เสมอ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชน เจ้าหน้าที่ และสาธารณชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการขับเคลื่อนแต่ละโครงการ ซึ่งพระองค์จะทรงรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและความต้องการของสาธารณชน ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้โครงการต่าง ๆ ของพระองค์ล้วนสามารถแก้ไขปัญหาความยากจนและตอบโจทย์ของปัญหาที่ทำให้ประชาชนของพระองค์ได้รับความเดือดร้อนได้อย่างตรงจุดและตรงความต้องการอยู่เสมอ เช่น ในการทำงานต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน ต้องมีการร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในงานด้วยกัน ให้ทุกคนรู้สึกเป็นเจ้าของ ถ้าเกิดมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความร่วมมือก็จะตามมา

11. เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา

ในการพัฒนาต้องมีความ เข้าใจ : ทำอะไรต้องเข้าใจปัญหา เข้าใจหนทางแก้ไข เข้าใจกระบวนการจัดการ และปรับความเข้าใจระหว่างผู้ให้ ผู้รับเสียก่อน ให้เข้าใจซึ่งกันและกัน เข้าถึง : เมื่อเข้าใจระหว่างกันทุกประการครบถ้วนแล้ว ต้องเข้าถึงการกระทำ สร้างความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง เข้าถึงเครื่องมือเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ และความสามารถร่วมใจร่วมใจของผู้ปฏิบัติร่วมมือร่วมไม้กันทำงาน พัฒนา : เมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกันแล้ว เข้าถึงกันแล้ว การพัฒนา ก็จะดำเนินการไปอย่างยั่งยืน ไม่ส่งผลกระทบที่ติดลบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง หากแต่นำไปสู่ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน

12. ไม่ติดตำรา ทำให้ง่าย

การพัฒนาตามแนวพระราชดำริมีลักษณะของการพัฒนาที่อนุโลม และรวมชอมกับสภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและสภาพของสังคมจิตวิทยาแห่งชุมชน คือ “ไม่ติดตำรา” ไม่ผูกมัดติดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของคนไทย เพราะสภาพปัญหาไม่เหมือนกัน หากใช้ปัญญาไตร่ตรองให้รอบคอบ ครบถ้วนจะพบวิธีการพัฒนาใหม่ ๆ ใน

การแก้ไขปัญหาของประชาชน และทรงโปรดที่จะทำสิ่งที่ยากให้กลายเป็นสิ่งที่ง่าย ทำสิ่งที่สลับซับซ้อนให้เข้าใจง่าย อันเป็นการแก้ปัญหาด้วยการใช้กฎแห่งธรรมชาติเป็นแนวทางนั่นเอง

13. พออยู่ พอกิน

หลักการทรงงานข้อนี้ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ทรงทำให้ประชาชนสามารถอยู่อย่าง “พออยู่พอกิน” ให้ได้เสียก่อน แล้วจึงขยับขยายให้มีขีดสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไป การดำเนินชีวิตให้พออยู่พอกินนั้น ต้องมีทรัพยากรให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ต้องอาศัยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ หากขาดแคลนจะทำให้ไม่เพียงพอ อดอยาก ไม่มั่นคงในชีวิต จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นทุกวันแต่ทรัพยากรลดลงทุกที ภาวะขาดแคลนย่อมเกิดขึ้น ทรงแก้ไขปัญหาทุกด้านเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติทรงฟื้นฟูและรักษาความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติที่เสียไป เพื่อสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้น เพราะเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิตของมนุษย์

แนวคิดเกี่ยวกับเกษตรยั่งยืน

สำนักวางแผนการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2554) ได้อธิบายเกี่ยวกับเกษตรยั่งยืน (Sustainable Agriculture) กล่าวว่า เป็นระบบการบริหารทรัพยากรตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยทำการผลิตเกษตรเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในการบริโภคของมนุษย์ แต่ในการทำต้องได้มีการรักษา ฟื้นฟูทรัพยากรระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมให้ยังครบสมบูรณ์ไม่ให้เกิดเสื่อมโทรม ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาภาคเกษตรกรรม ถ้าหากว่าทรัพยากรถูกทำลายก็เท่ากับทำลายการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง อีกทั้งยังเป็นการทำลายศักยภาพในการแข่งขันในระยะยาวอีกด้วย ซึ่งเกษตรยั่งยืนประกอบด้วยหลากหลายมิติด้าน เพื่อใช้เป็นฐานในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสังคม เช่น การใช้สัจจะอมทรัพย์ เพื่อทำกิจกรรม รวมตัวกันของเกษตรกร การลงแขก การนำควายกลับมาใช้แรงงาน เป็นต้น ใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และความเข้มแข็งของชุมชนเป็นกลไกในการพัฒนา โดยมีการจัดทำเป็นแผนชีวิตชุมชน

ระบบเกษตรกรรมยั่งยืนมีรูปแบบที่เหมาะสมตามสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย 5 รูปแบบ ดังนี้

1. ระบบเกษตรธรรมชาติ (Natural Farming)

เป็นการทำเกษตรที่พึ่งพาระบบนิเวศ โดยมีการสังเกตและเรียนรู้จากธรรมชาติ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการสืบทอดและปฏิบัติกันมายาวนาน ไม่พึ่งพาการผลิตจากภายนอกฟาร์ม มีความพอเพียงและความยั่งยืนสูงในด้านสภาพแวดล้อม ทำให้เกษตรกรจะมีสุขภาพจิตและสุขภาพที่ดี เป็นระบบเกษตรที่มีการผลิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ กระบวนการผลิตเหมาะสมกับระบบนิเวศของพื้นที่ โดยจะนำใช้ใช้ปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีทางการผลิตให้น้อยที่สุด เป็นระบบเกษตรแบบเกื้อกูล ซึ่งกันและกันอย่างเป็นองค์รวม โดยจะเน้นการการผลิตแบบธรรมชาติ ไม่มีการใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช เช่น การปลูกผักสวนครัว เป็นการปลูกเพื่อใช้เข้าในการบริโภคเองภายในครัวเรือน เป็นการผลิตโดยธรรมชาติที่เน้นเพื่อความปลอดภัยต่อสุขภาพ ซึ่งจะไม่ใช้สารเคมีเข้าในกระบวนการเพาะปลูก แต่จะใช้ธรรมชาติเข้าช่วยในการปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นมูลสัตว์ และเศษวัชพืชต่าง ๆ เป็นต้น

2. ระบบวนเกษตร (Agroforestry)

เน้นปลูกไม้หลากหลายชนิด เช่น ไม้รอง ไม้หลัก ไม้ไต่ดิน ไม้เรียกดิน รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งนิยมเรียกกัน เช่น เกษตรบ้านาญชีวิต เกษตรธนาคารอาหาร (food bank) เมื่อเกษตรกรอายุมากขึ้น ต้นไม้หลักก็จะมีราคาสูงขึ้น เมื่อเกษตรกรเลิกทำเกษตรแล้ว ก็จะมีรายได้จากการขายไม้ที่ปลูกไว้ในเบื้องต้น ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาความยากจนในระยะยาวอย่างยั่งยืน เป็นระบบเกษตรที่เน้นการจัดการนิเวศเกษตรที่คล้ายคือกับระบบนิเวศธรรมชาติป่าไม้ ซึ่งมีการผสมผสานระหว่างกิจกรรมการผลิตเกษตรกลับป่าไม้ เพื่อเป็นการสร้างความหลากหลายให้กับแปลงเกษตรกรรม โดยป่าที่อยู่ในระบบวนเกษตรจะเป็นป่าไม้ธรรมชาติที่ได้รับการฟื้นฟูหรือป่าที่มีการปลูกขึ้นใหม่เป็นองค์ประกอบสำคัญ หรืออาจมีทั้งสองรูปแบบอยู่ในแปลงเกษตรเดียวกัน

3. ระบบเกษตรผสมผสาน (Integrated Farming)

เป็นระบบการทำเกษตรที่มีการเพาะปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์อยู่ในพื้นที่เดียวกัน และมีการเกื้อกูล ประโยชน์ต่อกันและกัน ซึ่งจะอาศัยหลักการอยู่ร่วมกันระหว่างพืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อม โดยอาจจะมีลักษณะการทำเกษตรที่ประกอบด้วย 2 กิจกรรมขึ้นไป เช่น พืชกับพืช สัตว์กับสัตว์ หรือพืชกับสัตว์ก็ได้ ตัวอย่างกิจกรรมดังกล่าว เช่น การเลี้ยงปลาในนาข้าว การเลี้ยงไก่หรือสุกรบนบ่อปลา เป็นต้น

4. ระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ (New Theory Agriculture)

เป็นระบบเกษตรที่มีกิจกรรมการผลิตหลากหลายชนิด โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน คือ 1) ขุดสระกักเก็บน้ำ 30% 2) ปลูกข้าว 30% 3) ปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น 30% และ 4) สร้างสิ่งปลูกสร้าง เช่น ที่อยู่อาศัยลง เรือเลี้ยงสัตว์ ฉาง 10% ทางนี้ ก็ต้องตามความเหมาะสมของแต่ละสภาพของพื้นที่ คือ

- การขุดสระกักเก็บน้ำเป็นการกักเก็บน้ำ เพื่อให้มีน้ำใช้ในการบริโภคและอุปโภคสม่ำเสมอตลอดปี โดยกักเก็บน้ำในฤดูฝน เพื่อใช้ในการปลูกพืชในฤดูแล้ง ตลอดจนการทำเกษตรต่าง ๆ

- การปลูกข้าว เป็นสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ ซึ่งเป็นอาหารประจำวัน สำหรับทุกคนวัยเรียนจะต้องมีข้าวบริโภคให้เพียงพอตลอดปี โดยไม่ต้องซื้อ อีกทั้งยังช่วยลดค่าใช้จ่าย และทำให้สามารถพึ่งตนเองได้

- ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ ไม้ยืนต้น พืชสมุนไพรต่าง ๆ ที่หลากหลายผสมผสานกันในพื้นที่เดียวกัน ยังสามารถใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือ ก็ยังนำไปขายเพื่อเป็นรายได้ให้แก่ครัวเรือนได้อีกด้วย

- สำหรับสิ่งปลูกสร้าง ใช้เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ถนนหนทาง โรงเรือน คันดิน ในผลิตเกษตรกรรม ฯลฯ

5. ระบบเกษตรอินทรีย์ (Organic Agriculture)

เป็นระบบการทำการเกษตรด้วยหลักธรรมชาติ พื้นที่ในการทำการเกษตรต้องไม่มีการปนเปื้อนของสารเคมี ไม่ว่าจะเป็น ดิน น้ำ และอากาศ โดยส่งเสริมให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศน์ อีกทั้งยังเป็นการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมให้ให้มีความสมดุล ซึ่งจะไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ในการตัดต่อพันธุกรรมใด ๆ โดยมีปัจจัยในการผลิตอย่างเป็นระบบ ภายใต้มาตรฐานของเกษตรอินทรีย์ โดยมีหลักการในการนำวัสดุและปัจจัยการผลิตต้องมาจากภายในของฟาร์มเอง หากใช้จากภายนอกต้องทราบแหล่งที่มา และยังสามารถใช้เทคโนโลยีชีวภาพ ที่มีการนำจุลินทรีย์มาใช้ในกระบวนการผลิตสามารถช่วยลดต้นทุนการผลิตและ อีกทั้งผลผลิตของเกษตรอินทรีย์ยังมีคุณค่าทางอาหารสูงและปลอดภัยอีกด้วย

6. ระบบเกษตรประณีต (Intensive farming)

การทำเกษตรประณีต โดยพื้นที่การทำเกษตรจะมีการปลูกผัก และเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่เนื้อ ไก่ไข่ หมู วัว นอกจากนี้ยังมีการปลูกไม้ยืนต้นที่ให้ผลผลิตต่อเนื่องและในระยะยาวและสามารถนำมาแปรรูปเพื่อสร้างรายได้ ซึ่งสิ่งที่สำคัญในการทำเกษตรประณีต ต้องทำหลายอย่างในพื้นที่

เดียวกัน ไม่ทำเชิงเดี่ยว ทำปุ๋ยใช้เอง ไม่ใช่ปุ๋ยเคมีหรือสารเคมี ใช้วิถีธรรมชาติในการไล่แมลง และ เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง มีการผสมผสานความรู้ในการทำเกษตรกรรม ออกแบบผังการวางกิจกรรม ต่าง ๆ ให้สอดคล้องและมีการเกื้อกูลกันในระบบของพื้นที่ผลิต (มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย), 2563)

แนวคิด ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์

1. แนวคิดทฤษฎีเกษตรอินทรีย์

แนวคิดเกษตรอินทรีย์ เป็นการบริหารจัดการ การผลิตทางการเกษตรแบบองค์รวม ที่ มุ่งเน้นการเพิ่มผลผลิตที่สูงขึ้น ได้มีการพัฒนาเทคนิคเกี่ยวกับการให้ธาตุอาหารพืชและกำจัด ศัตรูพืช โดยให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศในพื้นที่การเกษตร อีกทั้งยังช่วยรักษาความสมบูรณ์ของดิน แหล่งน้ำและความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ เกษตร นอกจากนี้ เกษตรอินทรีย์ ยังได้มีการอาศัยกลไกและกระบวนการของระบบนิเวศในการ ดำเนินการผลิต ดังนั้น การที่จะทำเกษตรอินทรีย์ให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ กลไกและกระบวนการของระบบนิเวศ (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2563)

แนวคิดเกษตรอินทรีย์ เป็นการทำการเกษตรแบบองค์รวม เป็นการเกษตรที่ให้ความสำคัญ กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ โดยเฉพาะความสมบูรณ์ของดิน การรักษา แหล่งน้ำและความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่เพาะปลูก ทั้งนี้เกษตรอินทรีย์ยังอาศัยกลไก และกระบวนการของระบบนิเวศในการทำการผลิต (กรีนเนท, 2562)

การทำเกษตรอินทรีย์เป็นระบบการจัดการการผลิตที่ไม่รวมปัจจัยการผลิตนอกฟาร์ม สังเคราะห์ทั้งหมด แต่อาศัยวิธีการทางการเกษตรในฟาร์ม วิถีทางชีวภาพและทางกล เช่น การหมุนเวียนพืช เศษพืช มูลสัตว์ และเน้นระบบชีวภาพในการให้สารอาหารและการปกป้องศัตรูพืช ฯลฯ ซึ่งส่งเสริมความหลากหลายทางชีวภาพ วัฏจักรทางชีวภาพ และสุขภาพของระบบนิเวศเกษตร (Meena and Menna, 2013)

แนวคิดพื้นฐานของเกษตรอินทรีย์ คือ เป็นการทำการเกษตรอินทรีย์ที่เน้นการผลิต เพื่อ สอดคล้องกับวิถีธรรมชาติ รวมทั้งการอนุรักษ์ธรรมชาติและระบบนิเวศโดยการประยุกต์ใช้กลไก นิเวศธรรมชาติ ได้แก่ การหมุนเวียนธาตุอาหาร การสร้างความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความสัมพันธ์ แบบสมดุลของสิ่งมีชีวิตที่หลากหลาย และการอนุรักษ์และฟื้นฟูนิเวศการเกษตร (คณะกรรมการ พัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ, 2563)

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ เป็นการทำเกษตรที่เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและระบบนิเวศการเกษตร โดยอาศัยกลไกและกระบวนการของระบบนิเวศในการทำการผลิต เช่น หมุนเวียนธาตุอาหาร (ดิน น้ำ อากาศ แสงอาทิตย์) ความอุดมสมบูรณ์ของธาตุอาหารในดิน การอนุรักษ์และฟื้นฟูนิเวศการเกษตรด้วยการที่ไม่ใช้สารเคมีทุกชนิด การพึ่งพากลไกธรรมชาติในการทำเกษตร การพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ เมล็ดพันธุ์ ฯลฯ ที่เกษตรกรสามารถผลิตได้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ

2. หลักการเกษตรอินทรีย์

การกำหนดหลักการเกษตรอินทรีย์ จากการระดมความคิดเห็นจากนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านเกษตรอินทรีย์ทั่วโลก โดยสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM Organics International) ได้ร่างหลักการเกษตรอินทรีย์นี้เสนอต่อที่ประชุมใหญ่ของสหพันธ์ฯ เมื่อปลายปี พ.ศ. 2548 และได้ลงมติรับรองดังกล่าว โดยประกอบด้วยหลักการ 4 ข้อสำคัญ คือ สุขภาพ นิเวศวิทยา ความเป็นธรรม และการดูแลเอาใจใส่ (คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ, 2563)

2.1 ด้านสุขภาพ (Health)

เกษตรอินทรีย์จะต้องส่งเสริม และสร้างความยั่งยืนให้กับสุขภาพอย่างเป็นองค์รวมของ ดิน พืช สัตว์ มนุษย์ และโลก ซึ่งสุขภาพของสิ่งมีชีวิตของชุมชน เป็นหนึ่งเดียวกับสุขภาพของระบบนิเวศ ดินมีความอุดม สมบูรณ์ทำให้พืช แข็งแรง มีสุขภาพดี ทำให้สัตว์และมนุษย์สามารถพึ่งพาพืชเหล่านั้นเป็นอาหารได้

ในทางเกษตรอินทรีย์ ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การแปรรูป การขยายผล การบริโภค ต่างก็เพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่ดีให้กับระบบนิเวศและสิ่งมีชีวิต โดยมุ่งผลิตอาหารที่มีคุณภาพสูง และมีคุณค่าทางโภชนาการที่ดี ดังนั้น การทำเกษตรอินทรีย์จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่ไม่ใช้สารเคมีต่าง ๆ ที่อันตรายต่อสุขภาพ

2.2 ด้านนิเวศวิทยา (Ecology)

การทำเกษตรอินทรีย์ ควรอยู่บนพื้นฐานของระบบนิเวศวิทยาและวัฏจักรแห่งธรรมชาติ การผลิตต้องให้สอดคล้องกับวิถีแห่งธรรมชาติ ทำให้ระบบและวัฏจักรธรรมชาติเพิ่มพูนและยั่งยืน

เกษตรอินทรีย์เป็นองค์ประกอบหนึ่งของระบบนิเวศของสิ่งมีชีวิต ในการผลิตต้องพึ่งพาอาศัยนิเวศวิทยาและวงจรของธรรมชาติ ด้วยมีการเรียนรู้และการสร้างระบบนิเวศที่เหมาะสมกับการทำการผลิตแต่ละชนิด ซึ่งในการเพาะปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ หรือการเก็บผลผลิต จะต้องมีความสอดคล้องกับวัฏจักรและความสมดุลทางด้านธรรมชาติ สอดคล้องกับเงื่อนไขของภูมิสังคมท้องถิ่น และเหมาะสมกับขนาดของพื้นที่

2.3 ด้านความเป็นธรรม (Fairness)

การทำเกษตรอินทรีย์ ต้องมีความเป็นธรรม ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับสิ่งมีชีวิต รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการปกป้องพิทักษ์โลก ไม่ว่าจะระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองหรือมนุษย์กับสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ในความสัมพันธ์ของเกษตรกรในกระบวนการผลิตเกษตรอินทรีย์ในทุกด้าน ควรมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นธรรม ไม่ว่าจะเกษตรกร คนงาน ผู้แปรรูป ผู้จัดจำหน่าย ผู้ค้า และผู้บริโภค ทุกภาคส่วนควรได้รับโอกาสในการมีคุณภาพชีวิตที่ดี และช่วยกันรักษาคุณภาพของอาหาร และแก้ไขปัญหาความยากจน ในการผลิตและการบริโภคจะต้องมีการอนุรักษ์รักษาไว้ให้คนรุ่นหลังเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมถึงการปฏิบัติต่อสัตว์เลี้ยงอย่างเหมาะสม โดยให้สอดคล้องกับ ลักษณะและความต้องการทางธรรมชาติของสัตว์

2.4 ด้านการดูแลเอาใจใส่ (Care)

ในการทำเกษตรอินทรีย์อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเกิดจากปัจจัยภายในหรือภายนอก ซึ่งเกษตรกรต้องได้มีการเพิ่มประสิทธิภาพและผลผลิตในการผลิตให้ได้มากที่สุด แต่ก็ต้องได้ระวังความเสี่ยงต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการนำใช้เทคโนโลยีในกระบวนการผลิตต้องมีการประเมินผลกระทบเป็นอย่างดี รวมทั้งเทคโนโลยีที่กำลังใช้อยู่ ก็ต้องมีการตรวจสอบและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

หลักการนี้ เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการ การพัฒนาและการคัดเลือก เทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ในระบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างหลักประกันว่า การทำเกษตรอินทรีย์ มีความปลอดภัยและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ทางด้านประสบการณ์ในการทำเกษตรและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เคยปฏิบัติกันมาก็อาจจะช่วยในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อีกด้วย

3. มาตรฐานของเกษตรอินทรีย์

เป็นเกณฑ์ข้อกำหนดให้เกษตรกรผู้ผลิตจะต้องได้ปฏิบัติตาม และมีหน่วยงานรับรองเพื่อใช้มาตรฐานเป็นเกณฑ์ในการตรวจประเมินการผลิต และตัดสินใจรับรองว่าเกษตรกรได้ทำตามเกณฑ์มาตรฐานของเกษตรอินทรีย์ ซึ่งมีบางมาตรฐานที่สำคัญ (สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร, 2561) ดังนี้

1. ระบบนิเวศการเกษตร

ในระบบของการผลิตเกษตรอินทรีย์ ต้องมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม โดยผู้ผลิตต้องมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพและสภาพนิเวศของพื้นที่เดิมไว้ ซึ่งพืชและสัตว์สามารถอาศัยอยู่ได้ อีกทั้งยังต้องมีการอนุรักษ์ดินและน้ำอีกด้วย

2. การปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์

ในการปรับเปลี่ยนแผนเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ ต้องให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ซึ่งอาจจะเปลี่ยนทั้งหมดฟาร์มหรือค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนบางส่วน แต่ต้องได้มีการระบุขั้นตอนและระยะเวลา รวมทั้งการแยกเกษตรอินทรีย์และไม่ใช้เกษตรอินทรีย์ออกจากกัน ซึ่งในมาตรฐานมีการกำหนดที่แตกต่างกัน โดยมีของการระยะปรับเปลี่ยนอาจใช้เวลา 12 – 36 เดือน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับมาตรฐานที่ทำ

3. การผลิตพืช

ต้องมีการปลูกพืชที่หลากหลายชนิดและพันธุ์ เพื่อเป็นการสร้างให้ระบบนิเวศของฟาร์มมีความเสถียรภาพและความยั่งยืน อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชที่หลากหลายในพื้นที่ไว้อีกด้วย และควรมีการปลูกพืชหมุนเวียน ซึ่งจะต้องมีพืชที่สามารถทำเป็นปุ๋ยพืชสดด้วย และที่ขาดไม่ได้เลยก็คือพืชตระกูลถั่ว เนื่องจากว่ามีรากลึก และต้องมีการปลูกพืชคลุมดินอยู่เสมอ

4. การจัดการดิน และธาตุอาหาร

เพื่อเป็นการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน จะต้องได้มีการปรับปรุงดินและการบริหารจัดการดินและธาตุอาหารอย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะปลูกพืชที่เพาะปลูกหรือการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน ซึ่งเป็นกลไกการหมุนเวียนธาตุอาหารให้กับพืช ทั้งยังเป็นการป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน ที่จะก่อให้เกิดการสูญเสียธาตุอาหาร และธาตุอาหารพืชจะต้องเป็นธาตุอาหารที่ผลิตขึ้นได้ภายในฟาร์ม

5. การป้องกันกำจัดศัตรูพืช

การจัดการศัตรูพืชจะเน้นโดยวิธีชีวและวิถีกล เพื่อสร้างให้ระบบนิเวศการเกษตรมีความสมดุล ทำให้พืชมีภูมิต้านทานโรคและแมลงและไม่สามารถระบาดได้มากขึ้น

6. การป้องกันมลพิษ การปนเปื้อน และการปะปน

การป้องกันดินและผลผลิตที่ปนเปื้อนจากมลพิษ และสารเคมี ซึ่งจะไม่อนุญาตให้ใช้ในระบบเกษตรอินทรีย์ ไม่ว่าจะเป็นโลหะหนักหรือมลพิษจากการผลิตอุตสาหกรรมและชุมชน ฯลฯ

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของ สปป. ลาว

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของ สปป. ลาว เป็นมาตรฐานการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อครอบคลุมการปฏิบัติการทำเกษตรอินทรีย์ โดยกำหนดเอาพื้นฐานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movement - IFOAM) เป็นมาตรฐานที่คุ้มครองการทำเกษตรอินทรีย์ใน สปป. ลาว โดยมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ครอบคลุมการผลิต การเก็บเกี่ยวและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การเก็บเกี่ยวผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ ซึ่งทำให้

การคุ้มครองระดับมหภาคของแผนกเกษตร โดยเฉพาะการทำเกษตรอินทรีย์สามารถดำเนินการตรวจสอบ และรับรองผลิตภัณฑ์อินทรีย์จากผลผลิตพืชในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิต โดยตั้งแต่การผลิตในฟาร์มจนถึงการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ (กระทรวงการเกษตรและปศุสัตว์, 2548) ดังนี้

การจัดการฟาร์มโดยรวม (General Farm Management)

หลักการทั่วไป (General Principle)

1. ห้ามใช้สารเคมีทุกชนิดในกระบวนการผลิต ไม่ว่าจะเป็นสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ปุ๋ยเคมี และฮอร์โมน สังเคราะห์
2. ผู้ผลิตต้องรู้วิธีเก็บบันทึก การทำเกษตรอินทรีย์ที่แสดงให้เห็นที่มาของปัจจัยการผลิต ปริมาณการใช้ รวมทั้งเอกสารเกี่ยวกับการขายผลผลิตเกษตรอินทรีย์ให้ชัดเจน เพื่อให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง (กรมปลูกฝัง (DOA)) สามารถตรวจสอบได้
3. พื้นที่ทำการผลิตเกษตรอินทรีย์ต้องไม่เป็นพื้นที่ ที่มาจากการเปิดป่าขั้นต้นและระบบนิเวศดั้งเดิม (Primary ecosystem)
4. ในกรณีที่ผู้ผลิตยังไม่ได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่การผลิตทุกแปลงให้เป็นเกษตรอินทรีย์แปลงที่ทำเกษตรอินทรีย์และเกษตรเคมี/ทั่วไป ต้องได้แบ่งแยกกันอย่างชัดเจน และพื้นที่การผลิตทุกแปลงที่อยู่ในครอบครองของผู้ผลิตต้องได้รับการตรวจสอบจากกรมปลูกฝัง (DOA)
5. พื้นที่การผลิตที่ได้รับการรับรองเป็นเกษตรอินทรีย์แล้ว จะต้องไม่ปรับเปลี่ยนเป็นเกษตรเคมีกลับไปกลับมา ทั้งนี้ กรมปลูกฝัง (DOA) อาจไม่พิจารณารับรองพื้นที่การผลิตแปลงใหม่ให้ ถ้าพื้นที่การผลิตแปลงเดิมเลิกทำเกษตรอินทรีย์โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร
6. ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงการผลิตภายในฟาร์ม เช่น การลดหรือขยายพื้นที่การผลิต การเปลี่ยนชนิดพืชที่ปลูก ฯลฯ ผู้ผลิตต้องแจ้งให้ กรมปลูกฝัง (DOA) ทราบโดยทันที

ระบบนิเวศภายในฟาร์ม (Ecosystem in Organic Farm)

ผู้ผลิตต้องรักษาความหลากหลายทางชีวภาพภายในฟาร์ม โดยพยายามรักษาและฟื้นฟูบริเวณที่เป็นแหล่งอาศัยของพืชและสัตว์หลากหลายชนิดเอาไว้อย่างน้อย 5% ของพื้นที่การผลิต บริเวณดังกล่าว ได้แก่ ป่าใช้สอยในไร่นา ป่าบุง ป่าทาม พุ่มไม้หรือต้นไม้ใหญ่ในนา แนวพุ่มไม้บริเวณ เขตแดนพื้นที่สวนไม้ผลผสมผสาน ร่องน้ำในฟาร์ม บ่อปลาธรรมชาติ และพื้นที่ว่างเปล่าที่ปล่อยให้พืช ขึ้นตามธรรมชาติ

สิ่งมีชีวิตดัดแปรพันธุ (Genetically Modified Organisms (GMOs))

1. ห้ามใช้สิ่งมีชีวิตดัดแปรพันธุหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสิ่งมีชีวิตดัดแปรพันธุในกระบวนการผลิตและแปรรูปเกษตรอินทรีย์
2. ปัจจัยการผลิต สารปรุงแต่ง สารช่วยแปรรูปและส่วนผสมในผลิตภัณฑ์อินทรีย์ทุกชนิด ต้องไม่ได้ผลิตมาจากพืช สัตว์หรือจุลินทรีย์ที่มาจากกระบวนการทางพันธุวิศวกรรม ทั้งทางตรงและทางอ้อม
3. ในกรณีที่มีการตรวจสอบพบว่า ผลิตภัณฑ์อินทรีย์ได้รับการปนเปื้อนจากสิ่งมีชีวิตดัดแปรพันธุโดยที่ผู้ผลิตไม่ได้ตั้งใจและไม่สามารถควบคุมได้ กรมปลูกฝัง (DOA) อาจพิจารณาไม่รับรองผลผลิตดังกล่าว รวมทั้งฟาร์มที่ทำการผลิต
4. ในกรณีที่ผู้ผลิตไม่ได้ปรับเปลี่ยนฟาร์มทั้งหมดเป็นเกษตรอินทรีย์ การผลิตในแปลงเกษตรเคมีหรือทั่วไปที่ไม่ขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ต้องไม่ใช่สิ่งมีชีวิตดัดแปรพันธุ

การผลิตพืชอินทรีย์ (Organic Crop Production)

ระยะเวลาปรับเปลี่ยนเป็นเกษตรอินทรีย์ (Length of Conversion Period)

1. พื้นที่การผลิตที่ต้องการขอการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ จะต้องผ่านระยะปรับเปลี่ยนโดยช่วงเวลาดังกล่าว ผู้ผลิตต้องปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ พร้อมทั้งได้รับการตรวจและรับรองจากกรมปลูกฝัง (DOA) แต่ผลผลิตในช่วงระยะปรับเปลี่ยนนี้จะยังไม่สามารถจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์อินทรีย์ได้
2. วันที่สมัครขอให้มีการรับรองมาตรฐานฯ ให้นับเป็นวันที่ 1 ของการเริ่มต้นของการเปลี่ยนเป็นเกษตรอินทรีย์ หรือเป็นวันเริ่มต้นของระยะเวลาปรับเปลี่ยน โดยเกษตรกรต้องเริ่มปฏิบัติ ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของกรมปลูกฝัง (DOA) นับตั้งแต่วันดังกล่าวเป็นต้นไป
3. ในกรณีที่เป็นการผลิตพืชล้มลุก (ผักและพืชไร่) ช่วงระยะเวลาปรับเปลี่ยนจะใช้เวลา 12 เดือน โดยผลผลิตของพืชที่ปลูกในวันที่พ้นระยะเวลาปรับเปลี่ยนแล้ว จะสามารถจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์และสามารถใช้ตรามาตรฐานเกษตรอินทรีย์ได้
4. ยกเว้น พืชผักหลายฤดู เช่น ผักพื้นบ้าน ถั่วฝักยาว มะละกอ ฯลฯ อนุญาตให้สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตและจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ได้หลังจากพ้นระยะเวลาปรับเปลี่ยน 12 เดือนไปแล้ว
5. ในกรณีที่เป็นการผลิตไม้ผล ช่วงระยะเวลาปรับเปลี่ยนจะใช้เวลา 18 เดือน โดยผลผลิตที่เก็บเกี่ยวในวันที่พ้นระยะเวลาปรับเปลี่ยนแล้ว จะสามารถจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์และสามารถใช้ตรามาตรฐานเกษตรอินทรีย์ได้

6. มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ อาจกำหนดระยะเวลาการปรับเปลี่ยนให้เพิ่มขึ้นได้ โดยพิจารณาจากประวัติการใช้สารเคมีในฟาร์ม ปัญหาการปนเปื้อนมลพิษในพื้นที่นั้น และมาตรการในการจัดการสารเคมีทางการเกษตรหรือมลพิษที่ปนเปื้อนในฟาร์ม

7. กรมปลูกฝัง (DOA) อาจยกเว้นระยะเวลาการปรับเปลี่ยนได้หากพื้นที่การผลิตนั้นได้ทำการเกษตรตามหลักการในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มาเป็นเวลาหลายปีแล้ว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหลักฐานที่ นำมายืนยันกับกรมปลูกฝัง เช่น บันทึกการใช้ปัจจัยการผลิตในฟาร์ม การบันทึกการผลิตพืชในพื้นที่ดังกล่าวจากองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ผลิตที่แสดงว่าพื้นที่ดังกล่าวไม่มีการใช้สารเคมีมาเป็นเวลานาน และได้รับการฟื้นฟูสภาพดินโดยธรรมชาติ บทความในสิ่งตีพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้ผลิต ฯลฯ ทั้งนี้ กรมปลูกฝังสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาเป็นกรณีไป

ชนิดและพันธุ์ของพืชปลูก (Type and Variety of Crops)

1. ควรเลือกใช้พันธุ์พืชที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น และมีความต้านทานต่อโรคและแมลง
2. เมล็ดพันธุ์และส่วนขยายพันธุ์พืชที่นำมาปลูกต้องผลิตจากระบบเกษตรอินทรีย์
3. ในกรณีที่ไม่สามารถหาเมล็ดพันธุ์หรือส่วนขยายพันธุ์พืชเกษตรอินทรีย์ได้ อนุญาตให้ใช้เมล็ดพันธุ์หรือส่วนขยายพันธุ์พืชจากแหล่งทั่วไปได้ แต่จะต้องไม่มีการคลุกสารเคมี ยกเว้นในกรณีจำเป็น ซึ่งในการเริ่มต้นการทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่หรือในกรณีสุดิวสัย อาจอนุญาตให้ใช้เมล็ดพันธุ์หรือส่วนขยายพันธุ์พืชที่คลุกสารเคมีได้ (เช่น ซื้อจากตลาด) แต่เกษตรกรต้องพัฒนาผลิตเมล็ดพันธุ์และส่วนขยายพันธุ์เอง ในสวน และไร่ นา หรือแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกที่ทำเกษตรอินทรีย์ภายในแผนการผลิตปีนั้น
3. ในกรณีไม่ผล ถ้ากิ่งพันธุ์หรือส่วนขยายพันธุ์พืชที่นำมาปลูกในฟาร์มเกษตรอินทรีย์ไม่ได้มาจากระบบเกษตรอินทรีย์ ผลผลิตที่ได้จากการปลูกในฟาร์มเกษตรอินทรีย์ในช่วง 12 เดือนแรกจะยังไม่สามารถจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ได้
5. ห้ามใช้พันธุ์พืชที่มาจาก การปรับปรุงพันธุ์โดยวิธีการทำพันธุวิศวกรรม

ความหลากหลายของพืชภายในฟาร์ม (Diversity of Plants in Organic Farm)

1. ในการปลูกพืชล้มลุก ผู้ผลิตต้องสร้างความหลากหลายของพันธุ์พืชภายในฟาร์มให้ได้มากที่สุด ซึ่งอย่างน้อยต้องมีการปลูกพืชหมุนเวียน เพื่อช่วยลดการระบาดของโรคแมลง และวัชพืช ต้องมีการปลูกพืชปรับปรุงบำรุงดิน เพื่อเป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุและความอุดมสมบูรณ์ของดิน ยกเว้นในกรณีที่ผู้ผลิตได้สร้างความหลากหลายของพืชภายในฟาร์มได้ด้วยวิธีอื่น

2. ในสวนไม้ผล ผู้ผลิตต้องสร้างความหลากหลายของพืชภายในฟาร์ม โดยอย่างน้อยต้องปลูกพืชคลุมดิน หรือ ปลูกพืชอื่น ๆ หลากหลายชนิด (กระทรวงกสิกรรมและป่าไม้, 2548)

การจัดการดิน น้ำ และปุ๋ย (Soil, Water, and Fertilizer Management)

1. ควรมีการตรวจวิเคราะห์ดินอย่างน้อย 1 ครั้ง เพื่อวางแผนปรับปรุงดินและจัดการธาตุอาหารให้เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนเลือกชนิดพืชที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ รวมทั้งรักษาระดับความเป็นกรด-ด่างของดินที่เหมาะสมต่อพืชที่ปลูก ในกรณีที่จำเป็นอาจใช้ปูนมาร์ล ปูนขาว โดโลไมท์ หรือซีเถ้าไม้ เป็นต้น

2. หลีกเลี่ยงหรือลดการใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่ เช่น รถแทรกเตอร์ เนื่องจากทำให้เนื้อดินแน่น แข็ง การระบายน้ำไม่ดี ดินไม่ร่วนซุย และควรมีมาตรการอนุรักษ์น้ำที่ใช้ในการทำเกษตร และควรมีมาตรการในการป้องกันดินเค็ม เช่น การปลูกพืชคลุมดิน หรือ การจัดการน้ำอย่างเหมาะสม

3. ไม่ควรปล่อยที่ดินให้ว่างเปล่า ควรปลูกพืชตระกูลถั่วคลุมดิน เช่น ถั่วดำ ถั่วแดง ถั่วเขียว ถั่วแปบ ถั่วลาย ถั่วพรี้า โสน ปอเทือง ไมยราบไร้หนาม เป็นต้น การปลูกพืชบำรุงดิน เป็นปุ๋ยพืชสด โดยอาจปลูกก่อนหรือหลังพืชหลัก หรือปลูกเป็นพืชหมุนเวียน

การปรับปรุงบำรุงดิน

1. ผู้ผลิตต้องพยายามนำอินทรีย์วัตถุที่มีอยู่ภายในฟาร์มทั้งจากพืชและสัตว์มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการปรับปรุงบำรุงดิน และลดการใช้อินทรีย์วัตถุที่มาจากนอกฟาร์ม

2. การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ต้องมีการวางแผนการใช้อย่างผสมผสาน และใช้เท่าที่จำเป็นในปริมาณที่เหมาะสม ต้องคำนึงถึงความสมดุลของธาตุอาหารในดิน และความต้องการธาตุอาหารของพืชที่ปลูก

3. อนุญาตให้ใช้ปุ๋ยและสารปรับปรุงบำรุงดิน เฉพาะปุ๋ยหมักที่ผลิตเองในฟาร์มและจากภายนอกฟาร์มได้ แต่ส่วนประกอบที่ใช้ในการทำปุ๋ยหมักต้องมาจากอินทรีย์วัตถุนั้น

4. ห้ามใช้ปุ๋ยคอกสดกับพืชในลักษณะที่อาจมีการปนเปื้อนกับส่วนของพืชที่ใช้บริโภค

5. ห้ามใช้อินทรีย์วัตถุมาใช้เป็นปุ๋ยที่มีส่วนผสมจากอุจจาระของมนุษย์

6. ห้ามใช้ปุ๋ยหมักจากขยะเมือง เพราะมีปัญหาการปนเปื้อนจากโลหะหนัก

7. ในกรณีที่ใช้มูลสัตว์ปีกหรือผลพลอยได้จากการเลี้ยงสัตว์ ต้องมาจากฟาร์มที่เลี้ยงแบบปล่อยรวมเป็นฝูงหรือไม่มีการจำกัดอาณาเขตจนทำให้สัตว์นั้นเจริญเติบโตในสภาพแวดล้อมที่ผิดธรรมชาติ

8. ในการทำปุ๋ยหมัก อาจใช้ปุ๋ยแร่ธาตุเสริมในการทำปุ๋ยหมักเพื่อเพิ่มธาตุอาหารได้เช่น การใช้หินฟอสเฟตบดละเอียดเพื่อเพิ่มธาตุฟอสฟอรัส หรือการใช้หินฝุ่นกราไฟต์เพื่อเพิ่มธาตุโพแทสเซียม

9. อนุญาตให้ใช้อินทรีย์วัตถุที่เป็นขยะมาใช้เป็นปุ๋ยและทำปุ๋ยหมักได้

10. ในกรณีที่ปุ๋ยและสารปรับปรุงดินที่นำมาใช้จากนอกฟาร์ม เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยแร่ธาตุ ผลพลอยได้จากโรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ มีความเสี่ยงที่จะมีส่วนประกอบของโลหะหนัก หรือสารไม่พึงประสงค์อื่น ๆ ปะปนอยู่ อาจให้ผู้ผลิตนำปุ๋ยและสารปรับปรุงดินดังกล่าวไปตรวจวิเคราะห์หาปริมาณสาร ก่อนที่จะนำมาใช้ในฟาร์ม

11. อนุญาตให้ใช้ปุ๋ยแร่ธาตุเป็นธาตุเสริมในดินได้ เฉพาะในกรณีที่มีแผนการปรับปรุงบำรุงดินในระยะยาว โดยใช้ร่วมกับวิธีการอื่น ๆ เช่น การหมุนเวียนธาตุอาหารภายในฟาร์ม การปลูกพืชตระกูลถั่วเป็นปุ๋ยพืชสด การปลูกพืชหมุนเวียน และการเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน

12. อนุญาตให้ใช้เชื้อจุลินทรีย์เพื่อปรับปรุงดิน ทำปุ๋ยหมัก กำจัดน้ำเสีย และกำจัดกลิ่นในคอกปศุสัตว์ แต่ห้ามใช้จุลินทรีย์ที่มาจากกระบวนการทางพันธุวิศวกรรม

13. ห้ามใช้ ปุ๋ยไนโตรเจนสังเคราะห์ทุกชนิด และ Chilean nitrate รวมถึงปุ๋ยยูเรีย

การอนุรักษ์ดินและน้ำ

1. ผู้ผลิตต้องควบคุมการเผาอินทรีย์วัตถุในฟาร์มให้มีน้อยที่สุด และห้ามใช้วิธีการเผาต่อซังหรือพืชในแปลงเพื่อทำการเตรียมดินก่อนการปลูก ยกเว้นในกรณีมีเหตุจำเป็น เช่น กำจัดแหล่งระบาดของศัตรูพืช การทำไร่ข้าวหมุนเวียนในที่สูงแต่ควรเผาเท่าที่จำเป็น

2. ในกรณีที่พื้นที่มีความเสี่ยงต่อการพังทลายของดิน ผู้ผลิตต้องมีมาตรการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน เช่น การปลูกพืชป้องกันการพังทลายของดิน การปลูกขวางแนวลาดเอียง ฯลฯ

3. ผู้ผลิตต้องมีมาตรการป้องกันมิให้เกิดการใช้น้ำเกินควร รวมถึงการรักษาคุณภาพน้ำ การหมุนเวียนการใช้น้ำภายในฟาร์ม และการบำบัดน้ำทิ้งเพื่อนำมาใช้ใหม่

4. ในกรณีที่มีการเลี้ยงสัตว์ (รวมถึงสัตว์ปีก) ภายในพื้นที่ที่ขอรับรอง ผู้ผลิตต้องมีมาตรการจัดการทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ที่ไม่ส่งผลกระทบต่อทำให้ดินเสื่อมหรือแหล่งน้ำเกิดมลพิษ

5. ไม่อนุญาตให้ขนย้ายดินออกจากฟาร์มเกษตรอินทรีย์ ยกเว้นเศษดินที่ติดไปกับผลผลิตที่เก็บเกี่ยว (สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์, 2553)

การป้องกันกำจัดศัตรูพืช โรคพืช และวัชพืช (Prevention and Control of Disease, Insect and Weed)

1. ควรส่งเสริมให้มีการแพร่ขยายชนิดของสัตว์และแมลงที่เป็นศัตรูธรรมชาติของแมลงศัตรูพืช (ตัวห้ำ ตัวเบียน) เช่น การปลูกไม้ดอกแซมในสวนและไร่นา การปลูกพืชให้เป็นที่อยู่ของสัตว์และแมลงที่เป็นศัตรูธรรมชาติ หรือสร้างรังให้นก

2. ควรปลูกพืชขับไล่แมลงเป็นพืชร่วมในแปลงปลูกพืช จะช่วยลดปัญหาแมลงศัตรูได้ เช่น ปลูกหอมใหญ่ร่วมกับกะหล่ำปลี ตะไคร้หอมกับผักคะน้า เป็นต้น
3. หลีกเลี่ยงการปลูกพืชชนิดเดิมซ้ำบนแปลงเดียวกัน เพื่อลดปัญหาการระบาดของโรคและแมลง เช่น ไม่ควรปลูกผักชนิดเดิมซ้ำบนแปลงเดียวกัน แต่ควรปลูกผักหรือพืชอื่นหมุนเวียนกันในการปลูกนั้น
4. ใช้วิธีเขตกรรมเพื่อควบคุมการเจริญเติบโตของวัชพืช เช่น การไถกลบ การปลูกพืชหมุนเวียน การปลูกพืชร่วม การปลูกพืชคลุมดิน การใช้วัสดุคลุมดินจากธรรมชาติ

ข้อห้ามและอนุญาต

1. ห้ามใช้สารเคมีสังเคราะห์และผลิตภัณฑ์ที่มาจากกระบวนการพันธุวิศวกรรมในการควบคุมศัตรูพืช
2. อนุญาตให้ใช้วิธีการและผลิตภัณฑ์ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช รวมทั้งสารปรุงแต่งที่ใช้ในผลิตภัณฑ์ป้องกันกำจัดศัตรูพืชเฉพาะตามรายการที่ระบุไว้
3. วิธีการและผลิตภัณฑ์ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช อนุญาตให้ใช้ได้เมื่อได้รับการตรวจสอบจากกรมปลูกฝัง (DOA) ตามแนวทางการประเมินปัจจัยการผลิต
4. อนุญาตให้ใช้น้ำหมักไบโอบายูบเพื่อกำจัดศัตรูพืช แต่ให้ใช้อย่างระมัดระวัง ไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตที่เป็นประโยชน์อื่น ๆ และไม่อนุญาตให้ใช้สารนิโคตินบริสุทธิ์
5. ห้ามใช้ผงซักฟอก หรือสารจับใบสังเคราะห์ทุกชนิด
6. อนุญาตให้ใช้วิธีกล และการควบคุมโดยชีววิธีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช แต่ต้องระวังมิให้มีผลกระทบต่อสมดุลระหว่างศัตรูพืชกับแมลงและสิ่งมีชีวิตที่เป็นศัตรูธรรมชาติในฟาร์ม
7. ในการใช้ฟางข้าวคลุมดินเพื่อป้องกันกำจัดวัชพืชและรักษาความชื้นในดิน ควรใช้ฟางข้าวที่ได้จากนาข้าวอินทรีย์ แต่ถ้าหาไม่ได้อนุญาตให้ใช้ฟางข้าวที่ได้จากการทำเกษตรเคมีได้
8. อนุญาตให้ใช้พลาสติกในการคลุมดิน ห่อผลไม้ และทำเป็นมุ้งกันแมลงได้ โดยต้องมีวิธีการจัดการที่เหมาะสมหลังการใช้แล้ว
9. อนุญาตให้ความร้อนในการอบฆ่าแมลงและเชื้อโรคในดินได้ เฉพาะในเรือนเพาะชำ ในกรณีที่ต้องการเพาะกล้าหรือเมล็ดที่มีความอ่อนแอต่อโรคเท่านั้น (กระทรวงกสิกรรมและป่าไม้, 2548)

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่กล่าวมาข้างบนนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของมาตรฐานทั้งหมด ซึ่งเป็นส่วนที่ครอบคลุมประเด็นที่จะศึกษาในการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น

แนวคิดเกี่ยวกับความสำเร็จ

1. แนวคิดความสำเร็จของการทำเกษตรทั่วไป

แนวคิดความสำเร็จในการทำเกษตร ควรมีหลายอย่างผสมกัน ต้องลองสำรวจตัวเราเองว่า เหมาะกับการทำเกษตรไหมและมีความสุขกับการทำ อาจจะเลือกปลูกอะไรที่เราเห็นว่ามียอดขาย ปลูก ไม่ต้องทำเหมือนปลูกเหมือนคนอื่นก็ได้ ซึ่งเคล็ดลับในการทำเกษตรให้สำเร็จ ประกอบด้วย 3 ประการ (สจจ.อุบลราชธานี, 2554) คือ

1. อุตุการณ์ ร้อยละ 40 คือ การทำการเกษตรต้องทำด้วยความมุ่งมั่น ไม่ใช่แค่คิดอยากทำ อยากรวยหรือไม่รู้จะทำอะไร หรือว่าเป็นเพราะอายุมากแล้วไปทำอย่างอื่นก็ยาก อย่างนี้ไม่ได้เรียกว่าอุตุการณ์ ซึ่งอุตุการณ์ ในการทำเกษตรจะต้องมีความเชื่อมั่น มีจิตใจมุ่งมั่นว่าทำเกษตรแล้วมีความมั่นคง เป็นนายตัวเอง สามารถเลี้ยงชีพได้ เป็นอาชีพที่มีศักดิ์ศรี มีปัญหาและในเมื่อมีอุปสรรคก็ไม่ยอมแพ้ต้องฝ่าฟันไปให้ถึงจุดมุ่งหมายให้ได้

2. วิชาการ ร้อยละ 30 คือ การใช้หลักความรู้ในการทำเกษตรที่ถูกต้อง มีหลักการ ที่จะสามารถลดต้นทุน สามารถเพิ่มผลผลิตได้ และสามารถนำมาพัฒนาต่อยอดได้

3. ประสบการณ์ ร้อยละ 30 คือ จะต้องมีการลงมือทำจริง ในการทำเกษตรต้องใช้ทั้งร่างกาย และแรงใจเข้าแลก จึงจะทำให้เกิดประสบการณ์การทำการเกษตรให้สำเร็จต้องเลิกทำอะไรทำสวน

2. หลักการทำสวน

เป็นการทำเกษตรที่ต้องเลิกทำ ไล่ “ไล่ตามเขา” ให้ทำ สวน “สวนทาง สวนกระแส” ต้องมีการสำรวจตลาดก่อนว่า ถ้าอะไรแพงก็อย่าปลูก คนจะปลูกกันมาก ในที่สุดผลผลิตก็จะราคาถูกลง แต่ในทางกลับกัน ถ้าอะไรถูกก็ให้ปลูกอย่างนั้น คนส่วนมากจะไม่สนใจปลูก จะทำให้ได้ราคาแพง ซึ่งไม่เน้นปริมาณแต่เน้นคุณภาพ เป็นการทำน้อยแต่ให้ได้มาก เป็นต้น เน้นพืชผัก ผลไม้ ตามฤดูกาล ซึ่งมีคุณประโยชน์ต่อร่างกายเป็นอย่างมาก เพราะว่ามีสารพิษน้อยและราคาก็ถูก แต่ว่าจะเน้นการทำนอกฤดู จะทำให้ราคาดีและไม่มีปัญหาทางด้านตลาดอีกด้วย ไม่เน้นแต่ทำขาย แต่ต้องหันมาทำกินด้วย หากทำเกษตรแล้วต้องซื้อผักสวนครัวกิน ถือว่าล้มเหลวในอาชีพเกษตร ต้องทำเกษตรแบบผสมผสาน ปลูก เลี้ยง เลิก การปลูกพืชเชิงเดี่ยว เพราะว่าพืชก็ต้องการสังเคราะห์แสงที่มีความหลากหลาย ดังนั้น การที่จะทำเกษตรกรเพื่อให้มีความมั่นคง ประกอบด้วย 3 ประการ คือ

1. มีที่ดินทำกิน (ไม่ขายที่ทำกิน)
2. ไม่มีหนี้สิน (ไม่ก่อหนี้)
3. มีของกินไม่อดอยาก (ลดรายจ่าย)

3. หลักการดำเนินการทำเกษตรเพื่อให้ประสบความสำเร็จ

ขั้นตอนแรก คือ ต้องมุ่งเน้นให้มีกินก่อน เป็นการทำเกษตรด้วยการปลูกเพื่อที่จะเรียนรู้ในพืชแต่ละชนิดก่อน รวมทั้งในเรื่องโรค แมลง อายุพืชที่ให้ผลผลิต นอกจากนี้ ถ้าเหลือก็สามารถนำไปขายได้ ลองทำเกษตรที่มีความหลากหลายเพื่อที่จะให้มีกินและจะทำให้หายจน เช่น เลี้ยงปลา เป็ด ไก่ และต้องปลูกพืช 3 ระยะ คือ

1. พืชระยะสั้น คือ เป็นการปลูกพืชผักต่าง ๆ เน้นเอาไว้กินก่อน ถ้าเหลือค่อยนำไปขาย ซึ่งเป็นการช่วยลดรายจ่ายได้ อีกทั้งยังสามารถมีเงินเก็บไว้เป็นค่าใช้จ่ายประจำวันได้อีกด้วย

2. พืชระยะกลาง คือ ไม้ผลและผลไม้ เช่น มะนาว กล้วย มะละกอ มะม่วง ขนุน มะพร้าว เป็นการปลูกเพื่อเอาไว้ใช้หนี้หรือเป็นเงินออม

3. พืชระยะยาว คือ ไม้เศรษฐกิจยืนต้น เช่น ไม้สัก ยางนา ประดู่ พะยูง เต็ง ไม้แดง เอาไว้เป็นบำนาญชีวิตหรือเป็นมรดก

ในการเลี้ยงปลา เป็ด ไก่ โดยการทำอาหารเองหรือเลี้ยงแบบธรรมชาติ เช่น ให้กินรำ เศษผัก ผลไม้ในสวน เศษอาหารที่เหลือที่สวน หรือเลี้ยงหอยเชอรี่ เพราะโตเร็วและมีโปรตีนสูง รวมทั้งยังสามารถนำเอามาบดร่วมกับรำในเครื่องบดหมู สามารถนำไปเลี้ยงปลา เป็ด ไก่ หมู ก็จะช่วยให้โตเร็วจะทำให้มีอัตราการเพิ่มเนื้อสูงขึ้น อีกทั้งยังเป็นการช่วยลดต้นทุนในการเลี้ยงได้ดี ทำให้ไม่ขาดทุน อีกทั้งยังเป็นการเลี้ยงเอาไว้กินเอง ได้ทั้งเนื้อและไข่ ยังเป็นการลดรายจ่ายและเมื่อขยายพันธุ์ได้มากก็ยังสามารถนำไปขายเพื่อเพิ่มรายได้อีกด้วย

ขั้นตอนที่สอง คือ ขายผลผลิตเพื่อสร้างรายได้ ซึ่งจะเน้นการทำงานออกฤดูหรือทำให้ผลผลิตออกในช่วงที่มีราคาแพง เพื่อที่จะขายให้ได้ราคาดีและไม่มีปัญหาด้านการตลาดในการจำหน่ายผลผลิตเป็นการลองทำเล็ก ๆ ก่อน เมื่อทำได้จึงค่อยขยาย ถ้าทำเป็นขั้นตอนแบบนี้โอกาสพลาดหรือขาดทุนจะน้อย ซึ่งการทำแบบนี้สามารถเลี้ยงชีพได้แน่นอน

ขั้นตอนที่สาม คือ ขายผลพลอยได้ เช่น การทำกิ่งพันธุ์ เมล็ดพันธุ์ หรือการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้า ยิ่งถ้าเกิดมีการรวมกลุ่มก็จะทำให้มีความเข้มแข็งหรือสามารถทำเป็นศูนย์การเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ ซึ่งจะทำให้มีคนเข้ามาศึกษาดูงานทั้งขายผลผลิต ผลพลอยได้ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทุกคนมีงานทำ มีรายได้ ทำให้อาชีพการทำเกษตรเกิดความยั่งยืน เมื่อถึงขั้นนี้ก็สามารถปิดประตูจนและรวยแน่นอน

4. องค์ประกอบในการทำเกษตรที่จะประสบผลสำเร็จ

1. ทำเลหรือฮวงจุ้ยหรือที่ตั้งแปลง ถ้าพื้นที่ทำเกษตรติดถนนใหญ่ที่มีรถวิ่งผ่านมาก จะปลูกได้ทั้งผักและผลไม้ ซึ่งสามารถทำเป็นตลาดเพื่อจำหน่ายผลผลิตควบคู่ไปด้วย โดยทำร้านไว้หน้าแปลงปลูก ทำป้ายว่ามีผักและผลไม้สดจากสวน พร้อมทั้งทำแปลงตัวอย่างให้ดู ซึ่งก็จะสามารถช่วยในการ

ขายได้ราคาดีกว่าที่ไปขายในตลาดทั่วไป นอกจากนี้ ต้องมีการวางแผนการปลูกให้มีผลผลิตเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง โดยต้องเน้นการรักษาคุณภาพให้ดี และสามารถขายผลพลอยได้มากขึ้นอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นกิ่งพันธุ์ เมล็ดพันธุ์หรือการแปรรูปผลผลิตที่เสียหายมีตำหนิไม่สวย เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า เช่น การนำมาทำเป็นน้ำผลไม้ เป็นขนม ข้าวเกรียบ ฯลฯ นอกจากนี้ ยังสามารถหาอย่างอื่นมาจำหน่ายร่วมกันได้อีก เช่น ผลผลิตของเพื่อนบ้านในพื้นที่ที่ไม่ติดถนน หรืออาจจะซื้อสินค้าจากตลาดมาขายร่วม ก็จะช่วยทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นในทุกวัน

2. หากพื้นที่ไม่ติดถนน ก็ต้องดูว่าอยู่ใกล้พื้นที่ของหมู่บ้าน ชุมชน และสถานที่ต่าง ๆ ถ้าใกล้ก็ต้องขายใกล้บ้าน เพื่อเป็นการลดค่าขนส่งและยังเป็นการตัดปัญหาพ่อค้าคนกลางอีกด้วย

3. ถ้าไม่ติดอะไรเลย ก็ต้องดูว่าอยู่ไกลจากตลาดมากไหมหรือมีต้นทุนมากไหม ถ้าเราทำถึงขั้นที่ 3 ได้ ก็ให้ทำเป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดึงคนเข้ามามาก ๆ เมื่อมาเห็นก็เกิดอยากได้ อยากจะซื้อกลับไปด้วย และกลับไปชักชวนคนอื่นมาอีกด้วย ถือว่าเป็นการตลาดที่ดีอย่างหนึ่ง

สรุป การที่จะทำเกษตรให้ประสบความสำเร็จได้ จะต้องประกอบด้วยบรรดาปัจจัยที่สำคัญผสมกัน คือ ดิน น้ำ พันธุ์พืชและการจัดการ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีผลต่อความสำเร็จของการทำเกษตร ดังที่ เอกพงศ์ มุสิกะเจริญ (2560) ได้กล่าวในบทความที่ว่า การทำเกษตรของเกษตรกรไทยมีสูตรสำเร็จ 4 ดี คือ

ดินดี มีชัย ไปเกือบครึ่ง ต้องนึกถึง ทุกครั้ง จำฝังจิต

ปรับดินให้ เหมาะกับพืช ยืดชีวิต ช้ำสักนิด กันผิด คิดก่อนทำ

น้ำดี มีส่วน ควรตระหนัก เป็นตัวหลัก จักโตได้ ไม่ถล่ม

น้ำไม่ดี ก็แก้ไข ไม้ฝืนทำ โปรตจงจำ น้ำต้องดี ถึงมีชัย

พันธุ์ดี ชี้ชะตา ว่าไปได้

อย่ามั่งง่าย มองข้าม ตามนิสัย

สักแต่ปลูก ลูกเดียว เดียวก็ตาย

ผลสุดท้าย ไม่ต้องทาย ตายแน่เลย

จัดการดี มีวิชา เงินตราพร้อม สิ่งแวดล้อม พร้อมกายใจ ไม่นิ่งเฉย

ทั้งแรงงาน การตลาด อย่าขาดเลย จะเสบาย สูตรสำเร็จ เกษตรไทย

แนวคิดความสำเร็จของการทำเกษตรอินทรีย์

การปรับเปลี่ยนการทำเกษตรทั่วไปมาเป็นเกษตรอินทรีย์เป็นเรื่องยากสำหรับเกษตรกร จากการทำเกษตรที่พึ่งพาสารเคมี สู่แนวทางการผลิตแบบอินทรีย์ เพื่อพึ่งพาตนเอง สร้างความยั่งยืนต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีหลากหลายอย่างผสมผสานกัน (มูลนิธิชีวิตไท, 2563) คือ

1. การปรับเปลี่ยนระบบความคิดด้านในจิตใจ

เกษตรอินทรีย์มีแนวความคิดจากการปรับเปลี่ยนความรู้สึกด้านจิตใจของเกษตรกรก่อน คนที่ทำเกษตรอินทรีย์ส่วนมากที่ประสบผลสำเร็จ เนื่องมาจากการจัดการวิถีคิดและการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาในการทำเกษตรเป็นอย่างดี เช่น การปรับความรู้สึกด้านจิตใจหรือการมีเป้าหมายเพื่อที่ต้องการหลุดจากการเป็นหนี้สิน เป็นสิ่งที่สำคัญในการผลักดันเกษตรกรไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งรูปแบบของการผลิตเป็นลำดับต่อมา โดยมีแนวคิดสำคัญด้วยการยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ ยังจะต้องเป็นคนที่ชอบเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ มีความมุ่งมั่นต่อเป้าหมายในการทำเกษตรอย่างจริงจัง และยังสามารถยกระดับในการผลิตของตนเองให้ดีขึ้นกว่าเดิมที่เป็นอยู่ ด้วยการศึกษาเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ตลอดเวลา มีความขยัน ประหยัด อดทน และกล้าเผชิญต่อปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น

2. การจัดการต้นทุน

การบริหารจัดการเกษตรอินทรีย์ ต้องเริ่มจากการจัดการต้นทุนของเกษตรกรที่มีก่อน โดยการคำนึงถึงการนำใช้งบประมาณให้น้อยแต่จะอย่างไรเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุด ถัดมาก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดการแรงงานในครัวเรือน รวมทั้งการจัดสรรพื้นที่ในการทำโดยจำนวนไม่มากนัก เพื่อให้เหมาะสมสำหรับแรงงานในครอบครัวของเกษตรกรที่สามารถดำเนินเองได้ นอกจากนี้ ปัจจัยที่ใช้สำหรับการผลิตจะต้องขึ้นอยู่กับวัตถุดิบที่ได้จากพื้นที่ เพื่อไม่ต้องมีปัญหาในการหาวัตถุดิบมาจากภายนอก ไม่เพียงแต่เท่านั้น ยังมีปัจจัยแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ เช่น ความชำนาญของเกษตรกรระยะเวลาในการเพาะปลูกของพืชแต่ละชนิด ความต้องการทางด้านการตลาด และที่สำคัญต้องไม่มีการจ้างแรงงานจากภายนอก โดยจะเน้นการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก ไม่มีการนำใช้สารเคมี และต้องมีการจดบันทึกทุกขั้นตอนในการทำฟาร์ม และควรทำบัญชีค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในครัวเรือน

3. แรงสนับสนุนจากการรวมกลุ่มและเครือข่ายร่วมกัน

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะในช่วงที่มีการเริ่มต้นที่ยังขาดประสบการณ์ ความรู้เกี่ยวกับการผลิต และยังขาดช่องทางด้านการตลาด ซึ่งในเริ่มแรกจะมีการตั้งตัวแทนจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม เพื่อทำหน้าที่ด้านการตลาดให้แก่กลุ่ม โดยที่

ตัวแทนทางด้านการตลาดของกลุ่มจะทำหน้าที่ติดต่อในเรื่องการสั่งซื้อและด้านตลาด นอกจากนี้ยังได้มีการสำรวจความต้องการของตลาดและชนิดของผลผลิตที่เกษตรกรมีอยู่ ซึ่งกลุ่มจะทำหน้าที่ในการกระจายสินค้าเพื่อจำหน่าย โดยรายได้และกำไรจะแบ่งกัน เช่น กลุ่มจะมีการจัดสรรรายได้ของเกษตรกรร้อยละ 90 และจะมีการหักรายได้เข้ากลุ่มเพื่อเป็นค่าบริหารจัดการด้านการตลาดร้อยละ 10 หากมีเงินเหลือก็จะนำเข้าเป็นกองทุนของกลุ่ม เช่น กองทุนสวัสดิการสมาชิก กองทุนช่วยเหลือสมาชิก ที่มีปัญหาฉุกเฉิน เป็นต้น ซึ่งในการรวมกลุ่มสมาชิกกลุ่มไม่จำเป็นต้องมีสมาชิกจำนวนมาก อาจเริ่มจากสมาชิกเพียง 3-5 ราย แต่ต้องเป็นเกษตรกรที่มีความมุ่งมั่น ตั้งใจศึกษาเรียนรู้หาประสบการณ์ให้แก่ตนเองเพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งตัวเกษตรกรเอง ก็จะต้องมีความสมัครใจที่จะดำเนินการปรับเปลี่ยนอย่างแท้จริง โดยจะต้องได้มีการติดตามการทำงานของกลุ่มเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง เพื่อช่วยหนุนและสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานร่วมกันให้มีประสิทธิภาพ

สรุปมาแล้ว ปัจจัยความสำเร็จของการทำเกษตรอินทรีย์ที่สำคัญ คือ เกษตรกรต้องมีการคิดและวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาในการทำเกษตรเป็นเป็นอย่างดี โดยมีการตั้งเป้าหมายในการผลิตเป็นลำดับและมีการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ตลอดเวลา มีความขยัน ประหยัด อดทน และกล้าเผชิญต่อปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น เพื่อยกระดับการผลิตของเกษตรกรให้ดีขึ้น โดยมีการบริหารจัดการต้นทุนในการผลิต แรงงานในครัวเรือน พื้นที่ทำการผลิต และวัสดุที่มีในพื้นที่ รวมทั้งสภาพแวดล้อม เพื่อความสมดุลของระบบนิเวศ และการได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มและเครือข่าย เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรประสบความสำเร็จได้

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

1. ความหมายของภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึงความสามารถในการชี้นำนำพา (Morris, 1985) เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับความสำเร็จของผู้นำ ภาวะผู้นำได้รับความสนใจและมีการศึกษามาเป็นเวลานานแล้ว เพื่อให้รู้ว่าอะไรเป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้ผู้นำมีความสามารถในการนำหรือมีภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งได้มีการศึกษาด้านคุณลักษณะ (Traits) อำนาจ (Power) พฤติกรรม (Behavior) ของผู้นำแบบต่าง ๆ

ความหมายของภาวะผู้นำ ผ่านมาได้มีการให้ความหมายของภาวะผู้นำมีความหลากหลายและแตกต่างกัน ซึ่ง Yukl (1989: 3) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำมีความหลากหลายและแตกต่างกันเนื่องจากขอบเขตเนื้อหาและความสนใจในภาวะผู้นำ ในการศึกษาของนักวิจัยแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

Stogdill (1974: 411) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือการริเริ่มและดำรงไว้ซึ่งโครงสร้างของความคาดหวังและความสัมพันธ์ระหว่างการของสมาชิกภายในของกลุ่ม

Katz and Kahn (1978) กล่าวว่าไว้ว่า ภาวะผู้นำคือการใช้อิทธิพลเพิ่มที่สูงกว่าและมากกว่า กลไกการทำงานปกติที่ใช้กำกับงานประจำองค์การ

Richard and Engle (1986) กล่าวว่าคือ ภาวะผู้นำคือการจุดประกายวิสัยทัศน์ให้ผู้อื่นมองเห็น พร้อมทางปกครองเป็นค่านิยมและสร้างภาวะแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้สามารถปฏิบัติสำเร็จ

Jacobs and Jaques (1990) ได้กล่าวว่า ภาวะความเป็นผู้นำเป็นกระบวนการให้เกิดจุดมุ่งหวัง เกิดมีการรวมพลัง ความพยายาม ความเต็มใจในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

Maxwell (2002) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ เป็นความสามารถที่ชักจูงบุคคลอื่นที่อยู่ใต้บังคับบัญชา และคนรอบข้าง

Gouran et al. (1994) ได้กล่าวว่าไว้ว่า ภาวะผู้นำเป็นอิทธิพลต่อกิจกรรมของกลุ่ม ให้มีพลังงาน หรือความพยายามก้าวไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของกลุ่มที่ตั้งไว้

คุณวุฒิ คนฉลาด (2540: 11) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือการที่องค์กรหรือหน่วยงานจะอยู่รอด หรือไม่ถดถอยขึ้นอยู่กับผู้ที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้า คือผู้บริหารองค์กร และอีกรูปแบบหนึ่ง คือ ผู้บริหาร ที่มีตำแหน่งและอำนาจตามกฎหมาย ซึ่งสามารถโน้มน้าวจิตใจคนอื่นให้ทำตามโดยอาศัยคุณความดี

จากความหมายของภาวะผู้นำข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการอิทธิพลทางสังคม ที่บุคคลเป็นผู้นำใช้อิทธิพลให้ผู้อื่นปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ พร้อมทั้งการสร้างสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในองค์กร เพื่อประโยชน์ส่วนรวมและให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยต้องได้รับการยินยอมจากผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา

2. ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย มีการศึกษาและรวบรวมทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ โดยแบ่งตามระยะการพัฒนาตามระยะการพัฒนา ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545) ได้แบ่งทฤษฎีภาวะผู้นำออกเป็น 4 ทฤษฎี ดังนี้

1. ทฤษฎีคุณลักษณะภาวะผู้นำ (Trait Theories)
2. ทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำ (Behavioral Theories)
3. ทฤษฎีตามสถานการณ์ (Situational or Contingency Leadership Theories)
4. ทฤษฎีความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership Theories)

2.1 ทฤษฎีคุณลักษณะภาวะผู้นำ (Trait Theories)

ใน ปี ค.ศ 1930 - 1940 เริ่มมีการศึกษาแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ โดยมาจากแนวคิดทฤษฎีมหาบุรุษ (Greatman Theory of Leadership) ของกรีกและโรมันโบราณ ที่เชื่อว่า ภาวะผู้นำเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือโดยกำเนิด ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่สามารถพัฒนาให้ดีขึ้นได้ ซึ่งลักษณะ

ผู้นำที่ดีและมีประสิทธิภาพสูง ประกอบด้วย ความเฉลียวฉลาด บุคลิกที่แสดงถึงการเป็นผู้นำ และมีความสามารถ ซึ่งผู้นำในช่วงระยะนี้ได้แก่ พระเจ้าโนโปเลียน ฮิตเลอร์ พ่อคนรามคำแหงมหาราช สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระเจ้าตากสินมหาราช ตัวอย่างการศึกษาเกี่ยวกับ Trait Theories ของ Gartner (1989) ได้แก่

2.1.1 The tasks of Leadership: กล่าวว่า สิ่ง que ผู้นำจำเป็นต้องมี 9 อย่าง ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายของกลุ่ม มีค่านิยมและบรรทัดฐานของกลุ่ม มีการบริหารจัดการที่ดี รู้จักสร้างและใช้แรงจูงใจ มีความสามารถในการปฏิบัติการและสามารถอธิบายให้แก่สมาชิกภายในกลุ่มได้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นตัวแทนของกลุ่มได้

2.1.2 Leader – constituent interaction ผู้นำต้องมีพลังวิเศษหรืออิทธิพลเหนือบุคคลอื่น ๆ เพื่อที่สามารถตอบสนองความต้องการ ความคาดหวังของบุคคล และต้องมีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถพัฒนาตนเองและพูดตามให้มีความแข็งแกร่ง

2.2 ทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำ (Behavioral Theories)

การศึกษาด้านพฤติกรรมของผู้นำ เน้นความมีประสิทธิภาพ เกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้นำที่ใช้ปฏิบัติหรือแสดงออกต่อผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา ซึ่งประกอบมีพฤติกรรมของผู้นำอยู่ 2 แบบ คือ

1) ผู้นำพฤติกรรมแบบมุ่งงานหรือคำนึงถึงตัวเองเป็นหลัก เป็นลักษณะของผู้นำที่มุ่งกำหนดความต้องการในงาน จะยึดถืองานเป็นสิ่งสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด หวังผลการทำงานและผลผลิตสูงสุด เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ตามเวลาที่กำหนด โดยไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำกับผู้ตาม

2) ผู้นำที่มีพฤติกรรมมุ่งคนหรือมุ่งความสัมพันธ์เป็นหลัก เป็นลักษณะของผู้นำที่ให้ความสำคัญกับความรู้สึกของผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา พยายามทำสิ่งต่างๆ ให้ผู้ตามเกิดความพึงพอใจ จะยึดถือจิตใจ ความเห็นอกเห็นใจ ความอบอุ่นและความนับถือ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน มีความห่วงใยและเอาใจใส่ต่อความเป็นอยู่ ช่วยเหลือเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว ในความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชา

2.3 ทฤษฎีตามสถานการณ์ (Situational or Contingency Leadership Theories)

ทฤษฎีตามสถานการณ์ เป็นทฤษฎีที่นำปัจจัยสิ่งแวดล้อมมาพิจารณาว่ามีความสำคัญต่อความสำเร็จของผู้นำ ได้แก่

2.3.1 แนวคิดทฤษฎี 3-D Management Style

เป็นการเพิ่มประสิทธิผลเข้ากับมิติพฤติกรรมด้านงาน และมิติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์ Reddin (1970) กล่าวว่า ภาวะผู้นำอาจมีประสิทธิผลหรือไม่ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ หมายถึงการที่

ผู้บริหารประสบความสำเร็จในผลของงานในหน้าที่และความรับผิดชอบของคนที่มืออยู่ โดยภาวะผู้นำจะมีผลมากหรือน้อยไม่ได้ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการบริหารที่มุ่งงานหรือมนุษย์สัมพันธ์ ซึ่งภาวะผู้นำกับสถานการณ์ที่เข้ากันได้อย่างเหมาะสม เรียกว่ามีประสิทธิภาพ แต่ถ้าไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ เรียกว่าไม่มีประสิทธิภาพ และได้แบ่งผู้นำออกเป็น 4 แบบ ได้แก่

ตารางที่ 1 รูปแบบภาวะผู้นำตามทฤษฎี 3-D Management Style

ผู้นำที่ไม่มีประสิทธิภาพ	ลักษณะพื้นฐาน ภาวะผู้นำ	ผู้นำที่มีประสิทธิภาพ
1. Deserter คือ ผู้นำแบบละทิ้งหน้าที่และ หนีนางาน	Separated	Bureaucrat คือ ทำงานแบบ เครื่องจักรไม่มีความคิดสร้างสรรค์ให้ งานเสร็จไปวัน ๆ
2. Autocrat คือ ผู้นำที่เอาแต่ผลของงานอย่าง เดียว	Separated	Benevolent Autocrat คือ มีความ เมตตากรุณาผู้ร่วมงานมากขึ้น
3. Missionary คือ เห็นแก่สัมพันธภาพเสียสละ ทำคนเดียวจึงได้คุณภาพงานต่ำ	Related	Developer คือ ต้องรู้จักพัฒนาผู้ตาม ให้มีความรับผิดชอบงานมากขึ้น
4. Compromiser คือ ผู้ประนีประนอมทุก ๆ เรื่อง	Integrated	Executive คือ ต้องมีผลงานดีเลิศและ สัมพันธภาพที่ดีด้วย

Reddin กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญในการระบุสถานการณ์มี 5 ประการ คือ เทคโนโลยี ปรัชญาองค์กร ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชา และ Reddin ได้เสนอแนะว่า องค์ประกอบทางสถานการณ์ที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสม ได้แก่ องค์ประกอบทางเทคโนโลยี องค์กร และคน ดังนั้น ในการบริหารจึงขึ้นอยู่กับผู้บริหารที่จะใช้วิจารณ์ญาณพิจารณาว่าจะยึดองค์ประกอบตัวใดเป็นหลักในการใช้รูปแบบภาวะผู้นำได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพสูงสุด

2.3.2 Theory Z Organization

Ouchi (1981) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีความคิดสร้างสรรค์และความดีอยู่ในตัวควรเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการพัฒนางาน และมีการกระจายอำนาจไปสู่ส่วนล่าง (Decentralization) และพัฒนาถึงคุณภาพชีวิต ผู้นำเป็นเพียงผู้ที่คอยช่วยประสานงาน ร่วมคิดพัฒนา และใช้ทักษะในการอยู่ร่วมกัน

2.3.3 Life – Cycle Theories

Hersey and Blanchard (1969) ได้เสนอทฤษฎีวงจรชีวิต โดยได้รับอิทธิพลจากทฤษฎี Reddin และยังยึดหลักการเดียวกัน คือ แบบภาวะผู้นำอาจมีประสิทธิผลหรือไม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ องค์ประกอบของภาวะผู้นำตามสถานการณ์ตามทฤษฎีของเฮอร์เชย์และบลันชาร์ดประกอบด้วย

- 1) ปริมาณการออกคำสั่ง คำแนะนำต่างๆหรือพฤติกรรมด้านงาน
- 2) ปริมาณการสนับสนุนทางอารมณ์ สังคม หรือพฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์
- 3) ความพร้อมของผู้ตามหรือกลุ่มผู้ตาม

Hersey and Blanchard ได้แบ่งภาวะผู้นำออกเป็น 4 แบบ คือ

1) ผู้นำแบบบอกทุกอย่าง (Telling) ผู้นำประเภทนี้จะให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดและดูแลลูกน้องอย่างใกล้ชิด เหมาะสมกับผู้ตามที่มีความพร้อมอยู่ในระดับที่ 1 คือ (M1) บุคคลมีความพร้อมอยู่ในระดับต่ำ

2) ผู้นำแบบขายความคิด (Selling) ผู้นำประเภทนี้จะคอยชี้แนะบ้างว่าผู้ตามขาดความสามารถในการทำงาน แต่ถ้าผู้ตามได้รับการสนับสนุนให้ทำพฤติกรรมนั้น โดยการให้รางวัลก็จะทำให้เกิดความเต็มใจที่จะรับผิดชอบงานและกระตือรือร้นที่จะทำงานมากขึ้น ผู้บริหารจะใช้วิธีการติดต่อสื่อสารแบบ 2 ทาง และต้องคอยสั่งงานโดยตรง อธิบายให้ผู้ตามเข้าใจ จะทำให้ผู้ตามเข้าใจและตัดสินใจในการทำงานได้ดี เหมาะกับผู้ตามที่มีความพร้อมในการทำงานอยู่ในระดับที่ 2 คือ (M2) บุคคลมีความพร้อมอยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง

3) ผู้นำแบบเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม (Participation) ผู้นำประเภทนี้จะคอยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการตัดสินใจ มีการซักถาม มีการติดต่อสื่อสาร 2 ทางหรือรับฟังเรื่องราว ปัญหาต่าง ๆ จากผู้ตาม คอยให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้ผู้ตามปฏิบัติงานได้เต็มความรู้ความสามารถและมีประสิทธิภาพเหมาะกับผู้ตามที่มีความพร้อมอยู่ในระดับ 3 (M3) คือความพร้อมของผู้ตามอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับสูง ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสามารถแต่ไม่เต็มใจที่จะรับผิดชอบงาน

4) ผู้นำแบบมอบหมายงานให้ทำ (Delegation) ผู้บริหารเพียงให้คำแนะนำและช่วยเหลือเล็กน้อย ๆ ผู้ตามคิดและตัดสินใจเองทุกอย่าง เพราะถือว่าผู้ตามที่มีความพร้อมในการทำงานระดับสูงสามารถทำงานให้มีประสิทธิภาพได้ดี เหมาะกับผู้ตามที่มีความพร้อมอยู่ในระดับ 4 (M4) คือ ความพร้อมอยู่ในระดับสูง ซึ่งเป็นบุคคลที่มีทั้งความสามารถและเต็มใจหรือมั่นใจในการรับผิดชอบการทำงาน

2.3.4 Fiedler's Contingency Model of Leadership Effectiveness

Fiedler (1967) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องประกอบด้วยปัจจัย 3 ส่วน คือ

- 1) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตาม บุคลิกภาพของผู้นำ มีส่วนสำคัญ ที่จะทำให้กลุ่มยอมรับ
- 2) โครงสร้างของงาน งานที่ให้ความสำคัญ เกี่ยวกับโครงสร้างของงานอำนาจของผู้นำจะลดลง แต่ถ้างานใดต้องใช้ความคิด การวางแผน ผู้นำจะมีอำนาจมากขึ้น
- 3) อำนาจของผู้นำ ผู้นำที่ดีที่สุด คือ ผู้ที่เห็นงานสำคัญที่สุด แต่ถ้าผู้นำที่จะทำ เช่นนี้ได้ผู้นำต้องมีอำนาจและอิทธิพลมาก แต่ถ้าผู้นำมีอิทธิพลหรืออำนาจไม่มากพอจะกลายเป็นผู้นำที่เห็นความสำคัญของสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้นำและผู้ตามมากกว่าเห็นความสำคัญของงาน

ทฤษฎีของ Fiedler (1967) ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพหรือไม่มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ถ้าสัมพันธ์ภาพของผู้นำและผู้ตามดี และมีโครงสร้างของงานชัดเจน ผู้นำจะสามารถควบคุมสถานการณ์ขององค์กรได้

2.4 ทฤษฎีความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership Theories)

Burns (1978) เชื่อว่า ผู้บริหารควรมีลักษณะความเป็นผู้นำเชิงเป้าหมาย โดยอธิบายว่าเป็นวิธีการที่ผู้บริหารจูงใจผู้ตามให้ปฏิบัติตามที่คาดหวังไว้ ด้วยการระบุข้อกำหนดงานอย่างชัดเจน และให้รางวัล เพื่อการแลกเปลี่ยนกับความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายของผู้ตาม การแลกเปลี่ยนนี้จะช่วยให้สมาชิกพึงพอใจในการทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายของงาน ความเป็นผู้นำเชิงเป้าหมายจะมีประสิทธิภาพสูงภายใต้สภาพแวดล้อมที่ค่อนข้างคงที่ ผู้บริหารจะใช้ความเป็นผู้นำแบบนี้ดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งที่ค่อนข้างสั้น แต่เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

ปัจจุบันแต่ละองค์กรมีการแข่งขันมากขึ้น Burns (1978) ได้เสนอวิธีการของความเป็นผู้นำแบบใหม่ที่สามารถจูงใจให้ผู้ตามปฏิบัติงานได้มากกว่าที่คาดหวังไว้ เรียกว่า ความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership Theory) การที่ผู้นำและผู้ตามช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อยกระดับขวัญและแรงจูงใจของแต่ละฝ่ายให้สูงขึ้น แนวคิดใหม่ของ Burn เชื่อว่า ความเป็นผู้นำเชิงเป้าหมายกับความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป เป็นรูปแบบที่แยกจากกันโดยเด็ดขาด และการแสดงความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพสำหรับสถานการณ์ปัจจุบัน คือ การแสดงพฤติกรรมความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป

Burn ได้สรุปลักษณะของผู้นำออกเป็น 3 แบบ ได้แก่

1. ผู้นำการแลกเปลี่ยน (Transactional Leadership)

ผู้นำที่ติดต่อกับผู้ตามโดยการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และสิ่งแลกเปลี่ยนนั้นต่อมากลายเป็นประโยชน์ร่วมกัน ลักษณะนี้พบได้ในองค์กรทั่วไป เช่น ทำงานดีก็ได้เลื่อนขั้น ทำงานก็จะได้ค่าจ้างแรงงาน และในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรมีข้อแลกเปลี่ยนกับชุมชน เช่น ถ้าตนได้รับการเลือกตั้งจะสร้างถนนให้ เป็นต้น

2. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership)

ผู้นำที่ตระหนักถึงความต้องการของผู้ตาม พยายามให้ผู้ตามได้รับการตอบสนองสูงกว่าความต้องการของผู้ตาม เน้นการพัฒนาผู้ตาม กระตุ้นและยกย่องซึ่งกันและกันจนเปลี่ยนผู้ตามเป็นผู้นำ และมีการเปลี่ยนต่อ ๆ กันไป เรียกว่า Domino effect ต่อไปผู้นำการเปลี่ยนแปลงก็จะเปลี่ยนเป็นผู้นำจริยธรรม ตัวอย่างผู้นำลักษณะนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน

3. ผู้นำจริยธรรม (Moral Leadership)

ผู้นำที่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ตาม ซึ่งผู้นำจะมีความสัมพันธ์กับผู้ตามในด้านความต้องการ (Needs) ความปรารถนา (Aspirations) ค่านิยม (Values) และควมยึดจริยธรรมสูงสุด คือ ความเป็นธรรมและความยุติธรรมในสังคม ผู้นำลักษณะนี้มุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ตอบสนองความต้องการ และความจำเป็นอย่างแท้จริงของผู้ตาม ตัวอย่างผู้นำจริยธรรมที่สำคัญ คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ท่านทรงเป็นนักวางแผนและมองการณ์ไกล นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลง เช่น โครงการอีสานเขียว โครงการน้ำพระทัยจากในหลวง โครงการแก้มลิง เป็นต้น

3. ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบภาวะผู้นำ

เป็นทฤษฎีการพัฒนาในช่วงปี ค.ศ.1940–1960 แนวคิดหลักของทฤษฎี คือ เป็นการให้มุมมองในสิ่งที่ผู้นำปฏิบัติและชี้ให้เห็นว่าทั้งผู้นำและผู้ตามต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน หน่วยประกอบมีทฤษฎีของนักทฤษฎี คือ Kurt Lewin, Rensis Likert, Blake and Mouton และ Douglas McGregor

3.1 Kurt Lewin's Studies Lewin

Lewin (1951) ได้แบ่งลักษณะผู้นำเป็น 3 แบบ คือ

3.1.1 ผู้นำแบบอัตถนิยมหรืออัตตา (Autocratic Leaders) จะตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แน่นอนขึ้นอยู่กับตัวผู้นำเอง คิดถึงผลงานไม่คิดถึงคน บางครั้งทำให้เกิดศัตรูได้ ผู้นำลักษณะนี้จะใช้ได้ดีในช่วงภาวะวิกฤตเท่านั้น ผลของการมีผู้นำลักษณะนี้จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่มีความเชื่อมั่นในตัวเอง และไม่เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

3.1.2 ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic Leaders) ใช้การตัดสินใจของกลุ่มหรือให้ผู้ตามมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รับฟังความคิดเห็นส่วนรวมทำงานเป็นทีม มีการสื่อสารแบบ 2 ทาง ทำให้เพิ่มผลผลิตและความพึงพอใจในการทำงาน บางครั้งการอิงกลุ่มทำให้ใช้เวลานานในการตัดสินใจ ระยะเวลาที่เร่งด่วนผู้นำลักษณะนี้ไม่เกิดผลดี

3.1.3 ผู้นำแบบตามสบายหรือเสรีนิยม (Laissez-Faire Leaders) จะให้อิสระกับผู้ใต้บังคับบัญชาเต็มที่ในการตัดสินใจแก้ปัญหา จะไม่มีการกำหนดเป้าหมายที่แน่นอน ไม่มีหลักเกณฑ์ ไม่มีระเบียบ จะทำให้เกิดความคับข้องใจหรือความไม่พอใจของผู้ร่วมงานได้ และได้ผลผลิตต่ำ การทำงานของผู้นำลักษณะนี้เป็นการกระจายงานไปที่กลุ่ม ถ้ากลุ่มมีความรับผิดชอบและมีแรงจูงใจในการทำงานสูง สามารถควบคุมกลุ่มได้ดี มีผลงานและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

3.2 Likert's Michigan Studies

Likert (1961) ได้ทำการวิจัยด้านภาวะผู้นำโดยใช้เครื่องมือที่ Likert และกลุ่มคิดขึ้น ประกอบด้วย ความคิดรวบยอดเรื่อง ภาวะผู้นำ แรงจูงใจ การติดต่อสื่อสาร การปฏิสัมพันธ์และการใช้อิทธิพล การตัดสินใจ การตั้งเป้าหมาย การควบคุมคุณภาพและสมรรถนะของเป้าหมาย โดยแบ่งลักษณะผู้นำเป็น 4 แบบ คือ

1) แบบใช้อำนาจ (Explorative – Authoritative) ผู้บริหารใช้อำนาจเผด็จการสูง ใ่วางใจผู้ใต้บังคับบัญชาเล็กน้อย บังคับบัญชาแบบขู่เข็ญมากกว่าการชมเชย การติดต่อสื่อสารเป็นแบบทางเดียวจากบนลงล่าง การตัดสินใจอยู่ในระดับเบื้องบนมาก

2) แบบใช้อำนาจเชิงเมตตา (Benevolent – Authoritative) ปกครองแบบพ่อปกครองลูก ให้ความใ่วางใจผู้ใต้บังคับบัญชา จูงใจโดยการให้รางวัล แต่บางครั้งขู่ลงโทษ ยอมให้การติดต่อสื่อสารจากเบื้องล่างสู่เบื้องบนได้บ้าง รับฟังความคิดเห็นจากผู้ใต้บังคับบัญชาบ้าง และบางครั้งยอมให้การตัดสินใจแต่อยู่ภายใต้การควบคุมอย่างใกล้ชิดของผู้บังคับบัญชา

3) แบบปรึกษาหารือ (Consultative – Democratic) ผู้บริหารจะให้ความใ่วางใจและการตัดสินใจแต่ไม่ทั้งหมด จะใช้ความคิดและความเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาเสมอ ให้รางวัลเพื่อสร้างแรงจูงใจ จะลงโทษนาน ๆ ครั้งและใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม มีการติดต่อสื่อสารแบบ 2 ทางจากระดับล่างขึ้นบนและจากระดับบนลงล่าง การวางนโยบายและการตัดสินใจมาจากระดับบน ขณะเดียวกันก็ยอมให้การตัดสินใจบางอย่างอยู่ในระดับล่าง ผู้บริหารเป็นที่ปรึกษาในทุกด้าน

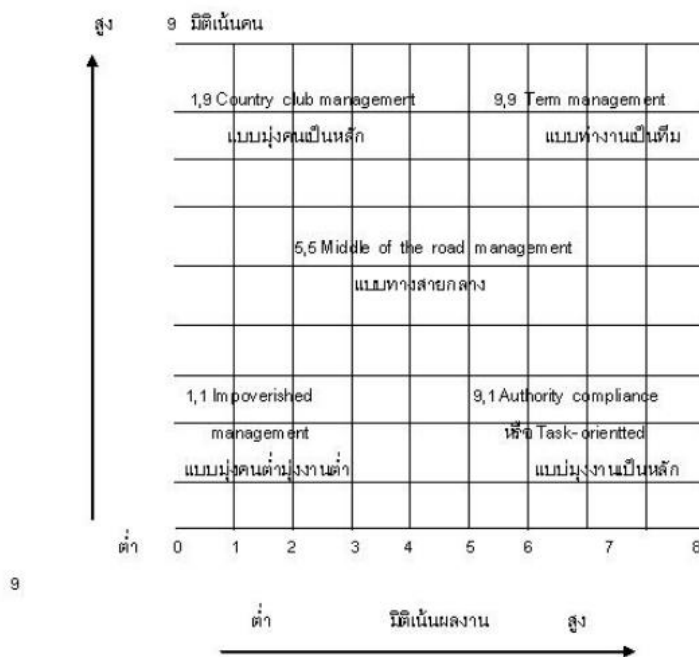
4) แบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Participative – Democratic) ผู้บริหารให้ความใ่วางใจ และเชื่อถือผู้ใต้บังคับบัญชา ยอมรับความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาเสมอ มีการให้รางวัลตอบแทนเป็นความมั่นคงทางเศรษฐกิจแก่กลุ่ม มีการบริหารแบบมีส่วนร่วม ตั้งจุดประสงค์ร่วมกัน มีการประเมินความก้าวหน้า มีการติดต่อสื่อสารแบบ 2 ทาง ทั้งจากระดับบนและระดับล่าง ในระดับ

เดียวกันหรือในกลุ่มผู้ร่วมงานสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารได้ทั้งในกลุ่มผู้บริหารและกลุ่มผู้ร่วมงาน

Likert พบว่า การบริหารแบบที่ 4 จะทำให้ผู้นำประสบผลสำเร็จและเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ และยังพบว่าผลผลิตสูงขึ้นด้วย ซึ่งความสำเร็จขึ้นกับการมีส่วนร่วมมากน้อยของผู้ใต้บังคับบัญชา

3.3 Blake and Mouton's managerial Grid

Blake and Mouton (1978) กล่าวว่า ภาวะผู้นำที่มีปัจจัย 2 อย่าง คือ คน (People) และ ผลผลิต (Product) โดยกำหนดคุณภาพและลักษณะสัมพันธภาพของคนเป็น 1 – 9 และกำหนดผลผลิตเป็น 1 – 9 เช่นกัน และสรุปว่าถ้าคนมีคุณภาพสูงจะส่งผลให้ผลผลิตมีปริมาณและคุณภาพสูงตามไปด้วย เรียกรูปแบบนี้ว่า Nine-Nine Style (9, 9 style) ซึ่งรูปแบบของการบริหารแบบตาข่ายนี้จะแบ่งลักษณะเด่น ๆ ของผู้นำไว้ 5 แบบ คือ แบบมุ่งงานเป็นหลัก แบบมุ่งคนเป็นหลัก แบบมุ่งงานต่ำมุ่งคนต่ำ แบบทางสายกลาง และแบบทำงานเป็นทีม (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 แสดงตาข่ายแบบภาวะผู้นำ

ที่มา : ทิมมิก้า เครือเนตร (2552)

ตามแนวคิดของ Blake and Mouton รูปแบบของผู้ผู้มี 5 รูปแบบ ได้แก่

1. แบบมุ่งงาน (Task-Oriented/Authority Compliance) แบบ 9,1 ผู้นำจะมุ่งเอาแต่ งานเป็นหลัก (Production Oriented) สนใจคนน้อย มีพฤติกรรมแบบเผด็จการ จะเป็นผู้วางแผน กำหนดแนวทางการปฏิบัติ และออกคำสั่งให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตาม เน้นผลผลิต ไม่สนใจ สัมพันธภาพของผู้ร่วมงาน ห่างเหินผู้ร่วมงาน

2. แบบมุ่งคนสูง (Country Club Management) แบบ 1,9 ผู้นำจะเน้นการใช้มนุษย สัมพันธ์และเน้นความพึงพอใจของผู้ตามในการทำงาน ไม่คำนึงถึงผลผลิตขององค์กร ส่งเสริมให้ ทุกคนมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวใหญ่ที่มีความสุข นำไปสู่สภาพการณ์สิ่งแวดล้อมและงาน ที่น่าอยู่ จะมุ่งผลงานโดยไม่สร้างความกดดันแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา โดยผู้บริหารมีความเชื่อว่า บุคลากร มีความสุขในการทำงาน การนิเทศในการทำงานควรมีเพียงเล็กน้อยไม่จำเป็นต้องมีการควบคุมในการ ทำงาน ลักษณะคล้ายการทำงานในครอบครัวที่มุ่งเน้นความพึงพอใจ ความสนุกสนานในการทำงาน ของผู้ร่วมงาน เพื่อหลีกเลี่ยงการต่อต้านต่าง ๆ

3. แบบมุ่งงานต่ำมุ่งคนต่ำ (Impoverished) แบบ 1,1 ผู้บริหารจะสนใจคนและสนใจงาน น้อยมาก ใช้ความพยายามเพียงเล็กน้อยเพื่อให้งานดำเนินไปตามที่มุ่งหมาย และคงไว้ซึ่งสมาชิกภาพ ขององค์กร ผู้บริหารมีอำนาจในตนเองต่ำ มีการประสานงานกับผู้ใต้บังคับบัญชาน้อยเพราะขาด ภาวะผู้นำ และมักจะมอบหมายให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำเป็นส่วนใหญ่

4. แบบทางสายกลาง (Middle of The Road Management) แบบ 5,5 ผู้บริหารหวัง ผลงานเท่ากับขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน ใช้ระบบราชการที่มีกฎระเบียบแบบแผน ผลงานได้ จากการปฏิบัติตามระเบียบ โดยเน้นขวัญ ความพึงพอใจ หลีกเลี่ยงการใช้กำลังและอำนาจ ยอมรับผล ที่เกิดขึ้นตามความคาดหวังของผู้บริหาร มีการจัดตั้งคณะกรรมการในการทำงานหลีกเลี่ยงการทำงาน ที่เสี่ยงเกินไป มีการประนีประนอมในการจัดการกับความขัดแย้ง ผู้ร่วมงานคาดหวังว่าผลประโยชน์มี ความเหมาะสมกับการปฏิบัติงานที่ได้กระทำลงไป

5. แบบทำงานเป็นทีม (Team Management) แบบ 9,9 ผู้บริหารให้ความสนใจทั้งเรื่อง งานและขวัญกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา คือ ความต้องการขององค์กรและความต้องการของคนทำงาน จะไม่ขัดแย้งกัน เน้นการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ บรรยากาศในการทำงานสนุก ผลสำเร็จของงาน เกิดจากความรู้สึกยึดมั่นของผู้ปฏิบัติในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิก สัมพันธภาพ ระหว่างผู้บริหารกับผู้ตาม เกิดจากความไว้วางใจ เคารพนับถือซึ่งกันและกัน ผู้บริหารแบบนี้เชื่อว่า ตนเป็นเพียงผู้เสนอแนะหรือให้คำปรึกษาแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาเท่านั้น อำนาจการวินิจฉัยสั่งการและ อำนาจการปกครองบังคับบัญชายังอยู่ที่ผู้ใต้บังคับบัญชา มีการยอมรับความสามารถของแต่ละ บุคคล ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน

3.4 McGregor's: Theory X and Theory Y

McGregor (1960) เป็นนักจิตสังคมชาวอเมริกา ซึ่งทฤษฎีนี้เกี่ยวข้องกับทฤษฎีแรงจูงใจและทฤษฎีความต้องการขั้นพื้นฐานของมาสโลว์ ซึ่ง McGregor มีความเห็นว่า การทำงานกับคนจะต้องคำนึงถึงธรรมชาติของมนุษย์และพฤติกรรมของมนุษย์ คือ มนุษย์มีความต้องการพื้นฐาน และต้องการแรงจูงใจ ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพจะต้องให้สิ่งที่ผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชาต้องการจึงจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความศรัทธา และกระตือรือร้นช่วยกันปฏิบัติงานให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

Theory X พื้นฐานของคน คือ ไม่ชอบทำงาน พื้นฐานคนขี้เกียจ อยากรับเงิน อยากรีบสบาย เพราะฉะนั้นบุคคลกลุ่มนี้จำเป็นต้องคอยควบคุมตลอดเวลา และต้องมีการลงโทษมีกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด

Theory Y เป็นกลุ่มที่มองในแง่ดี มีความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบ เต็มใจทำงาน มีการเรียนรู้ มีการพัฒนาตนเอง พัฒนางาน มีความคิดสร้างสรรค์ และมีศักยภาพในตนเอง

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

ทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์ (2550) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทร่วมในกิจกรรมทุกประการตามกำลังความสามารถของสมาชิกไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกัน นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานในกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จินตนา สุขจรรย์ (2549) การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการดำเนินงานรวมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของชุมชน โดยให้สมาชิกเข้ามาร่วมวางแผน ปฏิบัติและประเมินงาน เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน

ถวิลวดี บุรีกุล (2551) ความหมายการมีส่วนร่วมยังอธิบายได้ในหลายมิติ ทั้งในแง่ของมิติ ความลึกทั้งในเชิงกว้าง

สัญญา เคนาภูมิ (2551) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่สมาชิกได้มีโอกาสร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตามโครงการ ร่วมติดตามประเมินผลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ ทั้งนี้การมีส่วนร่วมจะต้องมาจากความสมัครใจ พึงพอใจ และได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากชุมชนโดยส่วนรวมร่วมกัน Arnstein (1969) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยไม่มีบทบาทอะไรเลย ย่อมไม่ได้ผลการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพนั้น ผู้เข้าร่วมจะต้องรู้จักใช้ อำนาจและสามารถควบคุมกิจกรรมนั้นได้จึงจะทำให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ

1. การมีส่วนร่วมในความหมายที่แคบ คือ การพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดย สมัยครใจ โดยประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่าง ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาชาติแต่ไม่ได้หวังจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการ หรือวิจารณ์เนื้อหาของโครงการ

2. การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในชนบทรู้สึก ตื่นตัว เพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็ สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น

3. ในเรื่องของการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้น ๆ ด้วย

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้นอาจเข้าในอย่างกว้าง ๆ ได้ว่า คือ การที่ประชาชนได้เข้าร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อเขา

5. การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจะมีทั้ง สิทธิ และหน้าที่ที่จะเข้าร่วมในการแก้ปัญหาของเขา มีความรับผิดชอบมากขึ้นที่จะสำรวจตรวจสอบความจำเป็นในเรื่องต่าง ๆ การระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งและดำรงรักษาองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น

6. การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นกระบวนการดำเนินการอย่างแข็งขัน ซึ่งหมายถึงว่าบุคคลหรือกลุ่มที่มีส่วนร่วมนั้นได้เป็นผู้มีความริเริ่มและได้มุ่งใช้ความพยายามตลอดจน ความเป็นตัวของตัวเองที่จะดำเนินการตามความริเริ่มนั้น

7. การมีส่วนร่วม คือ การที่ได้มีการจัดการที่จะใช้ความพยายามที่จะเพิ่ม ความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่าง ๆ ในสภาพสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้โดยกลุ่มที่ ดำเนินการและความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการนี้ไม่ถูกควบคุมโดยทรัพยากรและระเบียบต่าง ๆ

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามผล

จินตวีร์ เกษมสุข (2554) การมีส่วนร่วมคือการที่ประชาชนจะต้องเข้าไปมีส่วนในการ ตัดสินใจระดับต่าง ๆ ทางการจัดการบริหารและทางการเมืองเพื่อกำหนดความต้องการในชุมชนของตน

Vroom and Deci (1970) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าเป็นปริมาณของอิทธิพลที่ปัจเจกบุคคลรู้สึกว่าได้เข้าไปร่วมในการตัดสินใจและบุคคลจะได้รับความพึงพอใจจากการทำงานที่มีประสิทธิภาพโดยตัวบุคคลจะพัฒนาความผูกพันที่มีต่องาน และสามารถทำงานได้ดีตลอดจน

สามารถขยายเป้าหมายขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือปรัชญาของแนวความคิดในการควบคุมตนเองมิใช่ควบคุมองค์การ

Keith (1971) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ (Mental and emotional involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุผลเร้าใจให้กระทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น โดยให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

ประเสริฐ สุนทร (2543) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึงการที่บุคคล กลุ่ม หรือชุมชนมีความเห็นพ้องต้องกันในเรื่องที่มีผลกระทบใด ๆ ต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง แล้วมีการแสดงให้เห็นถึงความต้องการ โดยสมัครใจร่วมกันเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดการเปลี่ยนแปลง เพื่อตัวประชาชนเองจนมาสู่การตัดสินใจกระทำร่วมกันเพื่อให้บรรลุถึงความประสงค์นั้น ๆ โดยร่วมกันในการระดมความคิด การตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติการการติดตามและประเมินผล

สุนทร กองทรัพย์ (2548) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มคนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการในรูปกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งด้วยความสมัครใจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้ตั้งใจอันเป็นประโยชน์ต่อตัวบุคคล ต่อกลุ่มคน รวมทั้งต่อส่วนรวมโดยที่ประชาชนต้องเป็นคนตัดสินใจในกระบวนการมีส่วนร่วมด้วยตนเองและรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น

สุธี วรประดิษฐ์ (2553) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้เกิดผลต่อความต้องการของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ทั้งนี้ ในการที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงนั้น การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม เพราะกลุ่มคนในชุมชนมีความแตกต่างกันในลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจและการได้รับข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนโดยสรุปมีขั้นตอนทั้งสิ้น 5 ขั้นตอนคือ

1. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ปัญหาของชุมชน
2. การวางแผนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต
3. การกำหนดกิจกรรม
4. การดำเนินกิจกรรม
5. การประเมินผลกิจกรรม

2. องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐ ซึ่งสามารถจะแบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 5 ระดับ (การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม, 2553) ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาครัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การตีพิมพ์ และ การให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์

2. การรับฟังความคิดเห็น (Consult) เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์

3. การเกี่ยวข้อง (Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็น และความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย

4. ความร่วมมือ (Collaboration) เป็นการให้กลุ่มประชาชน ผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินงานกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (Empower) เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด

3. ลักษณะการมีส่วนร่วม

Huntington and Nelson (1976) เห็นว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนจะพิจารณาจาก กิจกรรม และการบริหาร ซึ่งจะต้องมีการศึกษาควบคู่กันไป ในระดับกิจกรรมนั้น จะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ส่วนในด้านการบริหารนั้น จะเป็นลักษณะของผู้มีอำนาจหน้าที่ที่จะเปิดทางให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น หรือ

แสดงออกถึงเข้าร่วมในกิจกรรม โดย Huntington และ Nelson ได้มีหลักในการพิจารณาถึงลักษณะการมีส่วนร่วมดังมีรายละเอียด ดังนี้

1. กิจกรรม ลักษณะของการมีส่วนร่วมประเภทนี้ให้ดูจากกิจกรรมที่เข้าร่วม เช่น ด้านการเมือง อาจพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้ง การลงประชามติ การประท้วง กรณีที่รัฐมีโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน เป็นต้นว่า สามารถกระทำได้เพียงใด

2. ระดับการบริหาร โครงสร้างขององค์กรหนึ่งจะต้องมีสายการบังคับบัญชา ดังนั้นการมีส่วนร่วมจะพิจารณาได้จาก

- ในแนวราบ ทุกแผนกทุกฝ่ายจะมีความเสมอกันในตำแหน่ง ดังนั้น การมีส่วนร่วมในแนวราบจึงเป็นไปได้ไปอย่างหลวม ๆ ไม่จริงจัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีสถานะหรือตำแหน่งเท่ากัน

- ในแนวตั้ง เป็นการมีส่วนร่วมตามสายการบังคับบัญชา เช่น มีหัวหน้าลูกน้อง มีฝ่ายแผนกต่าง ๆ ลดหลั่นกันไป เป็นต้น การทำงานจึงมีการตรวจสอบตามลำดับชั้น การแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองหรือผู้อื่นจะได้รับการตรวจสอบจากผู้บังคับบัญชา

- การมีส่วนร่วมทั้งแนวราบและแนวตั้งนั้น ในบางครั้งจะต้องทำงานร่วมกันผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานในแผนกอื่น จึงต้องแสดงบทบาทตาสถานภาพของแนวราบและแนวตั้ง

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และพรรณทิพย์ เพชรมาก (2551) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไว้ใน เอกสารประกอบการสอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองและชนบท โดยได้ข้อสรุปลักษณะการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ ได้แก่

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) การมีส่วนร่วมแบบนี้ ประชาชนเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและการตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ ยังเป็นช่องทางการกระจายข่าวสารข้อมูลไปยังประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจ และเพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะเพื่อประกอบทางเลือกการตัดสินใจ

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมและผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายวิธีการ เช่น การประชุมระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมรับฟังความคิดเห็นเชิงวิชาการ (Technical Meeting)

4. การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินงานที่เป็นระบบ และมีความชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบังข้อมูลผู้ที่มีส่วนได้และเสียของโครงการ การประชาคมและคณะกรรมการจัดประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และมีการแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบอย่างชัดเจน

5. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้น ๆ ซึ่งอาจจะดำเนินการโดยการเลือกตัวแทนเข้าไปเป็นกรรมการที่มีอำนาจการตัดสินใจ

6. การใช้กลไกทางกฎหมาย รูปแบบนี้ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงในเชิงการป้องกันและแก้ไข แต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องและการป้องกันสิทธิของตนเองอันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองควรจะได้รับ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้หลักเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายประการ และประชาชนสามารถใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญทั้งในรูปแบบของปัจเจกหรือในรูปแบบกลุ่ม องค์กร ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

4. ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

Fornaroff (1980) เสนอว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีขั้นตอนการมีส่วนร่วมดังนี้

1. การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล
2. การดำเนินงาน
3. การใช้บริการจากโครงการ
4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

Cohen and Uphoff (1981) ได้อธิบายขั้นตอนของการมีส่วนร่วมดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจ นั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารการงานและการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมิน ผลนั้น สิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

อคิน รพีพัฒน์ (2547) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนา แก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
4. การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

โกวิทย์ พวงงาม (2545) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาควรจะมี 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่นกล่าวคือ ถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้วการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะชาวบ้านจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีความสามารถที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชาวบ้านสามารถคิดต้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวบ้านย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับ

ประโยชน์หรือไม่อย่างใด การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความสำเร็จ
ยากลำบาก

5. ประเภทของการมีส่วนร่วม

สุชาติ จักรพิสุทธิ์ (2547) ศึกษาเรื่องชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคมองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิหน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

2. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้ง ค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม เกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ

จินตนา สุจจานันท์ (2549) ได้แบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบโครงการ เริ่มตั้งแต่ร่วมศึกษาปัญหาและความต้องการ ร่วมหาวิธีแก้ปัญหา ร่วมวางนโยบายและแผนงาน ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และร่วมปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ และร่วมประเมินผลโครงการ

2. การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง (No Genuine Participation) เป็นการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วนโดยเฉพาะเข้าร่วมในการปฏิบัติตามโครงการที่ได้มีการกำหนดไว้แล้ว เช่น การเข้าเป็นสมาชิกหรือการร่วมเสียสละแรงงาน

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) ได้กล่าวถึงประเภทของการมีส่วนร่วมโดยสามารถจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง เช่น ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการมักจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของกรรมการที่ปรึกษาที่ให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ เพราะกิจกรรมบางอย่างอาจมีอุปสรรค ไม่สามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงจำเป็นต้องให้บุคคลอื่นเข้ามาร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้ผลการตัดสินใจเป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไปหรือเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วม

โดยตรงจึงมีสาระสำคัญอยู่ที่ว่า เป็นการร่วมอย่างเป็นทางการและมักทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำสั่งแต่งตั้ง หนังสือเชิญประชุม บันทึกการประชุม เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมโดยอ้อม การมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้ร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการบริหาร แต่เป็นเรื่องของการให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น เช่น การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เข้าช่วยสมทบ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมแต่ยินดีร่วมมือ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคล ประชาชนทุกภาคส่วนร่วมมือกัน ช่วยเหลือระหว่างกันด้วยใจจริง โดยประกอบมีการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมติดตามตรวจสอบ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อส่วนรวมในการบริหารจัดการ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของสังคมหรือกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ เสมอภาค แล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุงพัฒนางานให้ดีขึ้น มีความโปร่งใส และให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ตลอดจนการได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากกลุ่มโดยการมีส่วนร่วมด้วยกัน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพร้อมขององค์กร

1. คำนิยามของความพร้อม

Good (1973) ให้นิยามเกี่ยวกับความพร้อมว่า เป็นความสามารถตกลงใจ ความปรารถนา และความสามารถที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ความพร้อมเกิดจากลักษณะทางวุฒิภาวะ ประสบการณ์และอารมณ์ ความพร้อมจึงเป็นการพัฒนาคนให้มีความสามารถทำกิจกรรมนั้น ๆ

Weiner (2009) ให้นิยามความพร้อม หมายถึง ความสามารถในการทำงานให้องค์กร ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

วิชิตา หารษาจารย์พันธ์ (2540: 26) ให้ความหมายความพร้อม หมายถึง สภาพที่เตรียมพร้อมในการปฏิบัติ หรือดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ ให้สามารถสำเร็จลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นผลมาจากการเตรียมตัวไว้แล้วสำหรับกิจกรรมนั้น ๆ

กมลรัตน์ หลาสูงษ์ (2540: 229-230) กล่าวไว้ว่า ความพร้อม หมายถึง สภาพความสมบูรณ์ ทั้งร่างกายและจิตใจที่พร้อมจะตอบสนองสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทางด้านร่างกาย ได้แก่ วุฒิภาวะ (Maturity) ซึ่งหมายถึง การเติบโตอย่างเต็มที่ของอวัยวะร่างกาย ทางด้านจิตใจ ได้แก่ ความพอใจที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า หรือพอใจที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ

วิญญาพร สุวรรณเทน (2541: 30) ให้ความหมายไว้ว่า ความพร้อม หมายถึง การที่บุคคลมีความสนใจมีความเต็มใจและมีความกระตือรือร้นที่จะทำบางสิ่งบางอย่างให้สำเร็จลุล่วงโดยได้เตรียมการไว้ล่วงหน้า

ศรีสุกาญจน์ บิณฑประสิทธิ์ (2540: 69) ให้ความหมายไว้ว่า ความพร้อม หมายถึง ภาวะที่บุคคลมีวุฒิภาวะทางด้านร่างกาย จิตใจและประสบการณ์การเรียนรู้ตลอดจนสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จได้

2. ทฤษฎีความพร้อมขององค์กรเพื่อการเปลี่ยนแปลง

Weiner ผู้เขียนทฤษฎีความพร้อมขององค์กร ได้ให้คำนิยามว่า การเปลี่ยนแปลงเพื่อความพร้อมขององค์กร หมายถึง ความมุ่งมั่นต่อการเปลี่ยนแปลงสมาชิกภายในองค์กร โดยเปลี่ยนการรับรู้และความเชื่อร่วมกันที่จะสามารถปฏิบัติร่วมกันในการเปลี่ยนแปลงองค์กรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ความพร้อมเพื่อการเปลี่ยนแปลงขององค์กรจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับการให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของสมาชิกในองค์กรและวิธีการที่สมาชิกจะปฏิบัติร่วมกัน โดยมีปัจจัยองค์ประกอบด้านความพร้อม 5 ประการ ได้แก่

1. วัฒนธรรมองค์กร หมายถึง ความเชื่อ ค่านิยม หรือสมมติฐานที่มีร่วมกันในองค์กร ซึ่งเกิดจากปฏิสัมพันธ์ของผู้นในสังคม หรือองค์กร เป็นสิ่งที่มีร่วมกันระหว่างสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งเราสามารถเรียนรู้สร้างขึ้นและถ่ายทอดไปยังคนอื่น ๆ ได้โดยมีทั้งส่วนที่เป็นวัตถุและสัญลักษณ์
2. การบริหารงานที่ผ่านมาในอดีต หมายถึง ที่ผ่านมามีการจัดการจัดการอย่างไร ควรต้องมีการปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมอย่างไรเพื่อให้เหมาะสมในยุคปัจจุบัน
3. นโยบายและขั้นตอน หมายถึง ทิศทางในการปฏิบัติงานที่องค์กรได้กำหนดไว้โดยตระหนักถึงความสำคัญในการปฏิบัติงาน
4. ทรัพยากรองค์กร อันได้แก่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การบริหารจัดการ เป็นต้น
5. โครงสร้างองค์กร หมายถึง การจัดสรรทรัพยากร การแบ่งหน้าที่ใน แต่ละฝ่ายเพื่อให้สอดคล้อง ต่อเนื่องอย่างเป็นระบบในองค์กร เพื่อความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

เมื่อพิจารณาจากความหมายของความพร้อมและแนวคิดเกี่ยวกับความพร้อมในข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความพร้อม หมายถึง การดำเนินกิจกรรมการกระทำบางสิ่งบางอย่าง เพื่อเตรียมพร้อมให้เกิดความมั่นใจและตั้งใจในการที่จะปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ ให้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดจนคุณสมบัติหรือสภาวะของบุคคล งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การบริหารจัดการ ที่พร้อมจะทำกิจกรรมอย่างมีแนวโน้มประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

แนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการ

1. ความหมายของการบริหารจัดการ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545) ได้ให้ความหมายการบริหารจัดการ คือ กระบวนการนำทรัพยากรการบริหารมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามขั้นตอนการบริหารจัดการ อันได้แก่ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์กร (Organizing) 3) การชี้นำ (Leading) 4) การควบคุม (Controlling) จากความหมายดังกล่าว ซึ่งมีคำสำคัญ 4 คือ กระบวนการ ทรัพยากร การบริหาร และวัตถุประสงค์

การบริหาร (Administration) ซึ่งนิยมใช้กับการบริหารราชการ หรือการจัดการเกี่ยวกับนโยบาย และการจัดการ (Management) นิยมใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชน หรือการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้ ดังนั้น คำว่า การบริหาร กับคำว่า การจัดการใช้แทนกันได้ มีความหมายเหมือนกัน (สมคิด บางโม, 2546: 60) โดยในการบริหารมี ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. บุคคล (Man) เป็นปัจจัยที่สำคัญของการบริหารงาน หน่วยงาน หรือองค์การต่าง ๆ จำเป็นต้องมีคนปฏิบัติงาน ผลงานที่ดีประกอบด้วยบุคคลที่มีคุณภาพ และมีความรับผิดชอบต่องค์กร
2. เงิน (Money) ทุกองค์การ หรือหน่วยงานจำเป็นที่จะต้องมียงบประมาณ เพื่อการบริหารงาน หากงบประมาณไม่เพียงพอ จะส่งผลให้การบริหารงานขององค์การมีความยากในการที่จะบรรลุเป้าหมายได้
3. ทรัพยากร หรือวัสดุ (Material) การบริหาร องค์การจำเป็นต้องมีวัสดุอุปกรณ์ หรือทรัพยากรในการบริหารงาน หากองค์การขาดวัสดุอุปกรณ์ หรือทรัพยากรในการบริหารงาน ย่อมจะเป็นอุปสรรค หรือก่อให้เกิดปัญหาในการดำเนินงานและบริหารงาน
4. การจัดการ (Management) เป็นภารกิจของผู้บริหาร หรือผู้บังคับบัญชาโดยตรง ซึ่งเป็นกลไกตัวประสานที่สำคัญ ในการประมวล ผลักดัน และกำกับปัจจัยทั้ง 3 ประการ ให้สามารถดำเนินไปได้โดยมีประสิทธิภาพ เพื่อบรรลุเป้าหมายของหน่วยงานตามที่ต้องการ

2. กิจกรรมหลักทางการจัดการ

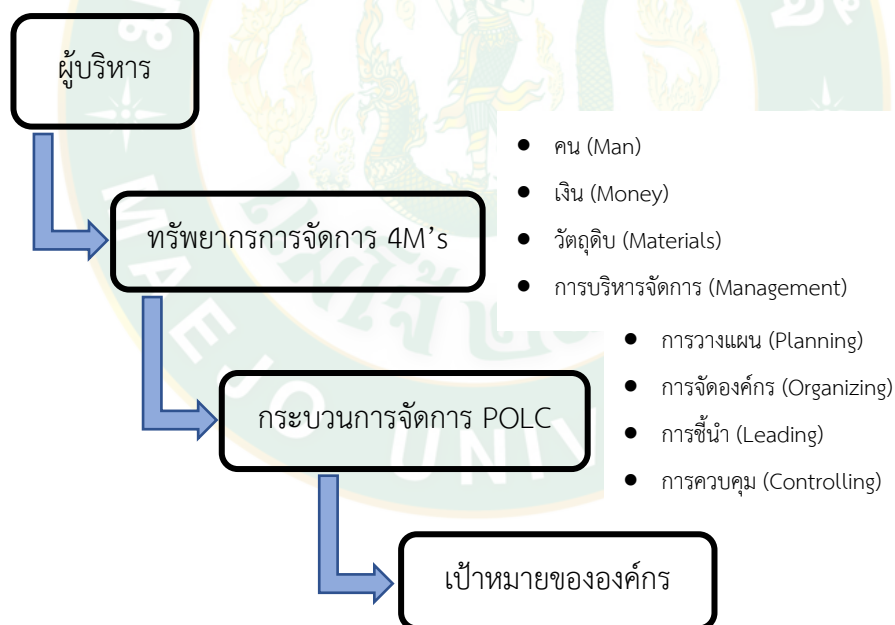
ในการที่จะบริหารจัดการองค์การให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้บริหารจะต้องรู้และเข้าใจในหน้าที่ด้านการจัดการ (Management Function) โดยนำเอาแนวคิดนั้น ๆ มาปฏิบัติในองค์การให้บรรลุผลสำเร็จผ่านกิจกรรม ซึ่งประกอบมีหลักทางการจัดการ 4 ประการ (สาคร สุขศรีวงศ์, 2550)

1. การวางแผน (Planning) กระบวนการแรกๆ ที่ผู้บริหารต้องกำหนดพันธกิจ เป้าหมาย และแผนงาน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. การจัดการองค์กร (Organizing) ออกแบบโครงสร้างการปฏิบัติงาน การมอบหมายหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อบุคลากรต่าง ๆ ตลอดจนกำหนดวิธีการประสานงาน เพื่อให้สามารถดำเนินงานให้สอดคล้องกับแผนงาน

3. การชี้นำ (Leading) ผู้บริหารต้องดำเนินการเพื่อให้แผนงาน และบุคลากรที่ได้รับมอบหมายงานสามารถดำเนินกิจการต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ โดยผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำ และสามารถจูงใจบุคลากร ให้ปฏิบัติงานบรรลุความต้องการขององค์กร

4. การควบคุม (Controlling) ควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรให้ เป็นไปตามแผนงานต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ การจัดการยังเป็นกระบวนการทำงานที่ใช้ทรัพยากรขององค์กร เพื่อให้มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย โดยใช้หน้าที่ทางการบริหาร เช่น การวางแผน การควบคุม การจัดองค์กร และการชี้นำ ซึ่งการจัดการจะประสบความสำเร็จได้ ผู้บริหารองค์กรจะต้องเข้าใจ องค์ประกอบของกิจกรรมในองค์กร เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรด้วยความรู้ความสามารถ ดังรายละเอียดในแผนภาพแสดงกระบวนการจัดการ (Durbin and Ireland, 1993)

ภาพที่ 2 กระบวนการจัดการ

ที่มา: ดัดแปลงจาก ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2539)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาและค้นคว้า เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี เอกสารต่าง ๆ วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการศึกษาสามารถกำหนดขอบเขตแนวแนวคิดของการศึกษา ดังนี้

สุวรรณค์ มณีโชติ และดุสิต อธิณัฐวัฒน์ (2562) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรอินทรีย์ ในชุมชนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครสวรรค์” พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำเกษตรอินทรีย์ 2 ปัจจัยคือ ปัจจัยด้านสังคม พบว่า โดยปัจจัยที่เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่า มีผลในระดับมากที่สุด คือ กลุ่มสหกรณ์ ที่เกษตรกรเป็นสมาชิกอยู่ให้การสนับสนุน สมาชิกในครอบครัวสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นด้านแรงงานหรือความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ในการทำเกษตรอินทรีย์ การทำเกษตรอินทรีย์ทำให้สภาพสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ดีขึ้น และสุขภาพทั้งเกษตรกรและผู้บริโภคดีขึ้น ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่าเกษตรกรส่วนมากเห็นว่า ปัจจัยนี้มีผลในระดับมากที่สุดที่ส่งผลให้เกษตรกรหันมาปรับเปลี่ยนทำเกษตรอินทรีย์ คือ ราคาผลผลิตมีความแน่นอน ราคาผลผลิตเกษตรอินทรีย์สูงกว่าผลผลิตแบบเกษตรทั่วไป และมีตลาดรองรับสินค้าที่แน่นอน

นภาพร เวชกามา และคณะ (2561) ศึกษาเกี่ยวกับ “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรผสมผสาน บ้านห้วยหลาว อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม” ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม พบว่า ผลการดำเนินงานของกลุ่มประสบความสำเร็จในทั้งสามด้าน ควบคู่กันไป ดังนั้น การที่จะประสบผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยในการดำเนินงานของกลุ่ม คือ ด้านเศรษฐกิจ มีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม ทรัพย์สินเพิ่มขึ้น หนี้สินลดลง ด้านสังคม การดูแลด้านสุขภาพดีขึ้น การสร้างงานในชุมชน การสร้างเครือข่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ การรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาชุมชนเพิ่มขึ้น และด้านสิ่งแวดล้อม มีการอนุรักษ์พื้นที่แหล่งน้ำชุมชนเพิ่มขึ้น การทำลายหน้าดินลดลง การใช้สารเคมีในการเกษตรลดลง

Johnny Louanphan และคณะ (2565) ศึกษาเกี่ยวกับ “ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ ในนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” พบว่า ปัจจัยสำคัญในการปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ได้แก่ สภาพพื้นที่ปลูกผักอินทรีย์มีความเหมาะสม การรับรู้ข่าวสารด้านการเกษตรและการเข้าร่วมอบรมหรือดูงานด้านการเกษตรเป็นการช่วยให้เกษตรกรมีความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น การป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืชโดยไม่ใช้สารเคมี ช่วยให้เกษตรกรสามารถผลิตพืชผักตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รัชณี รูปหล่อ และวัลภา ว่องวิวิธกุล (2558) “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ในพื้นที่ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี” พบว่า การทำเกษตรอินทรีย์ให้ประสบผลสำเร็จ จะต้องประกอบด้วย ปัจจัยที่สำคัญ เช่น ปัจจัยด้านบุคคล ความรู้เกี่ยวกับเกษตร

อินทรีย์ ความเชื่อในระบบแนวคิดของเกษตรอินทรีย์ ประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์ ด้านการตลาด ราคาดี มีการส่งเสริมการตลาด มีช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าหลายช่องทาง ด้านการผลิต แหล่งน้ำที่ใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ ผลผลิตได้รับการรับรองมาตรฐาน การจัดการด้านการผลิต ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนหรือได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ และเอกชน เช่น องค์ความรู้ ปัจจัยการผลิต (อุปกรณ์ เครื่องมือ สารชีวภาพ) การทำข้อตกลงซื้อขายผลผลิต เงินทุน นอกจากนี้ ยังได้กำหนดระดับความสำเร็จออกเป็น คือ 1) ความมั่นคงของรายได้ 2) ความพอใจและความเต็มใจในการทำเกษตรอินทรีย์ และ 3) การผลิตต่อเนื่อง

อภิชาติ ใจอารีย์ (2561) ศึกษาเกี่ยวกับ “แนวทางการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างความมั่นคง ด้านอาหารปลอดภัยสำหรับชุมชน : บทสะท้อนจากภาคปฏิบัติกร” การสร้างให้มีส่วนร่วม พบว่า การพัฒนาสามารถผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนงานในระดับชุมชนได้อย่างยั่งยืน โดยภาคีที่เป็นแกนนำ คือ ชาวบ้าน/เกษตรกร กรมวิชาการเกษตร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับให้การสนับสนุน โดยแนวทางการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยการผลิต ด้านการผลิตและการจัดการ ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีการผลิต และด้านผลผลิตและการจัดการผลผลิต

วนิดา สุจริตธรรมา และจิตตภา ธนปัญญาธิวงศ์ (2553) ปัจจัยการยอมรับการผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์ พบว่า เกษตรกร ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการผลิต การไปทัศนศึกษา ทำให้มีผลทางด้านบวก เกี่ยวกับความรู้ในการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และความน่าเชื่อถือในตัวของผู้จำหน่ายที่ส่งเสริมการเกษตร มีผลต่อการยอมรับการผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์

กัลยา พงสะพัง และคณะ (2565) ปัจจัยแห่งความสำเร็จของผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ด้านความต้องการของผู้บริโภคมีสูง พบว่า เป็นการสร้างความแตกต่างในผลผลิตในการเลือกปลูกพืชผักหรือไม้ผลที่แตกต่างกับผู้ประกอบการรายอื่น การได้รับเอกสารรับรอง มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ซึ่งนำความน่าเชื่อถือในช่องทางการจัดจำหน่ายให้กับสินค้ามากขึ้น และยังมีการสร้างกลไกทางด้านการตลาด ด้วยการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจนของภาครัฐบาล อันจะนำมาซึ่งการสนับสนุนด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ประสบความสำเร็จ สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดบริโภคอินทรีย์ให้มากยิ่งขึ้น

ดนุพล สุขปลั่ง และคณะ (2565) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “ปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี” พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำเกษตรอินทรีย์ คือ การตลาด เป็นนโยบายที่ว่า การตลาดนำการผลิต ถ้ามีตลาดรองรับก็สามารถที่จะผลิตสินค้าได้อย่างมีคุณภาพ และมีปริมาณที่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค และส่งผลให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการทำเกษตรอินทรีย์ ต้องอาศัยการสนับสนุนจากหน่วยงาน ราชการ เกษตรอำเภอ ภาครัฐ ในการให้ความรู้ และเงินทุน นอกจากนี้ การได้รับข้อมูลข่าวสารในการ ทำเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่องช่วยให้เกษตรกร

ผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ อีกทั้ง ในการผลิตเกษตรอินทรีย์ให้มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค จะต้องได้รับการสนับสนุนแรงงาน จากครอบครัว เป็นหลักสำคัญในการทำเกษตรอีกด้วย

สมศักดิ์ ผาลาโห และคณะ (2565) ปัจจัยด้านการตลาด พบว่า การตลาดเป็นขั้นตอนสำคัญในการสื่อสารและส่งเสริมสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้กับผู้บริโภค ดังนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยช่วยในการสื่อสาร ให้กับสินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อสุขภาพให้เข้าถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย และทำให้เกษตรกรและกลุ่มสามารถสร้างรายได้ให้แก่ตนเองได้

สรุปรวมแล้ว ในการที่จะทำเกษตรอินทรีย์ประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องอาศัยปัจจัยหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม ผสมผสานกัน ประกอบเข้ากันอย่างเป็นระบบและขั้นตอน จึงจะทำให้กลุ่มสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านสังคม มีปัจจัยกลุ่มให้การสนับสนุนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ สมาชิกในครอบครัวสนับสนุน มีด้านแรงงาน มีการสนับสนุนความรู้และข้อมูลข่าวสารในการทำเกษตรอินทรีย์ การเข้าร่วมอบรม และดูงานช่วยให้สามารถทำเกษตรอินทรีย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สุขภาพทั้งเกษตรกรและผู้บริโภคดีขึ้น การสร้างงานในชุมชน การสร้างเครือข่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ การรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาชุมชนเพิ่มขึ้น ความเชื่อในระบบแนวคิดของเกษตรอินทรีย์ ประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์

ด้านเศรษฐกิจ มีปัจจัยด้านราคาผลผลิตมีความแน่นอน ราคาผลผลิตเกษตรอินทรีย์สูงกว่าการผลิตทั่วไป มีตลาดรองรับสินค้า ด้านความต้องการของผู้บริโภค มีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม ทรัพย์สินเพิ่มขึ้น หนี้สินลดลง มีการส่งเสริมการตลาด มีช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าหลายช่องทาง

ด้านสิ่งแวดล้อม การทำเกษตรอินทรีย์ทำให้สภาพสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ดีขึ้น เป็นการอนุรักษ์พื้นที่แหล่งน้ำชุมชนเพิ่มขึ้น การทำลายหน้าดินลดลง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกร หมู่บ้านท่งมั่ง อำเภอไชทานี นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้มีแนวคิดที่ว่า การทำเกษตรอินทรีย์ให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งประกอบมีหลากหลายด้านที่สำคัญ ดังนี้

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3 วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ หมู่บ้านท่ามั่ง อำเภอไชธานี นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยมีประเด็นในการวิจัยเพื่อศึกษาลำดับหัวข้อในวิธีการวิจัย ไว้ดังนี้

1. พื้นที่ในการวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

พื้นที่ในการวิจัย

ที่ตั้ง และ ขอบเขต

กลุ่มสหกรณ์การเกษตรอินทรีย์ หมู่บ้านท่ามั่ง อำเภอไชธานี นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ก่อสร้างขึ้น ในปี พ.ศ. 2558 ตั้งอยู่ที่ทิศใต้ของหมู่บ้านท่ามั่ง ห่างจากถนนหมายเลข 10 ประมาณ 50 เมตร มีเนื้อที่ทำการผลิต 228 ไร่ ห่างจากตัวเมืองอำเภอไชธานี ประมาณ 28 กิโลเมตร ซึ่งมีขอบเขตภูมิภาคติดกับหมู่บ้านต่าง ๆ ดังนี้

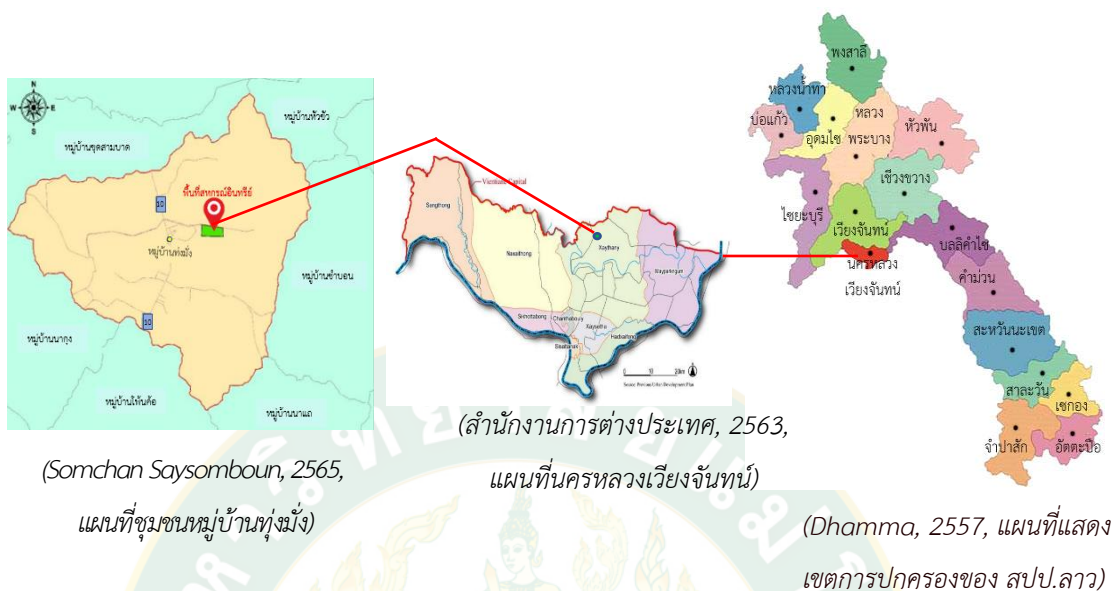
ทิศเหนือติดกับหมู่บ้านขุดสามบาท อำเภอไชธานี นครหลวงเวียงจันทน์

ทิศใต้ติดกับหมู่บ้านโพนค้อ อำเภอไชธานี นครหลวงเวียงจันทน์

ทิศตะวันออกติดกับหมู่บ้านซาบอน อำเภอไชธานี นครหลวงเวียงจันทน์

ทิศตะวันตกติดกับหมู่บ้านนาทุ่ง อำเภอไชธานี นครหลวงเวียงจันทน์

แผนที่ชุมชนที่ใช้ในการศึกษา

ภาพที่ 4 แผนที่ชุมชนที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

ในปี พ.ศ. 2564 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีประชากรจำนวน 7.57 ล้านคน ประกอบด้วยครัวเรือนที่ทำการเกษตรทั้งหมด 644,000 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 48.94 ของจำนวนครัวเรือนทั่วประเทศ 1,315,760 ครัวเรือน และอำเภอไซธานี นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีจำนวนประชาชนที่ทำเกษตรอินทรีย์ 305 ราย (สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ เวียงจันทน์, 2565) ซึ่งประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้เลือกเฉพาะผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ทุ่งมั่ง โดยเลือกกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) รวมทั้งสิ้น 46 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มที่ 1 ประชากรเกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ทุ่งมั่ง จำนวน 44 คน
2. กลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวอย่างผู้ที่ให้การช่วยเหลือสนับสนุนและส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ทุ่งมั่ง จำนวน 2 คน ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มเกษตรอินทรีย์ 1 คน และเจ้าหน้าที่รัฐสังกัด กรมส่งเสริมและสหกรณ์ กระทรวงกสิกรรมและป่าไม้ จำนวน 1 คน

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาการดำเนินงาน และกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ ความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรในด้านต่าง ๆ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ หมู่บ้านท่ามั่ง อำเภอไชยา นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยประกอบด้วยคำถามแบบปลายปิด คำถามแบบปลายเปิด และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้มีการกำหนดคำถามให้เป็นแบบเดียวกันเพื่อให้การสัมภาษณ์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยการทบทวนเอกสารจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วทำการตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) ประกอบด้วยประเด็นคำถามที่ใช้ในการสอบถาม 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับข้อมูลความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่ามั่ง โดยแบ่งประเด็นคำถามออกเป็น 6 ด้าน คือ 1) ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เป็นแบบสัมภาษณ์เจาะลึกและแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (rating scale) 2) ด้านความรู้ความเข้าใจในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร เป็นแบบทดสอบวัดความรู้แบบถูก-ผิด (ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน) 3) ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร โดยมีลักษณะเป็นการตรวจสอบรายการ (check list) และเติมคำในช่องว่าง 4) ด้านทัศนคติของเกษตรกรต่อการทำเกษตรอินทรีย์ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ 5) ด้านความพร้อมของเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ และ 6) ด้านกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่ามั่ง เป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงข้อคิดเห็นได้ แล้วทำการอ่านผลด้วยการสรุปเนื้อหา

2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประกอบด้วยประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานและกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่ามั่ง แล้วทำการอ่านผลด้วยการสรุปเนื้อหา (content analysis)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลองค์ประกอบเสริมของผู้นำและหน่วยงานรัฐที่ให้การสนับสนุนในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่งมั่ง โดยแบ่งประเด็นเนื้อหา คือ ภาวะความเป็นผู้นำ การมีส่วนร่วม การบริหารจัดการของกลุ่ม ความพร้อมภายในกลุ่ม การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก แล้วทำการอ่านผลด้วยการสรุปเนื้อหา (content analysis)

3. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบทบันทึกที่ได้จากเอกสารรายงานของผู้นำกลุ่มสหกรณ์การเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประกอบกับการสังเกตในการลงพื้นที่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์หมู่บ้านท่งมั่ง อำเภอโซ่พิสัย นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ ประชากรกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ จำนวน 44 คน และใช้แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง โดยการใช้สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ ผู้นำเกษตรอินทรีย์ 1 คน และเจ้าหน้าที่รัฐ 1 คน รวมทั้งสิ้น 46 คน ควบคู่กับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายยิ่งขึ้น แล้วทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่เก็บได้จากการสอบถามและการสัมภาษณ์ เมื่อเห็นว่าครบถ้วนแล้วจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูล

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ วารสาร รายงาน ข้อมูลที่ค้นคว้าผ่านระบบออนไลน์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากการบันทึกรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม โดยจำแนกข้อมูลแยกออกประเด็นตามความวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ และตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้องว่าข้อมูลที่ได้มีความครบถ้วนเพียงพอเหมาะสมพร้อมแก่การนำไปวิเคราะห์ และสรุปแล้วหรือไม่ ในกรณีที่ข้อมูลที่ได้มาไม่มีความสอดคล้องกันผู้วิจัยจะใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) และหากมีข้อมูลส่วนใดที่

ยังไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยก็จะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไป ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

1. การดำเนินงานและกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่งมั่ง เป็นข้อมูลได้จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และทำการอ่านผลด้วยการสรุปเนื้อหา (content analysis)

2. ความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกร เป็นข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย ด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ด้านความรู้ความเข้าใจในการทำเกษตรอินทรีย์ ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสาร ด้านทัศนคติของเกษตรกร ด้านความพร้อมของเกษตรกร และด้านกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร่วมกับการใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์และการอธิบายผล และมีเกณฑ์ในการแปลผลใช้การวัดแบบ 5 ระดับ ในการวิเคราะห์ข้อมูลแบบวัดมาตราส่วนการประมาณค่า (rating scale) ของ (Likert, 1961) โดยกำหนดคะแนนเฉลี่ยเพื่อแบ่งระดับและพิจารณาระดับความคิดเห็น ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย	แปลความหมาย
4.51 – 5.00	ในระดับมากที่สุด
3.51 – 4.50	ในระดับมาก
2.51 – 3.50	ในระดับปานกลาง
1.51 – 2.50	ในระดับน้อย
1.00 – 1.50	ในระดับน้อยที่สุด

สำหรับด้านระดับความรู้ความเข้าใจในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ผู้วิจัยใช้สูตรการคำนวณหาอันตรภาคชั้น โดยกำหนดออกเป็น 3 ชั้น ซึ่งมีสูตร (دنۇفل سۇخپلڭ ۋەكەنە، 2565) ดังนี้

$$\text{อันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{20-0}{3} = 6.66 \text{ ประมาณเป็น } 7$$

ค่าคะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
คะแนน 0-7 คะแนน	หมายความว่า มีความรู้ในระดับน้อย
คะแนน 8-14 คะแนน	หมายความว่า มีความรู้ในระดับปานกลาง
คะแนน 15-20 คะแนน	หมายความว่า มีความรู้ในระดับมาก

สำหรับแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับข้อมูลองค์ประกอบเสริมของผู้นำและหน่วยงานรัฐที่สนับสนุนการทำเกษตรของกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่ง โดยแบ่งเป็นประเด็นเนื้อหา คือ ภาวะความเป็นผู้นำ การมีส่วนร่วม การบริหารจัดการกลุ่ม ความพร้อมภายในกลุ่ม การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และได้ทำการอ่านผลด้วยการสรุปเนื้อหา

สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดระดับความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่ง ได้มีการกำหนดด้วยข้อคำถาม โดยข้อคำถาม 1 ข้อ มีค่าคะแนนเต็มเท่ากับ 10 คะแนน ซึ่งได้แบ่งระดับความสำเร็จ ออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย	แปลความหมาย
คะแนน 9-10 คะแนน	หมายความว่า ความสำเร็จในระดับมากที่สุด
คะแนน 7-8 คะแนน	หมายความว่า ความสำเร็จในระดับมาก
คะแนน 5-6 คะแนน	หมายความว่า ความสำเร็จในระดับปานกลาง
คะแนน 3-4 คะแนน	หมายความว่า ความสำเร็จในระดับน้อย
คะแนน 1-2 คะแนน	หมายความว่า ความสำเร็จในระดับน้อยที่สุด

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่ง โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ที่ได้จากการสอบถามและการสัมภาษณ์เจาะลึก ใช้แบบคำถามปลายเปิดในการรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ ได้มีการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลและการตีความหมายของผู้วิจัยเกี่ยวกับเนื้อหาต่าง ๆ กับความคิดของผู้ให้ข้อมูลว่าสอดคล้องกันหรือไม่ โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Denzin, 1978)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ บ้านทุ่งมั่ง อำเภอไชทานี นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเลือกกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) รวมทั้งสิ้น 46 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ประชากรเกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ทุ่งมั่ง จำนวน 44 คน และกลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวอย่างผู้ที่ให้การช่วยเหลือสนับสนุนและส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ทุ่งมั่ง จำนวน 2 คน ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ 1 คน และเจ้าหน้าที่รัฐสังกัด กรมส่งเสริมและสหกรณ์ กระทรวงกสิกรรมและป่าไม้ จำนวน 1 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิด และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง นอกจากนี้ ยังมีข้อมูลทุติยภูมิ โดยการเก็บรวบรวมจากบทบันทึก ประกอบกับการสังเกตในการลงพื้นที่ตัวจริง แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการดำเนินงาน และกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ทุ่งมั่ง 2) ศึกษาความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ทุ่งมั่ง 3) ศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ทุ่งมั่ง อำเภอไชทานี นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ดังนี้

1. การดำเนินงาน และกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์บ้านทุ่งมั่ง อำเภอไชทานี นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยแบ่งประเด็นออกเป็น ดังนี้

- 1.1 วิธีการดำเนินงานในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร
- 1.2 กระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

2. ความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ บ้านทุ่งมั่ง อำเภอไชทานี นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยได้วิเคราะห์ออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่

- 2.1 ด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ
- 2.2 ด้านความรู้ของเกษตรกร
- 2.3 ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสาร

2.4 ด้านทัศนคติของเกษตรกร

2.5 ด้านความพร้อมของเกษตรกร

2.6 ด้านกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร และ

กำหนดการศึกษาด้านความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มจากองค์ประกอบเสริมของผู้นำ และหน่วยงานรัฐที่สนับสนุน ได้กำหนดการศึกษาจากแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่

- 1) ภาวะความเป็นผู้นำของคณะกรรมการกลุ่ม
- 2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกและคณะกรรมการกลุ่ม
- 3) การบริหารจัดการกลุ่ม
- 4) ความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร
- 5) การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ หมู่บ้านทุ่งมั่ง อำเภอไชทานี นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ตอนที่ 1 การดำเนินงาน และกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของ เกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์บ้านทุ่งมั่ง

จากการศึกษาวิธีการดำเนินงานและกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ทุ่งมั่ง พบว่า หมู่บ้านทุ่งมั่ง เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่มีการพัฒนาเกษตรกรรม มีเนื้อที่ทำการเพาะปลูก 3,375 ไร่ ประชาชนภายในหมู่บ้านมีอาชีพในการทำเกษตรรวม ร้อยละ 75 มีศักยภาพที่สำคัญในการพัฒนาด้านเกษตร คือ การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ด้วยศักยภาพดังกล่าวรัฐบาลจึงมีความสนใจก่อตั้งกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษและพัฒนาเป็นพืชผักอินทรีย์ เพื่อตอบสนองอาหารแก่ผู้บริโภคและสร้างรายรับให้แก่ครัวเรือนเกษตรกรภายในหมู่บ้าน ได้เริ่มก่อตั้งกลุ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2558 โดยช่วงเริ่มต้นมีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 12 ครอบครัว และเมื่อดำเนินไปในระยะ 1 ปี เกษตรกรพบปัญหา เงินทุนในการหมุนเวียนไม่เพียงพอ ชนิดผักยังมีไม่มาก และสังคมยังไม่รู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ ที่สำคัญเกษตรกรยังไม่มีประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์และการหาช่องทางการตลาด ทำให้เกษตรกรบางครัวเรือนถอนตัวออกจากกลุ่ม เหลือเพียง 9 ครัวเรือน ต่อมาในปี พ.ศ. 2560 หน่วยงานของรัฐบาลได้ให้การส่งเสริมและกำลังใจเพื่อไม่ให้เกษตรกรย่อท้อ ด้วยการหาช่องทางการตลาดให้ได้หลากหลายช่องทางทำให้ครัวเรือนเกษตรกรที่ยังเหลืออยู่สามารถฟื้นตัวขึ้นได้ใหม่ และได้มีการรวมตัวกันเพื่อต่อรองราคาผลผลิต ทำให้กลุ่มมีการขยายตัวขึ้นและพิสูจน์ให้เห็นว่าการปลูกพืชผักอินทรีย์สามารถสร้างรายรับให้กับครอบครัวได้ ทำให้เกษตรกรมีความสนใจเข้าร่วมกลุ่มปลูกพืชผักอินทรีย์เพิ่มขึ้น

และในปี พ.ศ. 2562 กลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่ง ได้มีการพัฒนาและขยายตัวเพิ่มมากขึ้น เกษตรกรสามารถปลูกพืชผักอินทรีย์และทำปุ๋ยชีวภาพใช้ด้วยตัวเอง มีตลาดในการจำหน่ายสินค้าหลายช่องทาง ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 44 ครัวเรือน ซึ่งเกษตรกรส่วนมากเป็นเพศหญิง จำนวน 33 ราย (ร้อยละ 75.0) และเพศชาย จำนวน 11 ราย (ร้อยละ 25.0) โดยมีอายุเฉลี่ย 49 ปี ส่วนมากมีสถานภาพสมรส จำนวน 36 ราย (ร้อยละ 81.8) และประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรทั้งหมด จำนวน 44 ราย ส่วนมากสำเร็จการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา จำนวน 16 ราย (ร้อยละ 36.4) มัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 13 ราย (ร้อยละ 29.5) มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 10 ราย (ร้อยละ 22.7) อนุปริญญา จำนวน 3 ราย (ร้อยละ 6.8) ไม่ได้รับการศึกษา จำนวน 2 ราย (ร้อยละ 4.5) เกษตรกรส่วนมากเคยเข้าร่วมในการศึกษาดูงานและเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ เฉลี่ย 1 ครั้งต่อปี มีจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน เฉลี่ย 5 คน และมีจำนวนสมาชิกของครัวเรือนที่เป็นแรงงาน เฉลี่ย 2 คน เกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์ โดยเฉลี่ย 4 ปี เกษตรกรมีรายได้ เฉลี่ย 148,045 บาท/ปี/ครัวเรือน กลุ่มมีเนื้อที่ในการผลิตทั้งหมด 228 ไร่ โดยเกษตรกรมีพื้นที่ในการผลิตเป็นของตนเอง (ร้อยละ 100) มีขนาดพื้นที่ในการทำเกษตรอินทรีย์ เฉลี่ย 5.16 ไร่ มีโรงเรือน 155 หลัง มีบ่อน้ำบาดาลจำนวน 16 บ่อ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ข้อมูลลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกรกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่ง

N = 44						
ข้อมูลลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ	Min	Max	$\bar{X}$	S.D
1. เพศ						
– ชาย	11	25.0				
– หญิง	33	75.0				
2. อายุ (ปี)			28	76	49	10.91
– ตั้งแต่ 30 ปีลงไป	1	2.3				
– ระหว่าง 31-50 ปี	29	65.9				
– ระหว่าง 51-70 ปี	12	27.3				
– ระหว่าง 71 ปีขึ้นไป	2	4.5				
3. สถานภาพสมรส						
– โสด	4	9.1				
– สมรส	36	81.8				
– หย่าร้าง	4	9.1				

ตารางที่ 2 (ต่อ)

N = 44

ข้อมูลลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ	Min	Max	$\bar{X}$	S.D
4. อาชีพ						
- เกษตรกร	44	100				
5. การศึกษา						
- ไม่ได้รับการศึกษา	2	4.5				
- ประถมศึกษา	16	36.4				
- มัธยมศึกษาตอนต้น	10	22.7				
- มัธยมศึกษาตอนปลาย	13	29.5				
- อนุปริญญา	3	6.8				
6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)			1	9	5	1.87
- 1-3	10	22.7				
- 4-6	27	61.4				
- 7-9	7	15.9				
7. สมาชิกที่เป็นแรงงาน (คน)			1	5	2	0.9
- 1-3	40	90.9				
- 4-6	4	9.1				
8. ประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์ (ปี)			1	8	4	2.40
- 1-3	17	38.6				
- 4-6	15	34.1				
- 7-9	12	27.3				
9. รายได้จากการปลูกผักอินทรีย์						
- ต่ำกว่า 99,000 บาท/ปี	16	36.4				
- 100,000-150,000 บาท/ปี	11	25.0				
- 150,001-200,000 บาท/ปี	7	15.9				
- 200,001-250,000 บาท/ปี	4	9.1				
- มากกว่า 250,001 บาท/ปี ขึ้นไป	6	13.6				

ตารางที่ 2 (ต่อ)

N = 44

ข้อมูลลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ	Min	Max	$\bar{X}$	S.D
10. สภาพการถือครองที่ดิน						
– พื้นที่ตนเอง	44	100				
11. พื้นที่ในการเพาะปลูก (ไร่)			1	44	5.16	9.57
– 1-10	38	86.4				
– 11-20	2	4.5				
– 21-30	2	4.5				
– 31 ขึ้นไป	2	4.5				

ด้านการดำเนินงานการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่งมั่ง พบว่าด้านการดำเนินงานของกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่งมั่ง เป็นระบบการเกษตรที่มีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ประกอบด้วย 2 กิจกรรมหลัก คือ

1) กิจกรรมการปลูกพืชมีจำนวน 44 ครัวเรือน โดยดำเนินการทำเกษตรในรูปแบบการปลูกพืชผักอินทรีย์ มีการทำอย่างละเอียดและดูแลใส่ใจเป็นอย่างดี เพื่อให้ได้ผลผลิตดี เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมพื้นที่และการปรับปรุงบำรุงดิน การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ การดูแลต้นกล้า การใส่ปุ๋ย และการเก็บเกี่ยว พืชที่ผู้บริโภคนิยมและเกษตรกรปลูกมากที่สุด ได้แก่ ผักบุ้ง ผักโขม ชะอม ผักกาดขาว ผักกาดกวางตุ้ง ผักคะน้าและผักสลัด เป็นต้น และมีการตรวจสอบมาตรฐานอินทรีย์ทุกครั้งก่อนส่งไปจำหน่าย นอกจากนี้ ยังมีการสุ่มตรวจคุณภาพมาตรฐาน ณ จุดวางจำหน่าย จำนวน 2 ครั้งต่อเดือน โดยห้องกรกสิกรรมและป่าไม้ อําเภอสีสัดตะนาก นครหลวงเวียงจันทน์ เพื่อเป็นการรับรองคุณภาพของผลผลิตให้ผู้บริโภคมีความมั่นใจในผลผลิตของกลุ่ม นอกจากนี้ ยังมีการปลูกไม้ผลและผักยืนต้น เช่น มะม่วง มะพร้าว มะขาม ขนุน แอปเปิ้ลสตาร์ กล้วย น้อยหน่า มะละกอ กะทอน แคนบ้าน มะรุม สะเดา ขี้เหล็ก กระจิน เป็นต้น ซึ่งทำให้มีความสะดวกในการประกอบอาหาร ทั้งยังช่วยให้ประหยัดไม่ต้องเสียเงินซื้อ และถ้ามีมากก็สามารถนำไปขายเพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเอง มีประโยชน์ต่อสุขภาพและที่สำคัญปลอดภัยไร้สารเคมี ซึ่งเกษตรกรได้มีการทำปุ๋ยใช้เอง โดยใช้วัสดุที่มีอยู่ในพื้นที่เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ยมาใช้ในการทำเกษตร ทั้งยังเป็นมิตรต่อคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม แบ่งเป็น 2 วิธี คือ 1) การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ จากใบไม้ ฟางข้าว เปลือกข้าว มูลสัตว์ และเศษพืชอื่น ๆ 2) การทำน้ำหมักสมุนไพรนำมาใช้ในการบำรุงพืชและใช้พืชสมุนไพรในการป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช (มีการใช้ สะเดา ตะไคร้ สาบเสือ ข่า บอระเพ็ด ขมิ้น น้อยหน่า

ดอกดาวเรือง ไบยาสูบ กระเทียม) ด้านการตลาดของกลุ่ม จะมีพ่อค้ามารับซื้อผลผลิตในพื้นที่และมีการจำหน่ายหลากหลายช่องทาง ได้แก่ ตลาดหมู่บ้านท่าม่วง ห้างเวียงจันทร์เซ็นเตอร์ ร้านอาหาร View Mall ร้านอาหารสุกี้ MK บริษัทสร้างอาหารเพื่อสุขภาพ (CP) ร้านอาหารในโรงแรม และมีการวางจำหน่ายในตลาดนัดตามงานประชุมสำคัญต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการขายออนไลน์ เพื่อสร้างความสะดวกให้แก่ผู้ที่สนใจบริโภคพืชผักอินทรีย์ โดยมีช่องทางในการขายใน Facebook และ WhatsApp

2) กิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ ประกอบด้วยเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะ จำนวน 9 ครัวเรือน เลี้ยงวัว และควาย จำนวน 7 ครัวเรือน เลี้ยงไก่ จำนวน 16 ครัวเรือน เลี้ยงหมู จำนวน 6 ครัวเรือน และเลี้ยงปลาน้ำจืด ได้แก่ ปลานิล ปลาไน ปลาดุก ปลาช่อน และปลาตะเพียน จำนวน 10 ครัวเรือน สำหรับอาหารที่ใช้ในการเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรได้นำเอาผลไม้ ไข่ไม้ และพืชผักต่าง ๆ ที่หาได้ในบริเวณพื้นที่เพาะปลูกนำไปเป็นอาหารให้แก่สัตว์เลี้ยง เพื่อเป็นการประหยัดต้นทุนในการซื้ออาหาร และที่สำคัญยังสามารถนำใช้มูลสัตว์เพื่อทำเป็นปุ๋ยในการผลิตเกษตรได้อีกด้วย ส่วนในด้านของการจำหน่ายได้มีพ่อค้ามารับซื้อในพื้นที่ของเกษตรกรเอง

กระบวนการทำเกษตรของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่าม่วง พบว่า ได้มีการนำเอาองค์ความรู้แบบเกษตรประณีตมานำใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ ไม่ว่าจะเป็นองค์ความรู้ทางด้านวิชาการ ความรู้ทางภูมิปัญญาและความรู้ทางประสบการณ์ เป็นการทำเกษตรที่มุ่งเน้นการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ เสริมสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ ด้วยการปรับปรุงบำรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุ ส่งเสริมการนำใช้ปัจจัยการผลิตจากธรรมชาติในพื้นที่ที่มีอยู่ในการเพิ่มผลผลิตและพัฒนาการต้านทานของโรคพืชและสัตว์เลี้ยง ช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายและไม่มีการใช้สารเคมีเข้าในการเพาะปลูกทุกขั้นตอน นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบเป็นองค์กรวมและเน้นความสมดุลที่เกิดจากความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศ ส่งเสริมการทำเกษตรกรรมแบบผสมผสาน เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร ตลอดจนการพัฒนาองค์ความรู้ของเกษตรกรด้วยการจัดฝึกอบรมและการศึกษาดูงานในฟาร์มเกษตรที่มีผลงานดี เพื่อพัฒนาให้เกษตรกรสู่เกษตรมืออาชีพให้สามารถดำเนินการผลิตเกษตรแบบครบวงจร ทั้งด้านการผลิต การตลาดและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ รวมทั้งการสร้างกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ให้มีความเข้มแข็ง และสามารถเชื่อมโยงกับเครือข่ายเกษตรกรภายนอกและภายในได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

ตอนที่ 2 ความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกร กลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์บ้านทุ่งมั่ง

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลด้านความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์บ้านทุ่งมั่งมาจากองค์ประกอบ ได้แก่ (1) ด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (2) ด้านความรู้ (3) การได้รับข้อมูลข่าวสาร (4) ทักษะคนดี (5) ความพร้อม (6) ด้านกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ทุ่งมั่ง จำนวน 44 คน ผลที่ได้มีดังนี้

1. ด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรทั้งหมด จำนวน 44 คน พบว่า โดยรวมด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.2$, S.D.= 0.67) เรียงค่าเฉลี่ยแต่ละด้านจากมากไปน้อย ดังนี้ ครอบคลุมเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการปลูกผักอินทรีย์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D.= 0.49) และด้านเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ต้นทุนในส่วนของปัจจัยการผลิตลดลงโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพแทนสารเคมี ($\bar{X} = 4.41$, S.D.= 0.66) ราคาผลผลิตเกษตรอินทรีย์สูงกว่าผลผลิตเกษตรทั่วไป ($\bar{X} = 4.34$, S.D.= 0.61) สินค้ามีตลาดรองรับที่แน่นอน ($\bar{X} = 4.20$, S.D.= 0.63) สินค้า มีช่องทางการจัดจำหน่ายหลายช่องทาง ($\bar{X} = 4.18$, S.D.= 0.65) การทำเกษตรอินทรีย์ทำให้ไม่มีหนี้สิน ($\bar{X} = 3.95$, S.D.= 0.75) การทำเกษตรอินทรีย์ทำให้มีเงินเก็บ ($\bar{X} = 3.68$, S.D.= 0.88) (ตารางที่ 3)

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก คะแนนความสำเร็จ 8.4 คะแนน ซึ่งเกษตรกรเห็นว่าการทำเกษตรอินทรีย์ทำให้ครอบคลุมเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น และต้นทุนในส่วนของปัจจัยการผลิตลดลงโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพแทนสารเคมี อีกทั้งราคาผลผลิตเกษตรอินทรีย์สูงกว่าผลผลิตเกษตรทั่วไป พร้อมทั้งสินค้ามีตลาดรองรับที่แน่นอน ที่สำคัญการทำเกษตรอินทรีย์ทำให้เกษตรกรไม่มีหนี้สินและยังมีเงินเก็บ

ตารางที่ 3 ข้อมูลด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ทุ่งมั่ง

(N=44)

ข้อมูลด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของเกษตรกร	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)	ระดับความคิดเห็น	คะแนนความสำเร็จ
1) ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการปลูกผักอินทรีย์	4.64	0.49	มากที่สุด	9.3
2) ต้นทุนการผลิตในส่วนของปัจจัยการผลิตลดลง โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพแทนสารเคมี	4.41	0.66	มาก	7.9
3) ราคาผลผลิตเกษตรกรอินทรีย์สูงกว่าผลผลิตแบบเกษตรทั่วไป	4.34	0.61	มาก	7.4
4) สินค้า มีตลาดรองรับที่แน่นอน	4.20	0.63	มาก	8.4
5) สินค้า มีช่องทางการจัดจำหน่ายหลายช่องทาง	4.18	0.65	มาก	8.4
6) การทำเกษตรอินทรีย์ทำให้ไม่มีหนี้	3.95	0.75	มาก	8.6
7) การทำเกษตรอินทรีย์ทำให้มีเงินเก็บ	3.68	0.88	มาก	8.8
ค่าเฉลี่ยรวม	4.2	0.66	มาก	8.4

2. ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

ข้อคำถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของเกษตรกร ในการทำเกษตรอินทรีย์ มีจำนวนทั้งหมด 20 ข้อคำถาม โดยดำเนินการตรวจนับคะแนนเพื่อกำหนดเกณฑ์ แบ่งออกเป็น 3 ระดับได้แก่

ระดับคะแนน 0 - 7 หมายความว่ามีความรู้ในระดับน้อย

ระดับคะแนน 8 - 14 หมายความว่ามีความรู้ระดับปานกลาง

ระดับคะแนน 15 - 20 หมายความว่ามีความรู้ในระดับมาก

ผลการวิเคราะห์ระดับความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์
ทุ่งมั่ง ด้วยข้อคำถามทั้งหมด 20 ข้อ พบว่า โดยรวมเกษตรกรมีคะแนนความรู้ในกระบวนการทำ
เกษตรอินทรีย์ เฉลี่ย ($\bar{X} = 18.34$, S.D.= 1.49) มีคะแนนสูงสุด 20 คะแนน และมีคะแนนรู้น้อย
ที่สุดคือ 13 คะแนน ซึ่งส่วนใหญ่เกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับมากระหว่าง 15-20 คะแนน จำนวน
41 คน (ร้อยละ 93.2) และเกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับปานกลางระหว่าง 8-14 จำนวน 3 คน
(ร้อยละ 6.8) (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของระดับความรู้ของเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์

(N=44)			
ระดับความรู้ของเกษตรกร	ระดับคะแนน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความรู้ในระดับมาก	15-20	41	93.2
ความรู้ระดับปานกลาง	8-14	3	6.8
ความรู้ในระดับน้อย	0-7	0	0.0
$\bar{X} = 18.34$, S.D. = 1.49, Min = 13, Max = 20			

จากการศึกษาด้านความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ จำนวน 44 ราย
พบว่า ประเด็นที่เกษตรกรตอบถูกเรียงค่าเฉลี่ยแต่ละด้านจากมากไปน้อย ดังนี้ (1) พืชที่ใช้เป็นแนว
กันชนระหว่างแปลงเกษตรอินทรีย์กับแปลงเกษตรทั่วไป สามารถนำมาจำหน่ายเป็นสินค้าเกษตร
อินทรีย์ได้ เกษตรกรมีความคิดเห็นไม่ใช่ จำนวน 44 ราย (ร้อยละ 100) (2) เกษตรอินทรีย์
ไม่สามารถใช้ปุ๋ยเคมีในแปลงปลูกได้ มีความคิดเห็นใช่ จำนวน 44 ราย (ร้อยละ 100) (3) พื้นที่ปลูก
พืชในระบบเกษตรอินทรีย์สามารถเผาทำลายเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร และเศษพืชในแปลงได้
เกษตรกรมีความคิดเห็นไม่ใช่ จำนวน 44 ราย (ร้อยละ 100) (4) การผลิตพืชในระบบเกษตรอินทรีย์
สามารถใช้สารเร่งการเจริญเติบโตและฮอร์โมนได้ เกษตรกรมีความคิดเห็นไม่ใช่ จำนวน 44 ราย
(ร้อยละ 100) (5) พื้นที่ปลูกพืชในระบบเกษตรอินทรีย์ไม่สามารถใช้สารเคมีกำจัดแมลงศัตรูพืชและ
วัชพืชได้ เกษตรกรมีความคิดเห็นใช่ จำนวน 44 ราย (ร้อยละ 100) (6) สามารถใช้พืชสมุนไพร เช่น
สาบเสือ สะเดา ตะไคร้ ป้องกันกำจัดศัตรูพืชในแปลงเกษตรอินทรีย์ได้ เกษตรกรมีความคิดเห็นใช่
จำนวน 44 ราย (ร้อยละ 100) (7) เมล็ดพันธุ์พืชที่ได้จากการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์สามารถใช้
สารเคมีคลุกเมล็ดพันธุ์ได้ เกษตรกรมีความคิดเห็นไม่ใช่ จำนวน 44 ราย (ร้อยละ 100) (8) การปลูก
พืชในระบบเกษตรอินทรีย์สามารถใช้ปุ๋ยเคมีได้เท่าที่จำเป็น เกษตรกรมีความคิดเห็นไม่ใช่ จำนวน
44 ราย (ร้อยละ 100) (9) การปลูกพืชในระบบเกษตรอินทรีย์สามารถใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับ ปุ๋ยหมัก
ปุ๋ยคอก และ ปุ๋ยพืชสด เกษตรกรมีความคิดเห็นใช่ จำนวน 44 ราย (ร้อยละ 100) (10) แปลงเกษตร

อินทรีย์สามารถทำติดกับแปลงเกษตรทั่วไปได้ มีความคิดเห็นไม่ใช้ จำนวน 43 ราย (ร้อยละ 97.7) และเกษตรกรมีความคิดเห็นใช้ จำนวน 1 ราย (ร้อยละ 2.3) (11) การผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์สามารถใช้ภาชนะบรรจุ เช่น กระจอบปุ๋ย กระจอบ อาหารสัตว์ต่าง ๆ บรรจุผลผลิตเกษตรอินทรีย์ได้ เกษตรกรมีความคิดเห็นไม่ใช้ จำนวน 43 ราย (ร้อยละ 97.7) และเกษตรกรมีความคิดเห็นใช้ จำนวน 1 ราย (ร้อยละ 2.3) (12) การปลูกพืชในระบบเกษตรอินทรีย์ต้องบันทึกข้อมูลแหล่งที่มาของปัจจัยการผลิตทุก ชนิดก่อนนำไปใช้ เกษตรกรมีความคิดเห็นใช้ จำนวน 42 ราย (ร้อยละ 95.5) และเกษตรกรมีความคิดเห็นไม่ใช้ จำนวน 2 ราย (ร้อยละ 4.5) (13) การปลูกพืชในระบบเกษตรอินทรีย์สามารถใช้เมล็ดพันธุ์พืชตัดแปลงพันธุกรรม (GMOs) ได้ เกษตรกรมีความคิดเห็นไม่ใช้ จำนวน 42 ราย (ร้อยละ 95.5) และมีความคิดเห็นใช้ จำนวน 2 ราย (ร้อยละ 4.5) (14) การปลูกพืชอินทรีย์ต้องมีแนวกันชนระหว่างแปลงเกษตรอินทรีย์กับแปลงเกษตรทั่วไปมีความคิดเห็นใช้ จำนวน 41 ราย (ร้อยละ 93.2) และเกษตรกรมีความคิดเห็นไม่ใช้ จำนวน 3 ราย (ร้อยละ 6.8) (15) การปลูกพืชในระบบเกษตรอินทรีย์ต้องมีการป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดินเพื่อให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ เกษตรกรมีความคิดเห็นใช้ จำนวน 41 ราย (ร้อยละ 93.2) และมีความคิดเห็นไม่ใช้ จำนวน 3 ราย (ร้อยละ 6.8) (16) เมล็ดพันธุ์ที่ใช้ปลูกในแปลงอินทรีย์ต้องมาจากกระบวนการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์เท่านั้น เกษตรกรมีความคิดเห็นใช้ จำนวน 40 ราย (ร้อยละ 90.9) และเกษตรกรมีความคิดเห็นไม่ใช้ จำนวน 4 ราย (ร้อยละ 9.1) (17) แหล่งน้ำที่ใช้ในแปลงปลูกจำเป็นต้องส่งตรวจวิเคราะห์ก่อนนำไปใช้ มีความคิดเห็นใช้ จำนวน 40 ราย (ร้อยละ 90.9) และมีความคิดเห็นไม่ใช้ จำนวน 4 ราย (ร้อยละ 9.1) (18) การเก็บเกี่ยวผลผลิตที่ปลูกในระบบเกษตรอินทรีย์สามารถใช้วัสดุอุปกรณ์ การขนส่ง โรงเก็บอุปกรณ์ ร่วมกับผลผลิตที่ได้จากแปลงเกษตรทั่วไปได้ เกษตรกรมีความคิดเห็นไม่ใช้ จำนวน 39 ราย (ร้อยละ 88.6) และมีความคิดเห็นใช้ จำนวน 5 ราย (ร้อยละ 11.4) (19) พืชชนิดเดียวกัน ไม่สามารถปลูกได้พร้อมกันในแปลงเกษตรอินทรีย์ และเกษตรทั่วไป มีความคิดเห็นใช้ จำนวน 37 ราย (ร้อยละ 84.1) และไม่ใช้ จำนวน 7 ราย (ร้อยละ 15.9) (20) สามารถใช้วัสดุ อุปกรณ์ทางการเกษตรในแปลงเกษตรอินทรีย์ร่วมกับแปลงเกษตรทั่วไปได้ เช่น จอบ ถังฉีดพ่น เกษตรกรมีความคิดเห็นไม่ใช้ จำนวน 37 ราย (ร้อยละ 84.1) และมีความคิดเห็นใช้ จำนวน 7 ราย (ร้อยละ 15.9) (ตารางที่ 5)

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ด้านความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ทั้งหมั่ มีความสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุด คะแนนความสำเร็จ 9.6 คะแนน แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์เป็นส่วนมาก ในทุกขั้นตอนของการผลิต เพราะกระบวนการผลิตเป็นสิ่งสำคัญที่เชื่อมโยงกันในทุก ๆ ขั้นตอนการทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนต่าง ๆ ของการผลิต เพื่อให้ตรงตามแนวทางมาตรฐานของเกษตรอินทรีย์

ตารางที่ 5 ความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ท้องถิ่น

(N=44)

ความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์	ตอบถูก (คน)	ร้อยละ	ตอบผิด (คน)	ร้อยละ	คะแนน ความสำเร็จ
1. การปลูกพืชอินทรีย์ต้องมีแนวกันชน ระหว่างแปลงเกษตรอินทรีย์กับแปลง เกษตรทั่วไป	41	93.2	3	6.8	0.46
2. แปลงเกษตรอินทรีย์สามารถทำติดกับ แปลงเกษตรทั่วไปได้	43	97.7	1	2.3	0.50
3. พืชที่ใช้เป็นแนวกันชนระหว่างแปลง เกษตรอินทรีย์กับแปลงเกษตรทั่วไป สามารถนำมาจำหน่ายเป็นสินค้า เกษตรอินทรีย์ได้	44	100	-	-	0.50
4. เมล็ดพันธุ์ที่ใช้ปลูกในแปลงอินทรีย์ ต้องมาจากกระบวนการผลิตแบบเกษตร อินทรีย์เท่านั้น	40	90.9	4	9.1	0.45
5. พืชชนิดเดียวกัน ไม่สามารถปลูกได้ พร้อมกันในแปลงเกษตรอินทรีย์ และ เกษตรทั่วไป	37	84.1	7	15.9	0.43
6. เกษตรอินทรีย์ไม่สามารถใช้ปุ๋ยเคมีใน แปลงปลูกได้	44	100	-	-	0.50
7. แหล่งน้ำที่ใช้ในแปลงปลูกจำเป็นต้อง ส่งตรวจวิเคราะห์ก่อนนำไปใช้	40	90.9	4	9.1	0.45
8. พื้นที่ปลูกพืชในระบบเกษตรอินทรีย์ สามารถเผาทำลายเศษวัสดุเหลือใช้ ทางการเกษตรและเศษพืชในแปลงได้	44	100	-	-	0.50

ตารางที่ 5 (ต่อ)

(N=44)

ความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์	ตอบถูก (คน)	ร้อยละ	ตอบผิด (คน)	ร้อยละ	คะแนน ความสำเร็จ
9. การผลิตพืชในระบบเกษตรอินทรีย์ สามารถใช้สารเร่งการเจริญเติบโตและ ฮอร์โมนได้	44	100	-	-	0.50
10. พื้นที่ปลูกพืชในระบบเกษตรอินทรีย์ไม่ สามารถใช้สารเคมีกำจัดแมลงศัตรูพืช และวัชพืชได้	44	100	-	-	0.50
11. สามารถใช้พืชสมุนไพร เช่น สาบเสือ สะเดา ตะไคร้ ป้องกันกำจัดศัตรูพืชใน แปลงเกษตร อินทรีย์ได้	44	100	-	-	0.50
12. สามารถใช้วัสดุ อุปกรณ์ทางการเกษตร ในแปลงเกษตรอินทรีย์ร่วมกับแปลง เกษตรทั่วไปได้ เช่น จอบ ถังฉีดพ่น	37	84.1	7	15.9	0.42
13. เมล็ดพันธุ์พืชที่ได้จากการผลิต ในระบบเกษตรอินทรีย์สามารถ ใช้สารเคมีคลุกเมล็ดพันธุ์ได้	44	100	-	-	0.50
14. การปลูกพืชในระบบเกษตรอินทรีย์ สามารถใช้เมล็ดพันธุ์พืชดัดแปลงพันธุ กรรม (GMOs) ได้	42	95.5	2	4.5	0.48
15. การปลูกพืชในระบบเกษตรอินทรีย์ สามารถใช้ปุ๋ยเคมีได้เท่าที่จำเป็น	44	100	-	-	0.50
16. การปลูกพืชในระบบเกษตรอินทรีย์ ต้องมีการป้องกันการชะล้างพังทลาย ของหน้าดิน เพื่อให้ดินมีความอุดม สมบูรณ์	41	93.2	3	6.8	0.46

ตารางที่ 5 (ต่อ)

(N=44)

ความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์	ตอบถูก (คน)	ร้อยละ	ตอบผิด (คน)	ร้อยละ	คะแนน ความสำเร็จ
17. การปลูกพืชในระบบเกษตรอินทรีย์ สามารถใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ร่วมกับ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และ ปุ๋ยพืชสด	44	100	-	-	0.50
18. การปลูกพืชในระบบเกษตรอินทรีย์ ต้องบันทึกข้อมูลแหล่งที่มาของปัจจัย การผลิตทุก ชนิดก่อนนำไปใช้	42	95.5	2	4.5	0.48
19. การผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ สามารถใช้ภาชนะบรรจุ เช่น กระสอบปุ๋ย กระสอบ อาหารสัตว์ ต่าง ๆ บรรจุผลผลิตเกษตรอินทรีย์ได้	43	97.7	1	2.3	0.49
20. การเก็บเกี่ยวผลผลิตที่ปลูกในระบบ เกษตรอินทรีย์สามารถใช้วัสดุอุปกรณ์ การขนส่ง โรง เก็บอุปกรณ์ ร่วมกับ ผลผลิตที่ได้จากแปลงเกษตรทั่วไปได้	39	88.6	5	11.4	0.47
คะแนนความสำเร็จเฉลี่ยรวม					9.6

หมายเหตุ หัวข้อนี้มี 20 ข้อย่อย/คะแนนความสำเร็จเต็ม 10 คะแนน (1 ข้อย่อยเท่ากับ 0.50 คะแนน)

3. ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ด้วยหลายช่องทาง ซึ่งเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารในการทำเกษตรอินทรีย์เฉลี่ย 1 ครั้งต่อปี โดยเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ เกษตรกรทั้งหมดได้รับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้นำกลุ่มเกษตรกร จำนวน 44 คน (ร้อยละ 100) ได้รับข้อมูลข่าวสารจากเพื่อนบ้านและญาติ จำนวน 42 คน (ร้อยละ 95.5) ได้รับข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต จำนวน 30 คน (ร้อยละ 68.2) และได้รับข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานเอกชน จำนวน 24 คน (ร้อยละ 54.5)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกษตรกรทั้งหมด 44 คน พบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารทำให้เกษตรกรเข้าใจในการทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้น มีความสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุด คะแนนความสำเร็จเต็ม 10 คะแนน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารจากหลากหลายช่องทางที่แตกต่างกัน ส่วนมากเลือกรับข้อมูลข่าวสารผ่านทางพนักงานเจ้าหน้าที่และหัวหน้ากลุ่ม ยิ่งเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารมาก ก็จะนำเอาองค์ความรู้มาพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร นับวันยิ่งได้รับผลดีเพิ่มมากขึ้น (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์

(N=44)			
การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์	จำนวน (คน)	ร้อยละ	คะแนนความสำเร็จ
1. การได้รับข้อมูลข่าวสารทำให้เข้าใจในการทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้น	44	100	10

หมายเหตุ หัวข้อนี้มี 1 ข้อ/คะแนนความสำเร็จเต็ม 10 คะแนน

4. ด้านทัศนคติของเกษตรกรต่อการทำเกษตรอินทรีย์

จากการสัมภาษณ์เกษตรกร จำนวน 44 ราย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการทำเกษตรอินทรีย์ โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$, S.D.= 0.56) ดังนี้ (ตารางที่ 7)

4.1 ด้านสุขภาพ

เกษตรกรมีทัศนคติต่อการทำเกษตรอินทรีย์ในด้านสุขภาพ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D.= 0.49) เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ เกษตรกรมีสุขภาพที่ดีปลอดภัยจากสารเคมี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D.= 0.49) ผลผลิตเกษตรอินทรีย์เป็นอาหารที่มีคุณภาพ ไม่มีสารตกค้าง และมีคุณค่าทางโภชนาการสูง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D.= 0.50) การบริโภคผลผลิตเกษตรอินทรีย์ ทำให้มีสุขภาพแข็งแรงและมีภูมิคุ้มกันที่ดี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D.= 0.49)

4.2 ด้านนิเวศวิทยา

เกษตรกรมีทัศนคติต่อการทำเกษตรอินทรีย์ในด้านนิเวศวิทยา พบว่า โดยรวมด้านนิเวศวิทยา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D.= 0.51) เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ การใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด ช่วยส่งเสริมให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$, S.D.= 0.45) ความอุดมสมบูรณ์ของธาตุอาหารในดินถือเป็นหัวใจของทำเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, S.D.= 0.47) การทำเกษตรอินทรีย์ทำให้เกิดความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต ในพื้นที่ปลูก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D.= 0.48) การปลูกพืชหมุนเวียน สามารถตัดวงจรการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D.= 0.49) การทำเกษตรอินทรีย์ควรมีการจัดการพื้นที่ให้เหมาะสมและมีปัจจัยการผลิตที่พร้อมและเพียงพอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D.= 0.49) การใช้วัสดุอุปกรณ์การผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ เน้นการใช้ซ้ำหลาย ๆ ครั้ง เพื่อที่จะอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, S.D.= 0.69)

4.3 ด้านการดูแลเอาใจใส่

เกษตรกรมีทัศนคติต่อการทำเกษตรอินทรีย์ในการดูแลเอาใจใส่ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$, S.D.= 0.62) เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ การใช้เมล็ดพันธุ์ที่ผลิตโดยกระบวนการทางธรรมชาติไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$, S.D.= 0.45) และด้านการดูแลเอาใจใส่ ในระดับมาก คือ การเลือกเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ ต้องมีความมั่นใจว่าปลอดภัยและเหมาะกับสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D.= 0.50) การทำเกษตรอินทรีย์ต้องมีความระมัดระวังความเสี่ยงต่อแปลงปลูก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$,

S.D.= 0.56) การทำเกษตรอินทรีย์ได้มีการนำหลายศาสตร์มาประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D.= 0.67) เกษตรกรได้มีการประเมินความเสี่ยง และเตรียมการป้องกันก่อนการนำเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมมาใช้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, S.D.= 0.95)

4.4 ด้านความเป็นธรรม

เกษตรกรมีทัศนคติต่อการทำเกษตรอินทรีย์ในด้านความเป็นธรรม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$, S.D.= 0.60) เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ การทำเกษตรอินทรีย์ จะต้องมีความโปร่งใสและมีความเป็นธรรม ในระบบการผลิตและจำหน่าย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$, S.D.= 0.44) การผลิตเกษตรอินทรีย์สามารถช่วยลดต้นทุนการผลิตได้ โดยไม่ต้องซื้อปุ๋ยเคมีและสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D.= 0.55) และด้านความเป็นความเป็นธรรมในระดับมาก คือ การนำทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ในการผลิตและการบริโภค เกษตรอินทรีย์ต้องมีการอนุรักษ์ไว้ให้กับคนรุ่นหลัง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D.= 0.55) ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงผลผลิตเกษตรอินทรีย์ได้อย่างเพียงพอ และมีคุณภาพที่ดี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D.= 0.65) เกษตรกรสามารถทำเกษตรอินทรีย์ได้โดยไม่มีข้อจำกัดใด ๆ เช่น ได้รับการสนับสนุนเชิงพื้นที่ ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$, S.D.= 0.83)

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ด้านทัศนคติของเกษตรกรต่อการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่งมีความสำเร็จ รวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก คะแนนความสำเร็จ 8.8 คะแนนแสดงให้เห็นว่า ทัศนคติของเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์เป็นสิ่งที่สำคัญ ทำให้เกษตรกรเกิดความเชื่อมั่นและทำตามหลักการของเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจัง โดยเน้นกระบวนการเป็นมิตรต่อคนและสิ่งแวดล้อม มีการดูแลเอาใจใส่ในกระบวนการผลิตเป็นอย่างดีและไม่ใช้ปุ๋ยเคมีในการผลิตทุกขั้นตอน

ตารางที่ 7 ทักษะคติของเกษตรกรต่อการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ทั้งมัง

(N=44)

ทัศนคติของเกษตรกรต่อ การทำเกษตรอินทรีย์	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D)	ระดับความ คิดเห็น	คะแนน ความสำเร็จ
ด้านสุขภาพ	4.52	0.49	มากที่สุด	9.0
1. เกษตรกรมีสุขภาพที่ดี ปลอดภัย จากสารเคมี	4.61	0.49	มากที่สุด	9.2
2. ผลผลิตเกษตรอินทรีย์เป็นอาหาร ที่มีคุณภาพ ไม่มีสารตกค้าง และ มีคุณค่าทางโภชนาการสูง	4.55	0.50	มากที่สุด	9.1
3. การบริโภคผลผลิตเกษตรอินทรีย์ ทำให้มีสุขภาพแข็งแรง และมีภูมิ ต้านทานที่ดี	4.41	0.49	มาก	8.8
ด้านนิเวศวิทยา	4.47	0.51	มาก	8.9
4. การใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด ช่วยส่งเสริมให้ดินมีความอุดม สมบูรณ์มากขึ้น	4.73	0.45	มากที่สุด	9.4
5. การปลูกพืชหมุนเวียน สามารถ ตัดวงจรการระบาดของโรคและ แมลง ศัตรูพืช	4.63	0.49	มากที่สุด	9.3
6. ความอุดมสมบูรณ์ของธาตุ อาหารในดินถือเป็นหัวใจของทำ เกษตรอินทรีย์	4.68	0.47	มากที่สุด	9.4
7. การใช้วัสดุอุปกรณ์การผลิตใน ระบบเกษตรอินทรีย์ เน้นการใช้ ซ้ำหลาย ๆ ครั้ง เพื่อที่จะอนุรักษ์ ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมให้มี ความยั่งยืน	3.89	0.69	มาก	7.8

ตารางที่ 7 (ต่อ)

(N=44)

ทัศนคติของเกษตรกรต่อ การทำเกษตรอินทรีย์	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D)	ระดับความ คิดเห็น	คะแนน ความสำเร็จ
8. การทำเกษตรอินทรีย์ควรมีการ จัดการพื้นที่ให้เหมาะสมและมี ปัจจัยการผลิตที่พร้อมและ เพียงพอ	4.25	0.49	มาก	8.5
9. การทำเกษตรอินทรีย์ทำให้เกิด ความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต ในพื้นที่ปลูก เช่น ไล่เตียน แมลงตัวทำ ตัวเบียน เป็นต้น	4.64	0.48	มากที่สุด	9.3
ด้านการดูแลเอาใจใส่	4.32	0.62	มาก	8.5
10. การทำเกษตรอินทรีย์ต้องมี ความระมัดระวังความเสี่ยงต่อ แปลงปลูก เช่น ป้องกัน การรั่วไหลของน้ำมันหรือ ของเหลวที่มาจาก เครื่องทุ่นแรงที่ใช้	4.32	0.56	มาก	8.0
11. การเลือกเทคโนโลยีที่นำมาใช้ ในการทำเกษตรอินทรีย์ ต้องมี ความมั่นใจว่าปลอดภัยและ เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม	4.41	0.50	มาก	7.7
12. เกษตรกรได้การมีการประเมิน ความเสี่ยง และเตรียมการ ป้องกันก่อนการนำเทคโนโลยีที่ ไม่เหมาะสมมาใช้	4.02	0.95	มาก	8.4

ตารางที่ 7 (ต่อ)

(N=44)

ทัศนคติของเกษตรกรต่อ การทำเกษตรอินทรีย์	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D)	ระดับความ คิดเห็น	คะแนน ความสำเร็จ
13. การทำเกษตรอินทรีย์ได้มีการ นำหลายศาสตร์มาประยุกต์ใช้ เช่น ความรู้ทางวิชาการ ความรู้ทางภูมิปัญญา และ ความรู้ทางประสบการณ์ เป็นต้น	4.14	0.67	มาก	9.5
14. ใช้เมล็ดพันธุ์ที่ผลิตโดย กระบวนการทางธรรมชาติไม่ ทำลายสิ่งแวดล้อม	4.73	0.45	มากที่สุด	9.0
ด้านความเป็นธรรม	4.26	0.60	มาก	8.6
15. ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงผลผลิต เกษตรอินทรีย์ได้อย่างเพียงพอ และ มีคุณภาพที่ดี	4.00	0.65	มาก	8.6
16. เกษตรกรสามารถทำเกษตร อินทรีย์ได้โดยไม่มีข้อจำกัด ใด ๆ เช่น ได้รับการสนับสนุน เชิงพื้นที่ ความรู้ด้านเกษตร อินทรีย์ เป็นต้น	3.84	0.83	มาก	8.8
17. การนำทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมมาใช้ในการผลิต และการบริโภค เกษตรอินทรีย์ ต้องมีการอนุรักษ์ไว้ให้กับคน รุ่นหลังด้วย	4.20	0.55	มาก	8.0

ตารางที่ 7 (ต่อ)

(N=44)

ทัศนคติของเกษตรกรต่อ การทำเกษตรอินทรีย์	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D)	ระดับความ คิดเห็น	คะแนน ความสำเร็จ
18. การทำเกษตรอินทรีย์ จะต้องมีความโปร่งใสและมีความเป็นธรรม ในระบบการผลิตและจำหน่าย	4.75	0.44	มากที่สุด	8.3
19. การผลิตเกษตรอินทรีย์สามารถช่วยลดต้นทุนการผลิตได้ โดยไม่ต้องซื้อปุ๋ยเคมีและสารเคมี ป้องกันกำจัดศัตรูพืช	4.52	0.55	มากที่สุด	9.5
รวมทุกด้าน	4.39	0.56	มาก	8.8

หมายเหตุ หัวข้อนี้มีทั้งหมด 19 ข้อย่อย /คะแนนความสำเร็จเต็มข้อละ 10 คะแนน

5. ด้านความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

จากการสัมภาษณ์เกษตรกร จำนวน 44 ราย พบว่า เกษตรกรมีความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$, S.D.= 0.64) ดังนี้ (ตารางที่ 8)

5.1 ด้านความพร้อมทางกายภาพ

เกษตรกรมีความพร้อมทางกายภาพในการทำเกษตรอินทรีย์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D.= 0.58) เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ พื้นที่การทำเกษตรอินทรีย์ สามารถใช้ประโยชน์ได้ โดยไม่เป็นพื้นที่ต้องห้าม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D.= 0.50) มีปริมาณน้ำที่เพียงพอต่อการนำมาใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$, S.D.= 0.59) แหล่งน้ำที่นำมาใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์เป็นแหล่งน้ำที่สะอาด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D.= 0.43) มีพื้นที่ในการทำเกษตรอินทรีย์เพียงพอต่อการสร้างรายได้ในครัวเรือน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$, S.D.= 0.74) สภาพดินในพื้นที่ทำเกษตรอินทรีย์มีความอุดมสมบูรณ์ มีลักษณะร่วนซุยและมีไส้เดือนหรือสิ่งมีชีวิตในดิน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D.= 0.65)

5.2 ด้านความพร้อมทางสังคม

เกษตรกรมีความพร้อมทางสังคมในการทำเกษตรอินทรีย์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D.= 0.65) เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ มีโอกาสได้ไปศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D.= 0.51) มีความพร้อมทางด้านสังคม ในระดับมาก คือ มีกลุ่มเครือข่ายในการทำเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D.= 0.59) มีช่องทางการตลาดที่เพียงพอต่อการจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D.= 0.37) มีประสบการณ์การทำเกษตรอินทรีย์มาก่อน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$, S.D.= 0.99) และมีความพร้อมทางด้านสังคม ในระดับปานกลาง คือ มีเครือข่ายเกษตรกรนอกชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$, S.D.= 0.78)

5.3 ด้านความพร้อมทางเศรษฐกิจ

เกษตรกรมีความพร้อมทางเศรษฐกิจในการทำเกษตรอินทรีย์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.41$, S.D.= 0.70) เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ มีโรงเรือนในการปลูกพืชผักเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$, S.D.= 0.67) มีวัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอต่อการทำเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$, S.D.= 0.62) มีเงินทุนเพียงพอต่อการทำเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$, S.D.= 0.55) มีการนำใช้เทคโนโลยีเครื่องทุ่นแรงเข้าช่วยในการดำเนินการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.23$, S.D.= 0.88) มีแรงงานที่เพียงพอต่อการทำเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.05$, S.D.= 0.80)

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรมีความสำเร็จ อยู่ในระดับมาก คะแนนความสำเร็จ 7.8 คะแนน ซึ่งเห็นได้ว่าความพร้อมเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มให้ประสบผลสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นด้านพื้นที่การทำเกษตรสภาพดิน มีแหล่งน้ำเพียงพอ มีแรงงานในครัวเรือน มีเงินทุนหมุนเวียน ตลอดจนมีประสบการณ์และตลาดในการจำหน่ายสินค้า ซึ่งเป็นกลไกขับเคลื่อนการดำเนินงานของกลุ่มให้ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์

ตารางที่ 8 ความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

(N=44)

ความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ ของเกษตรกร	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D)	ระดับความ คิดเห็น	คะแนน ความสำเร็จ
ด้านความพร้อมทางกายภาพ	4.21	0.58	มาก	8.4
1. พื้นที่การทำเกษตรอินทรีย์ สามารถใช้ประโยชน์ได้ โดยไม่ เป็นพื้นที่ต้องห้าม เช่น เขตป่า สงวนแห่งชาติ เขตอนุรักษ์	4.52	0.50	มากที่สุด	9.0
2. มีพื้นที่ในการทำเกษตรอินทรีย์ เพียงพอต่อการสร้างรายได้ใน ครัวเรือน	4.09	0.74	มาก	8.2
3. สภาพดินในพื้นที่ทำเกษตรอินทรีย์ มีความอุดมสมบูรณ์ มีลักษณะร่วนซุยและมีไส้เดือน หรือสิ่งมีชีวิตในดิน	4.00	0.65	มาก	8.1
4. แหล่งน้ำที่นำมาใช้ในการทำ เกษตรอินทรีย์ เป็นแหล่งน้ำที่ สะอาด	4.16	0.43	มาก	8.3
5. มีปริมาณน้ำที่เพียงพอต่อการ นำมาใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ เช่น น้ำฝน ลำห้วย หนอง เป็นต้น	4.30	0.59	มาก	8.6
ด้านความพร้อมทางสังคม	4.12	0.65	มาก	6.8
6. มีกลุ่มเครือข่ายในการทำเกษตร อินทรีย์	4.43	0.59	มาก	6.1
7. มีเครือข่ายเกษตรกรนอกชุมชน เช่น กลุ่มเกษตรกร และองค์กรที่ เกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์	3.25	0.78	ปานกลาง	6.6
8. มีช่องทางการตลาดที่เพียงพอต่อ การจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์	4.16	0.37	มาก	7.2

ตารางที่ 8 (ต่อ)

(N=44)

ความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ ของเกษตรกร	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D)	ระดับความ คิดเห็น	คะแนน ความสำเร็จ
9. มีประสบการณ์การทำเกษตร อินทรีย์มาก่อน	4.05	0.99	มาก	6.5
10. มีโอกาสได้ไปศึกษาเรียนรู้ เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ เช่น การทำปุ๋ยหมัก การจัดการ โรค พืช เป็นต้น	4.70	0.51	มากที่สุด	7.7
ด้านความพร้อมทางเศรษฐกิจ	3.41	0.70	มาก	8.2
11. มีแรงงานที่เพียงพอต่อการทำ เกษตรอินทรีย์	3.05	0.80	ปานกลาง	8.9
12. มีเงินทุนเพียงพอต่อการทำ เกษตรอินทรีย์	3.30	0.55	ปานกลาง	6.5
13. มีวัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอต่อการ ทำเกษตรอินทรีย์ เช่น ช้อน ปลูก ส้อมพรวน เสียม บังกี จอบ เป็นต้น	3.61	0.62	มาก	8.3
14. มีการนำใช้เทคโนโลยีเครื่องทุ่น แรงเข้าช่วยในการดำเนินการ เช่น รถไถพรวน เครื่องตัดหญ้า เป็นต้น	3.23	0.88	ปานกลาง	8.1
15. มีโรงเรือนในการปลูกพืชผัก เกษตรอินทรีย์	3.86	0.67	มาก	9.4
รวมทุกด้าน	3.91	0.64	มาก	7.8

หมายเหตุ หัวข้อนี้มี 15 ข้อย่อย /คะแนนความสำเร็จเต็มข้อละ 10 คะแนน

6. ด้านกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรทั้งหมด จำนวน 44 คน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีทักษะที่ดีในกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$, S.D.= 0.50) ดังนี้ (ตารางที่ 9)

6.1 ด้านการเลือกพื้นที่ผลิต

กระบวนการในด้านการเลือกพื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D.= 0.47) เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ เลือกพื้นที่ในการทำเกษตรอินทรีย์ ที่ไม่อยู่ติดกับแปลงปลูกพืชที่ใช้สารเคมี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.86$, S.D.= 0.35) เลือกพื้นที่ที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำที่ปลอดภัยจากสารเคมี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$, S.D.= 0.44) เลือกพื้นที่ในการทำเกษตรอินทรีย์ ห่างจากพื้นที่เสี่ยงต่อการปนเปื้อนสารเคมี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, S.D.= 0.47) เลือกพื้นที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์โดยธรรมชาติ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D.= 0.50) และการเลือกพื้นที่ผลิตพืชอินทรีย์ ในระดับมาก คือ มีการศึกษาข้อมูลของพื้นที่ปลูกมาก่อน เพื่อใช้เป็นการตัดสินใจวางแผนการผลิต อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$, S.D.= 0.60)

6.2 ด้านการจัดการพันธุ์พืช

กระบวนการด้านการจัดการพันธุ์พืชในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D.= 0.44) เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ไม่ใช้เมล็ดพันธุ์ที่ใช้สารเคมีในการเก็บรักษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.93$, S.D.= 0.25) ไม่ใช้สารเคมี สอร์โมน คลุกเมล็ดหรือส่วนขยายพันธุ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.91$, S.D.= 0.29) ใช้เมล็ดพันธุ์จากระบบการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D.= 0.59) และการจัดการพันธุ์พืช ในระดับมาก คือ ใช้เมล็ดพันธุ์ที่นำมาจากภายนอก ต้องรู้จักข้อมูลแหล่งที่มา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$, S.D.= 0.55) ใช้เมล็ดพันธุ์ที่ได้จากพันธุ์พืชพื้นบ้านที่มีหลากหลายในพื้นที่ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$, S.D.= 0.81)

6.3 ด้านการจัดการปุ๋ย

กระบวนการด้านการจัดการปุ๋ยในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D.= 0.45) เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ใช้ปุ๋ยที่ไม่เป็นพิษต่อมนุษย์ สัตว์ และแมลงที่มีประโยชน์ต่อสิ่งมีชีวิตในดิน และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ปลูก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.86$, S.D.= 0.35) ประเภทปุ๋ยที่ใช้ในแปลงปลูก เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยน้ำชีวภาพ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.86$, S.D.= 0.35) ใช้ปุ๋ยตามข้อกำหนดของการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D.= 0.50) และการจัดการปุ๋ย ในระดับมาก

คือ มีการหมักปุ๋ยคอก (มูลสัตว์) ที่นำมาจากนอกฟาร์ม ก่อนนำไปใช้ใน แปลงอินทรีย์ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D.= 0.62)

6.4 ด้านการจัดการดิน

กระบวนการด้านการจัดการดินในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร พบว่า อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.46$, S.D.= 0.49) เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ไม่เผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร และเศษพืชในแปลงปลูก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.98$, S.D.= 0.15) ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในการปลูก พืชเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$, S.D.= 0.48) ทำการบันทึกการซื้อปัจจัยการผลิต อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D.= 0.59) และการจัดการดิน ในระดับมาก คือ หมัก อินทรีย์วัตถุก่อนนำไปใช้ทุกครั้งที่แปลงปลูก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$, S.D.= 0.48) ปลูกพืช บำรุงดินในแปลง ก่อนปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D.= 0.60) เลี้ยงสัตว์ เพื่อเป็นแหล่งผลิตอินทรีย์วัตถุในจำนวนที่เพียงพอต่อการ ผลิตพืชในแต่ละฤดูปลูก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$, S.D.= 0.72)

6.5 ด้านการจัดการน้ำ

กระบวนการด้านการจัดการน้ำในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร พบว่า อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.32$, S.D.= 0.57) เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ใช้แหล่งน้ำที่สะอาด ไม่มีสารพิษเจือปน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, S.D.= 0.47) มีการจัดการระบบน้ำ โดยไม่ให้มีการขาดแคลน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D.= 0.55) มีการวิเคราะห์คุณสมบัติน้ำก่อนนำไปใช้ในการทำ เกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$, S.D.= 0.48) แหล่งน้ำที่ใช้อยู่ใกล้บริเวณแปลงเกษตร ทั่วไป ได้มีการจัดการน้ำก่อนนำไปใช้ในแปลงผลิต อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D.= 0.64) ปลูกพืชเป็นแนวกันชนระหว่างแปลง เพื่อให้ปลอดภัยจากสารพิษที่มาจากระบบการกำจัดของเสีย ระบบระบายน้ำ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$, S.D.= 0.70) ตามลำดับ

6.6 ด้านการจัดการศัตรูพืช

กระบวนการด้านการจัดการศัตรูพืชในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร พบว่า อยู่ใน ระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$, S.D.= 0.52) เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ไม่ใช้สารต้องห้ามตามมาตรฐาน เกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$, S.D.= 0.39) มีการสำรวจศัตรูพืชในแปลงปลูก อย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$, S.D.= 0.45) มีการปลูกพืชหมุนเวียนในแปลงปลูก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D.= 0.50) ใช้พืชสมุนไพร เพื่อป้องกันและกำจัดศัตรูพืชในแปลง ปลูกอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D.= 0.50) ปลูกพืชที่สามารถใช้เพื่อไล่แมลงในแปลงปลูก

เช่น ตะไคร้หอม โหระพา กระเพรา สะระแหน่ ดาวเรือง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D.= 0.50) และการจัดการพืช ในระดับน้อยที่สุด คือ ใช้กับดักในการล่อแมลงในแปลงปลูก เช่น กาวเหนียว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.34$, S.D.= 0.80)

6.7 ด้านการจัดการโรคพืช

กระบวนการด้านการจัดการโรคพืชในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D.= 0.69) เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ไม่ใช้เมล็ดพันธุ์ที่อาจมีการปนเปื้อนเชื้อโรคเข้ามาใช้ในแปลงปลูก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.89$, S.D.= 0.32) มีวิธีการกำจัดซากพืชที่เป็นโรคออกจากแปลงเกษตรอินทรีย์อย่างถูกต้องตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D.= 0.61) มีการป้องกันพืชที่เป็นโรคโดยการใช้ชีวภัณฑ์ในแปลงปลูก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$, S.D.= 0.90) มีการปลูกพืชกันลม ปลูกพืชในโรงเรือนในแปลงปลูก เพื่อป้องกันการเข้าทำลายพืชของเชื้อโรค อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.20$, S.D.= 0.95)

6.8 ด้านการควบคุมวัชพืช

กระบวนการด้านการควบคุมวัชพืชในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$, S.D.= 0.56) เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ไม่ใช้สารเคมีกำจัดหรือควบคุมวัชพืชในแปลงปลูก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.89$, S.D.= 0.32) การกำจัดวัชพืชโดยวิธีการใช้มือถอนในแปลงปลูก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$, S.D.= 0.41) การปลูกพืชตระกูลถั่วคลุมดินเพื่อป้องกันวัชพืช อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D.= 0.54) การควบคุมวัชพืช ในระดับปานกลาง คือ ใช้เครื่องทุ่นแรง เช่น เครื่องตัดหญ้า ในการควบคุมแปลงในแปลง เกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.36$, S.D.= 1.04) คลุมดินด้วยพลาสติกทึบแสงที่ไม่ย่อยสลายในแปลงปลูกพืช อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.18$, S.D.= 0.49)

6.9 ด้านการเก็บเกี่ยวและจัดการผลผลิตหลังเก็บเกี่ยว

กระบวนการด้านการเก็บเกี่ยวและจัดการผลผลิตหลังเก็บเกี่ยวในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D.= 0.45) เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ไม่ใช้สารเคมีเพื่อเร่งผลผลิตเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.98$, S.D.= 0.15) ไม่ใช้สารเคมีช่วยในการยืดอายุ และทำความสะอาดผลผลิตเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.93$, S.D.= 0.25) แยกโรงเก็บผลผลิตและบรรจุภัณฑ์ระหว่างเกษตรอินทรีย์ร่วมกับผลผลิตเกษตรเคมี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$, S.D.= 0.52) มีการแยกเก็บและใช้อุปกรณ์เก็บเกี่ยวและบรรจุ ระหว่างเกษตรอินทรีย์และเกษตรทั่วไป อย่างชัดเจน อยู่ในระดับมาก

($\bar{X} = 4.18$, S.D.= 0.54) มีการตัดแต่งและทำความสะอาดผลผลิตหลังเก็บเกี่ยว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$, S.D.= 0.62) จัดเก็บผลผลิตอย่างเป็นระเบียบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D.= 0.61)

6.10 ด้านการขนส่งและการตลาด

กระบวนการด้านการขนส่งและการตลาดในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D.= 0.49) เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ มีการป้องกันผลผลิตจากการปนเปื้อน จากวัสดุต้องห้ามตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$, S.D.= 0.51) ติดตามแสดงตรามาตรฐานที่ผลผลิตอินทรีย์อย่างชัดเจน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$, S.D.= 0.53) วางแยกจำหน่ายระหว่างผลผลิตอินทรีย์กับผลผลิตทั่วไป อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$, S.D.= 0.48) มีการเก็บรักษาสินค้าอย่างเป็นระบบและสะอาด ตลอดกระบวนการขนส่ง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$, S.D.= 0.46)

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ด้านกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรมีความสำเร็จ อยู่ในระดับมาก คะแนนความสำเร็จ 8.6 คะแนน ซึ่งในกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์เกษตรกรให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิตที่ปลอดภัยต่อสุขภาพ ทำการผลิตที่เป็นมิตรต่อคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นด้านพื้นที่ การจัดการเมล็ดพันธุ์ เน้นการใช้ปุ๋ยชีวภาพ ปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยอินทรีย์ มีการบริหารจัดการน้ำ โดยทำเป็นบ่อพักน้ำ เพื่อทำให้น้ำสะอาดก่อนนำไปใช้ในการเพาะปลูก กำจัดโรคพืชและศัตรูพืช ด้วยพืชสมุนไพรที่หาได้ในพื้นที่ ตลอดจนการเก็บเกี่ยวและขนส่ง มีการป้องกันและคัดแยกผลผลิตอย่างชัดเจน

ตารางที่ 9 ด้านกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

(N=44)

ด้านกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ ของเกษตรกร	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D)	ระดับความ คิดเห็น	คะแนน ความสำเร็จ
ด้านการเลือกพื้นที่ผลิตพืชอินทรีย์	4.63	0.47	มากที่สุด	9.3
1. มีการศึกษาข้อมูลของพื้นที่ปลูก มาก่อน เพื่อใช้เป็นการตัดสินใจ วางแผนการผลิต เช่น มีการใช้ สารเคมีมาก่อน หรือไม่	4.32	0.60	มาก	8.6
2. เลือกพื้นที่ในการทำเกษตร อินทรีย์ ห่างจากพื้นที่เสี่ยงต่อ การปนเปื้อนสารเคมี	4.68	0.47	มากที่สุด	9.4
3. เลือกพื้นที่การทำเกษตรอินทรีย์ ที่ไม่อยู่ติดกับแปลงปลูกพืชที่ใช้ สารเคมี	4.86	0.35	มากที่สุด	9.7
4. เลือกพื้นที่ดินมีความอุดม สมบูรณ์โดยธรรมชาติ เช่น พื้นที่ ไม่ได้ผ่านการใช้สารเคมีมาก่อน	4.57	0.50	มากที่สุด	9.1
5. เลือกพื้นที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำที่ ปลอดภัยจากสารเคมี	4.75	0.44	มากที่สุด	9.5
ด้านการจัดการพันธุ์พืช	4.65	0.44	มากที่สุด	9.3
6. ไม่ใช้เมล็ดพันธุ์ที่ใช้สารเคมีใน การเก็บรักษา	4.93	0.25	มากที่สุด	9.9
7. ไม่ใช้สารเคมี ฮอร์โมนคลุกเมล็ด หรือส่วนขยายพันธุ์	4.91	0.29	มากที่สุด	9.8
8. ใช้เมล็ดพันธุ์ ที่ได้จากพันธุ์พืช พื้นบ้านที่มี หลากหลายในพื้นที่	4.39	0.81	มาก	8.8

ตารางที่ 9 (ต่อ)

(N=44)

ด้านกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ ของเกษตรกร	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D)	ระดับความ คิดเห็น	คะแนน ความสำเร็จ
9. ใช้เมล็ดพันธุ์ จากระบบการผลิต แบบเกษตรอินทรีย์	4.57	0.59	มากที่สุด	9.1
10. ใช้เมล็ดพันธุ์ที่นำมาจากภายนอก ต้องรู้จักข้อมูลแหล่งที่มา	4.45	0.55	มาก	8.9
ด้านการจัดการปุ๋ย	4.60	0.45	มากที่สุด	9.2
11. ใช้ปุ๋ยตามข้อกำหนดของการ ผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์	4.57	0.50	มากที่สุด	9.1
12. ใช้ปุ๋ยที่ไม่เป็นพิษต่อมนุษย์ สัตว์ และแมลงที่มีประโยชน์ต่อ สิ่งมีชีวิตในดิน และสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ปลูก	4.86	0.35	มากที่สุด	9.7
13. ประเภทปุ๋ยที่ใช้ในแปลงปลูก เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยน้ำชีวภาพ	4.86	0.35	มากที่สุด	9.7
14. มีการหมักปุ๋ยคอก (มูลสัตว์) ที่ นำมาจากนอกฟาร์ม ก่อน นำไปใช้ใน แปลงอินทรีย์	4.11	0.62	มาก	8.2

ตารางที่ 9 (ต่อ)

(N=44)

ด้านกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ ของเกษตรกร	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D)	ระดับความ คิดเห็น	คะแนน ความสำเร็จ
ด้านการจัดการดิน	4.46	0.49	มาก	8.9
15. ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในการปลูกพืช เกษตรอินทรีย์	4.66	0.48	มากที่สุด	9.3
16. หมักอินทรีย์วัตถุก่อนนำไปใช้ ทุกครั้งในแปลงปลูก	4.34	0.48	มาก	8.7
17. เลี้ยงสัตว์ เพื่อเป็นแหล่งผลิต อินทรีย์วัตถุในจำนวนที่เพียงพอ ต่อการผลิตพืชในแต่ละฤดูปลูก	4.07	0.72	มาก	8.1
18. ปลูกพืชบำรุงดินในแปลง ก่อนปลูกพืชเกษตรอินทรีย์	4.23	0.60	มาก	8.5
19. ทำการบันทึกการซื้อปัจจัยการ ผลิต เช่น ชีวภัณฑ์ ปุ๋ยหมัก เพื่อใช้ใน แปลงปลูกทุกครั้ง	4.52	0.59	มาก	9.0
20. ไม่เผาวัสดุเหลือใช้ทาง การเกษตรและเศษพืช ในแปลงปลูก	4.98	0.15	มากที่สุด	9.9
ด้านการจัดการน้ำ	4.32	0.57	มาก	8.7
21. แหล่งน้ำที่ใช้อยู่ใกล้บริเวณ แปลงเกษตรทั่วไป ได้มีการ จัดการน้ำก่อนนำไปใช้ในแปลง ผลิต เช่น การทำบ่อพักน้ำ	4.23	0.64	มาก	8.5
22. ใช้แหล่งน้ำที่สะอาด ไม่มี สารพิษเจือปน เช่น แหล่งน้ำ ใต้ดิน สระ แม่น้ำ หรือลำห้วย เป็นต้น	4.68	0.47	มากที่สุด	9.4

ตารางที่ 9 (ต่อ)

(N=44)

ด้านกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ ของเกษตรกร	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D)	ระดับความ คิดเห็น	คะแนน ความสำเร็จ
23. ปลุกพืชเป็นแนวกันชนระหว่าง แปลง เพื่อให้ปลอดภัยจาก สารพิษที่มาจาก ระบบการ กำจัดของเสียระบบระบายน้ำ	3.80	0.70	มาก	7.7
24. มีการวิเคราะห์คุณสมบัติน้ำ ก่อนนำไปใช้ในการทำเกษตร อินทรีย์	4.34	0.48	มาก	8.7
25. มีการจัดการระบบน้ำ โดยไม่ให้มีการขาดแคลน	4.55	0.55	มากที่สุด	9.1
ด้านการจัดการศัตรูพืช	4.05	0.59	มาก	8.2
26. ปลุกพืชที่สามารถใช้เพื่อไล่ แมลงในแปลงปลูก เช่น ตะไคร้ หอม โหระพา กระเพรา สะระแหน่ ดาวเรือง เป็นต้น	4.43	0.50	มาก	8.9
27. มีการปลูกพืชหมุนเวียนในแปลง ปลูก	4.57	0.50	มากที่สุด	9.1
28. ไม่ใช้สารต้องห้ามตามมาตรฐาน เกษตรอินทรีย์	4.82	0.39	มากที่สุด	9.6
29. ใช้กับดักในการล่อแมลงใน แปลงปลูก เช่น กาวเหนียว	1.34	0.80	น้อยที่สุด	2.7
30. มีการสำรวจศัตรูพืชในแปลง ปลูกอย่างสม่ำเสมอ	4.73	0.45	มากที่สุด	9.5

ตารางที่ 9 (ต่อ)

(N=44)

ด้านกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ ของเกษตรกร	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D)	ระดับความ คิดเห็น	คะแนน ความสำเร็จ
31. ใช้พืชสมุนไพร เพื่อป้องกันและ กำจัดศัตรูพืชในแปลงปลูก เช่น ตะไคร้ สะเดา สาบเสือ ขมิ้นชัน ข่า	4.55	0.50	มากที่สุด	9.3
ด้านการจัดการโรคพืช	4.03	0.69	มาก	8.1
32. ไม่ใช้เมล็ดพันธุ์ ที่อาจมีการ ปนเปื้อนเชื้อโรคเข้ามาใช้ใน แปลงปลูก	4.89	0.32	มากที่สุด	9.8
33. มีการปลูกพืชกันลม ปลูกพืชใน โรงเรือนในแปลงปลูก เพื่อ ป้องกันการเข้าทำลายพืชของ เชื้อโรค	3.20	0.95	ปานกลาง	6.4
34. มีวิธีการกำจัดซากพืชที่เป็นโรค ออกจากแปลงเกษตรอินทรีย์ อย่างถูกต้องตามมาตรฐาน เกษตรอินทรีย์ เช่น ถอน ตัด	4.16	0.61	มาก	8.3
35. มีการป้องกันพืชที่เป็นโรคโดย การใช้ชีวภัณฑ์ในแปลงปลูก เช่น ไตรโคเดอร์มา/ บาซิลลัสทับทิลล์	3.86	0.90	มาก	7.7

ตารางที่ 9 (ต่อ)

(N=44)

ด้านกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ ของเกษตรกร	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D)	ระดับความ คิดเห็น	คะแนน ความสำเร็จ
ด้านการควบคุมวัชพืช	3.73	0.56	มาก	7.5
36. กำจัดวัชพืชโดยวิธีการใช้มือ ถอนในแปลงปลูก	4.80	0.41	มากที่สุด	9.6
37. การปลูกพืชตระกูลถั่วคลุมดิน เพื่อป้องกันวัชพืช	4.41	0.54	มาก	8.8
38. คลุมดินด้วยพลาสติกทึบแสงที่ ไม่ย่อยสลายในแปลงปลูกพืช	1.18	0.49	น้อยที่สุด	2.4
39. ใช้เครื่องทุ่นแรง เช่น เครื่องตัด หญ้า ในการควบคุมแปลง ในแปลง เกษตรอินทรีย์	3.36	1.03	ปานกลาง	6.7
40. ไม่ใช้สารเคมีกำจัดหรือควบคุม วัชพืชในแปลงปลูก	4.89	0.32	มากที่สุด	9.8
ด้านการเก็บเกี่ยวและจัดการ ผลผลิตหลังเก็บเกี่ยว	4.41	0.45	มาก	8.6
41. มีการแยกเก็บและใช้อุปกรณ์ เก็บเกี่ยวและบรรจุ ระหว่าง เกษตรอินทรีย์และเกษตรทั่วไป อย่างชัดเจน	4.18	0.54	มาก	8.4
42. มีการตัดแต่งและทำความสะอาด สอาดผลผลิตหลังเก็บเกี่ยว	4.07	0.62	มาก	8.1
43. จัดเก็บผลผลิตอย่างเป็น ระเบียบ	4.00	0.61	มาก	8.0

ตารางที่ 9 (ต่อ)

(N=44)

ด้านกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ ของเกษตรกร	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D)	ระดับความ คิดเห็น	คะแนน ความสำเร็จ
44. แยกโรงเก็บผลผลิตและบรรจุ ภัณฑ์ระหว่างเกษตรอินทรีย์ ร่วมกับผลผลิตเกษตรเคมี	4.32	0.52	มาก	8.5
45. ไม่ใช้สารเคมีเพื่อเร่งผลผลิต เกษตรอินทรีย์	4.98	0.15	มากที่สุด	9.5
46. ไม่ใช้สารเคมีช่วยในการยืดอายุ และทำความสะอาดผลผลิต เกษตรอินทรีย์	4.93	0.25	มากที่สุด	9.4
ด้านการขนส่งและการตลาด	4.37	0.49	มาก	8.7
47. มีการป้องกันผลผลิตจากการ ปนเปื้อน จากวัสดุต้องห้ามตาม มาตรฐานเกษตรอินทรีย์	4.50	0.51	มาก	9.0
48. มีการเก็บรักษาสินค้าอย่างเป็น ระบบและสะอาด ตลอด กระบวนการขนส่ง	4.30	0.46	มาก	8.5
49. ติดฉลากแสดงตรามาตรฐานที่ ผลผลิตอินทรีย์อย่างชัดเจน	4.36	0.53	มาก	8.7
50. วางแยกจำหน่ายระหว่าง ผลผลิตอินทรีย์กับผลผลิตทั่วไป	4.34	0.48	มาก	8.7
ผลรวมทุกด้าน	4.36	0.50	มาก	8.6

หมายเหตุ หัวข้อนี้มี 50 ข้อย่อย /คะแนนความสำเร็จเต็มข้อละ 10 คะแนน

สรุปภาพรวมด้านความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่งมั่ง อำเภอโซ่พิสัย นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากองค์ประกอบทั้ง 6 ด้าน อันได้แก่ ด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ด้านความรู้ ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสาร ด้านทัศนคติ ด้านความพร้อม และด้านกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่งมั่ง พบว่าภาพรวมความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก คะแนนความสำเร็จ 8.8 คะแนน เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับมากที่สุด คะแนนความสำเร็จ 10 คะแนน ด้านความรู้ของเกษตรกร อยู่ในระดับมากที่สุด คะแนนความสำเร็จ 9.6 คะแนน ด้านทัศนคติของเกษตรกร อยู่ในระดับมาก คะแนนความสำเร็จ 8.8 คะแนน ด้านกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร อยู่ในระดับมาก คะแนนความสำเร็จ 8.6 คะแนน ด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ อยู่ในระดับมาก คะแนนความสำเร็จ 8.4 คะแนน และด้านความพร้อมของเกษตรกร อยู่ในระดับมาก คะแนนความสำเร็จ 7.8 คะแนน ดังนี้ (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 องค์ประกอบความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่งมั่ง

องค์ประกอบความสำเร็จ	คะแนน	ระดับความสำเร็จ
1. ด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ	8.4	มาก
2. ด้านความรู้ของเกษตรกร	9.6	มากที่สุด
3. ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสาร	10	มากที่สุด
4. ด้านทัศนคติของเกษตรกร	8.8	มาก
5. ด้านความพร้อมของเกษตรกร	7.8	มาก
6. ด้านกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร	8.6	มาก
ผลรวมทุกด้าน	8.8	มาก

หมายเหตุ องค์ประกอบความสำเร็จมีทั้งหมด 6 ด้าน/คะแนนความสำเร็จเต็มด้านละ 10 คะแนน

7. ด้านองค์ประกอบเสริมของผู้นำและหน่วยงานรัฐที่สนับสนุน

องค์ประกอบเสริมของผู้นำและหน่วยงานรัฐที่สนับสนุนการทำเกษตรของกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่งให้ประสบความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ จากการสัมภาษณ์เกษตรกรและกลุ่มตัวอย่างผู้นำกลุ่มเกษตรกรและเจ้าหน้าที่รัฐ สรุปผลได้ ดังนี้

ภาวะความเป็นผู้นำของคณะกรรมการกลุ่ม พบว่า ผู้นำมีความมุ่งมั่น อดทนและไม่ท้อถอย ต่ออุปสรรค โดยเฉพาะช่วงเริ่มต้นที่มีปัญหา เนื่องจากเป็นการทำเกษตรด้วยวิธีใหม่สังคมยังไม่รับรู้เกี่ยวกับคุณประโยชน์ของพืชผักอินทรีย์ ไม่มีตลาดรองรับ เงินทุนไม่เพียงพอ ทำให้เกษตรกรบางครัวเรือนได้ถอนตัวในการทำเกษตรอินทรีย์ แต่ก็สามารถแก้ไขปัญหาค่าต่าง ๆ ของกลุ่มได้เป็นอย่างดี มีพยายามทำให้เกษตรกรคนอื่น ๆ เห็นว่า การทำเกษตรอินทรีย์สามารถสร้างรายได้ที่ดีให้แก่ครอบครัวได้ ด้วยการที่ผู้นำลงมือปฏิบัติให้เห็น ก่อนที่จะชวนคนในชุมชนทำ ดังเช่นคำที่ว่า ผู้นำทำให้เห็น จากเริ่มต้นมีสมาชิก 12 ครัวเรือน ปัจจุบันเพิ่มขึ้นเป็น 44 ครัวเรือน อีกทั้งผู้นำยังมีความเพียรตั้งใจในการทำงานและปฏิบัติการดำเนินแผนการบริหารจัดการกลุ่มจนสามารถสร้างตั้งเป็นกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ได้ ทุกคนมีความเอาใจใส่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งในการประชุมทุกครั้งได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเฉพาะปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับสมาชิกเกษตรกร พร้อมทั้งประสานกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหากลุ่มและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่สมาชิก ถือได้ว่าเป็นผู้นำและคณะกรรมการที่มีวิสัยทัศน์ที่ดีมีความมุ่งมั่นในการนำพากลุ่มเกษตรกรประสบความสำเร็จ

การมีส่วนร่วมของสมาชิกและคณะกรรมการกลุ่ม พบว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม เนื่องจากการมีส่วนร่วมต้องเริ่มจากการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินกิจกรรม ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมแก้ไขปัญหากลุ่ม และร่วมติดตามตรวจสอบ สิ่งที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม โดยวันที่ 5 ของแต่ละเดือน ทางกลุ่มได้มีการจัดประชุมเพื่อสรุปผลผลิตที่ส่งออกจำหน่าย และสรุปรายรับรายจ่าย พร้อมทั้งวางแผนการผลิตเดือนถัดไป นอกจากนี้ยังได้มีการประชุมสรุปประจำปี เพื่อให้เกษตรกรได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการทำเกษตรที่ผ่านมา รวมทั้งการวางแผนในการพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์ต่อไปในอนาคตร่วมกัน โดยที่สมาชิกทุกคนสามารถเสนอแนวทางในแก้ไขปัญหากลุ่ม ทั้งร่วมตัดสินใจในการบริหารจัดการทรัพยากรของกลุ่มที่มีอยู่เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มสามารถบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลทำให้การทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นที่ยอมรับของคนภายในพื้นที่และนอกพื้นที่ จนรัฐบาลได้สนับสนุนให้ก่อตั้งเป็นกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ เพื่อเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญทางด้านการเกษตร

การบริหารจัดการของกลุ่ม พบว่า มีการบริหารจัดการในการทำเกษตรอินทรีย์ โดยมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ทำเกษตรตามความสามารถของเกษตรกรเอง เป็นเจ้าของธุรกิจร่วมกัน แบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรมตามความสามารถของแต่ละสมาชิกเพื่อมุ่งเน้นยกระดับรายได้และปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกกลุ่มให้ดีขึ้น โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จ 5 ประเด็น คือ 1) การมีมุมมองร่วมกัน โดยสมาชิกทุกคนในกลุ่มมีมุมมองร่วมกันถึงความเป็นกลุ่ม รับรู้วัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่ม ร่วมกันแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กล่าวคือสภาพปัญหาของเกษตรกรก่อนที่จะรวมกลุ่มกันเป็นสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ ได้ร่วมการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับราคาผลผลิตตกต่ำ ไม่มีตลาดในการวางจำหน่ายที่แน่นอน เงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอ และอื่น ๆ ภายหลังได้มีการก่อตั้งเป็นสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ ทำให้เกษตรกรสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวได้ ทำให้เกษตรกรมีความรู้สึกผูกพันกันและอยากดำเนินกิจกรรมการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มต่อไปเพื่อพัฒนาให้กลุ่มเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น 2) การมีวิสัยทัศน์ของกลุ่มร่วมกัน พบว่า เกษตรกรและคณะกรรมการกลุ่ม มีวิสัยทัศน์ที่มองเห็นความสำคัญและคุณค่าในการทำเกษตรอินทรีย์และเกษตรแบบผสมผสาน โดยมีจุดมุ่งหมายในการทำเกษตรร่วมกัน มีการรับรู้และมีความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเป็นกลไกในการขับเคลื่อนในการทำเกษตรอินทรีย์ให้ประสบผลสำเร็จทางด้านปริมาณและคุณภาพ เป็นแรงผลักดันให้เกษตรกรสามารถพัฒนาการทำเกษตรได้ดีมากยิ่งขึ้น ความเป็นเอกภาพกันและยังสามารถช่วยป้องกันการขัดแย้งที่เกิดจากมุมมองแนวความคิดที่แตกต่างกันของสมาชิกภายในกลุ่ม 3) การได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน พบว่า เกษตรกรทุกคนร่วมกันดำเนินกิจกรรมของกลุ่มโดยมีผลประโยชน์และความต้องการร่วมกันเป็นพลังขับเคลื่อนกิจกรรมของกลุ่ม โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายและกระบวนการดำเนินงานอย่างละเอียด มีเป้าหมายในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์อินทรีย์ให้ดีขึ้น ด้วยการลดต้นทุนในการผลิตพืชผักด้วยการทำปุ๋ยใช้เอง นำใช้วัสดุที่หาได้ในพื้นที่มาทำเป็นปุ๋ยและเพิ่มมูลค่าของผลผลิตด้วยการพัฒนาคุณภาพจากการทำเกษตรปลอดสารพิษมาเป็นเกษตรอินทรีย์ซึ่งทำให้สมาชิกในกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น เปลี่ยนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวควบคู่ไปกับการปลูกพืชแบบผสมผสาน 4) การส่งเสริมซึ่งกันและกันของเกษตรกร การที่เกษตรกรภายในกลุ่มได้มีแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการดำเนินการทำเกษตรอินทรีย์ร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เป็นข้อดีของสมาชิกกลุ่มอีกอย่างหนึ่ง ทำให้เกษตรกรสามารถแก้ไขปัญหาที่พบเจอร่วมกันได้เป็นอย่างดี ซึ่งเกษตรกรได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาในความไม่มีหลากหลายของผลผลิต ด้วยการเปลี่ยนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว หันมาเป็นการทำเกษตรแบบผสมผสาน ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีผลผลิตในการจำหน่ายตลอดฤดูกาล 5) การสื่อสาร เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับเกษตรกรโดยมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันในการได้รับข้อมูลข่าวสารและการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ทั้งนี้ มุ่งจะใช้วิธีการในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารด้วยการประชุมกลุ่ม โดยมีการประชุมประจำเดือนและ

ประชุมประจำปี เพื่อสรุปข้อมูลและแลกเปลี่ยนบทเรียนเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งสรุปงบประมาณ ผลผลิตที่ได้รับ ตลอดจนแนวแก้ไขปัญหาและการวางแผนพัฒนาของกลุ่ม

ความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร พบว่า มีความพร้อมด้านพื้นที่ทำการผลิตโดยเกษตรกรทุกคนมีพื้นที่ในการทำเกษตรเป็นของตนเอง ไม่ต้องเสียเงินในการเช่าพื้นที่ มีความพร้อมด้านการได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทั้งมีความพร้อมทางด้านการตลาด มีช่องทางในการจำหน่ายสินค้าหลายช่องทาง มีแรงงานในครัวเรือนที่คอยให้การช่วยเหลือสนับสนุนในการทำเกษตรและมีวัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอต่อการทำเกษตร ตลอดจนความพร้อมด้านความรู้และประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์และได้มีโอกาสไปศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ทำให้มีความเข้าใจมากขึ้น สามารถนำมาปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองได้ ซึ่งความพร้อมเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่ม เป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของกลุ่มให้ประสบความสำเร็จได้

การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก พบว่า การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ เช่น กรมปลุกฝัง กรมส่งเสริมและสหกรณ์ กระทรวงกลุ่กรรรมและป่าไม้ หองการกระทรวงกลุ่กรรรมและป่าไม้อำเภอไชทานี นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานของเอกชนที่ให้การสนับสนุนหลัก ๆ ได้แก่ Asia Pacific Farmers Program, Farmers Organizations for ASIA กองทุนระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาเกษตรกรกรรม (IFAD) และอื่น ๆ ซึ่งในการสนับสนุนการดำเนินงานได้มีการศึกษาความต้องการของเกษตรกรเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ ได้มีการวางแผนพัฒนาร่วมกัน โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ผลได้รับ ตลอดจนการติดตามและประเมินผล ทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จตามความต้องการของเกษตรกรอย่างแท้จริง

สรุปภาพรวมด้านความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่งมั่ง อำเภอไชทานี นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากองค์ประกอบเสริมของผู้นำและหน่วยงานรัฐที่สนับสนุน ทั้ง 5 ด้าน พบว่า ภาพรวมความสำเร็จองค์ประกอบเสริมของผู้นำและหน่วยงานรัฐที่สนับสนุนอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนความสำเร็จ 8.4 คะแนน เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านภาวะความเป็นผู้นำของคณะกรรมการกลุ่ม อยู่ในระดับมากที่สุด คะแนนความสำเร็จ 9.5 คะแนน ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกและคณะกรรมการกลุ่ม อยู่ในระดับมาก คะแนนความสำเร็จ 8.7 คะแนน ด้านการบริหารจัดการของกลุ่ม อยู่ในระดับมาก คะแนนความสำเร็จ 8.5 คะแนน ด้านความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร อยู่ในระดับมาก คะแนนความสำเร็จ 8.0 คะแนน และด้านการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก อยู่ในระดับมาก คะแนนความสำเร็จ 7.5 คะแนน ดังนี้ (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 องค์ประกอบเสริมของผู้นำและหน่วยงานรัฐที่สนับสนุนในการทำเกษตรอินทรีย์ของ
เกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่งม้ง

องค์ประกอบเสริมความสำเร็จ	คะแนน	ระดับความสำเร็จ
1. ด้านภาวะความเป็นผู้นำของ คณะกรรมการกลุ่ม	9.5	มากที่สุด
2. ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกและ คณะกรรมการกลุ่ม	8.7	มาก
3. ด้านการบริหารจัดการของกลุ่ม	8.5	มาก
4. ด้านความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ ของเกษตรกร	8.0	มาก
5. ด้านการได้รับการสนับสนุนจาก หน่วยงานภายนอก	7.5	มาก
รวม	8.4	มาก

หมายเหตุ หัวข้อนี้มี 5 ข้อย่อย /คะแนนความสำเร็จเต็มข้อละ 10 คะแนน

**ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร
กลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์บ้านท่งม้ง**

การศึกษาข้อเสนอแนะในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่งม้ง อำเภอไชยาธิ นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 44 ราย เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เกษตรกร เพื่อให้ทราบข้อมูลที่เป็นข้อเสนอแนะในการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่ม ที่จะนำไปสู่การหาแนวทางพัฒนาเพื่อให้การทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรมีความเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้น จากการศึกษาพบว่ามีข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การสนับสนุนให้การช่วยเหลือในด้านการประสานงานกับแหล่งเงินทุนเพื่อสร้างโรงเรือนเพื่อที่สามารถปลูกพืชให้ได้รับผลดี ในการทำเกษตรที่ผ่านมา ส่วนมากเกษตรกรได้ใช้งบประมาณของตนเองในการทำการผลิตเป็นหลัก และได้รับการช่วยเหลือจากภายนอกเพียงเล็กน้อย เมื่อมาถึงปัจจุบัน เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจมีการปรับเปลี่ยนสูงขึ้น ร่วมกับจำนวนสมาชิกของกลุ่มเพิ่มขึ้นงบประมาณที่เคยสนับสนุนผ่านมาจากภายนอกไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติการผลิต โดยเฉพาะการ

ทำโรงเรือนปลูกผักเนื่องจากต้องใช้ต้นทุนที่สูง หากเกษตรกรมีโรงเรือนในการผลิตพืชผักจะสามารถปลูกพืชผักได้หลากหลายชนิดและยังสามารถปลูกพืชผักนอกฤดูกาลได้ สามารถช่วยป้องกันปัญหาโรคและแมลงรบกวนได้ ส่งผลให้การผลิตพืชผักได้รับผลดี

2. เทคนิคการปลูกนอกฤดูกาล ผ่านมาเกษตรกรดำเนินการผลิตเกษตรเป็นแบบลักษณะดั้งเดิม ซึ่งในการทำเกษตรก็จะปลูกพืชตามฤดูกาลเท่านั้น ทำให้การจำหน่ายสินค้าในตลาดมีแต่พืชผักตามฤดูกาลมีแต่ชนิดเดียวกันไม่มีความหลากหลาย ส่งผลให้พืชผักที่ผลิตได้ส่วนมากราคาต่ำ หากมีการผลิตพืชผักนอกฤดูกาลได้ ก็จะทำให้พืชผักมีความหลากหลาย ราคาผลผลิตสูงขึ้น ทำให้เกษตรกรมีรายรับที่ดีเพิ่มมากขึ้น

3. จัดฝึกอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับการวางแผนผลิตและการตลาด การทำการผลิตเกษตรที่ผ่านมาจากเกษตรกรจะเป็นการปลูกพืชตามฤดูกาลที่ตนเองคิดว่าดีและอยากจะปลูก โดยไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของตลาด ว่าควรจะปลูกพืชชนิดใด ช่วงไหน ถึงจะเป็นที่นิยมของตลาด สามารถขายได้ในราคาที่ดี และได้รับผลผลิตในปริมาณที่สูง เป็นผลทำให้จำหน่ายสินค้าราคาไม่สูง หากมีการวางแผนการผลิตและการตลาดดี จะส่งผลทำให้การทำเกษตรของเกษตรกรได้รับผลดีเพิ่มมากขึ้น

4. จัดฝึกอบรมให้แก่เกษตรกรเพิ่มเติมในด้านการป้องกันศัตรูพืชและโรคพืช เนื่องจากศัตรูพืชและโรคพืชเป็นปัญหาสำคัญในการทำเกษตร ทำให้พืชเกิดความเสียหาย ผลผลิตและรายได้ของเกษตรกรลดลง ซึ่งในการป้องกันศัตรูพืชและโรคพืชในระยะผ่านมาเกษตรกรได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่หาได้ในพื้นที่มาประยุกต์ใช้ในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช บางครั้งเกิดมีการระบาดของรุนแรงทำให้เกษตรกรไม่สามารถควบคุมได้ กลุ่มได้ขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อเข้ามาช่วยในการศึกษาวิจัยศัตรูพืชและโรคพืชต่าง ๆ ดังนั้น เกษตรกรจึงมีความสนใจอยากศึกษาเรียนรู้วิธีการควบคุมศัตรูพืชและโรคพืชเพิ่มเติม เพื่อให้เกษตรกรมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

5. การฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการแปรรูป ซึ่งการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกร ผ่านมาเป็นการจำหน่ายผลผลิตในรูปแบบผลสดเท่านั้น ยังไม่มีการแปรรูป หากมีการแปรรูปผลผลิตจะช่วยทำให้ผลผลิตมีราคาแพงขึ้นกว่าเดิม ทั้งยังเป็นการถนอมผลผลิตเพื่อเก็บไว้จำหน่ายในระยะยาวได้อีกด้วย

6. ส่งเสริมการนำใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือเครื่องทุ่นแรง เนื่องจากจำนวนแรงงานในครัวเรือนของเกษตรกรมีน้อย ส่งผลให้ความสามารถในการผลิตยังน้อย ไม่สามารถตอบสนองสินค้าให้เพียงพอต่อความต้องการของลูกค้า หากมีการนำใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรเข้าช่วยก็จะทำให้เกษตรกรสามารถผลิตพืชผักเพิ่มมากขึ้น ทั้งยังช่วยสร้างความสะดวกให้แก่เกษตรกรที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนน้อย

หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9

หลักการทรงงาน 27 ข้อ

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยและเกษตรกรในชุมชนได้น้อมนำ หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร บางประการมาเป็นหลักการในการปฏิบัติ ดังนี้

1. หลักธรรม 4 ข้อ อันได้แก่

1.1 ความอ่อนน้อมถ่อมตน ในการดำเนินการวิจัยผู้วิจัยได้ร่วมงานกับบุคลากรหลากหลายหน่วยงาน และเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยร่วมกับชุมชน โดยมีเกษตรกรหลากหลายช่วงอายุและส่วนมากเป็นผู้มีวัยวุฒิ จึงต้องมีการปฏิบัติตนด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตัว อย่างจริงใจไม่แสสร้งทั้งคำพูดและการกระทำ เพื่อนร่วมดำเนินงานวิจัยให้มีประสิทธิภาพและมีความราบรื่นมากที่สุด

1.2 ความซื่อสัตย์ สุจริต จริ่งใจต่อกัน การทำงานร่วมกับเกษตรกรและหน่วยงานภาครัฐ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัย ผู้วิจัยมีความซื่อสัตย์สุจริตและจริงใจ ในการดำเนินงานร่วมกับชุมชนโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน โดยสิ่งที่ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งคือ การที่เกษตรกรประสบผลสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ และสามารถนำไปขยายผลต่อยอดให้กับเกษตรกรอื่น ๆ เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

1.3 รู้ รัก สามัคคี เกษตรกรมีความรู้ในกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ และรักในอาชีพการทำเกษตร เนื่องจากถูกปลูกฝังมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เกษตรกรภายในกลุ่มมีความสามัคคีในการปฏิบัติเกษตรอินทรีย์ ร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างที่ทำการเกษตร เป็นสิ่งผลักดันให้เกษตรกรร่วมมือร่วมใจกัน ปฏิบัติการทำเกษตรอินทรีย์ประสบความสำเร็จด้วยความเต็มใจ นอกจากนี้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาช่วยกำกับดูแลและสนับสนุนทำให้กลุ่มเกษตรกรเกิดการพัฒนาดังกล่าวมากขึ้น

1.4 ความเพียร เกษตรกรมีความตั้งใจและจริงใจในการทำเกษตรอินทรีย์ โดยมีการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชผักไว้ใช้เอง มีความมุ่งมั่นในการทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาได้ทั่วถึง ได้มีการประชุมประจำเดือนเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์ ทำให้เกษตรกรสามารถทำเกษตรได้อย่างต่อเนื่อง

2. หลักคิด 6 ข้อ อันได้แก่

2.1 ระเบิดจากข้างใน เกษตรกรมีความตั้งใจที่จะพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยการสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรให้มีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นเสียก่อน หากเกษตรกรมีความพร้อมแล้วจึงทำการ

รวมกลุ่มผลิตพืชผักอินทรีย์เพื่อจำหน่ายให้กับผู้บริโภคถือได้ว่าเป็นการต่อยอดในการทำเกษตรอินทรีย์

2.2 ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ เกษตรกรมีความมุ่งมั่นในการทำเกษตรอินทรีย์ โดยมีการศึกษาเรียนรู้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อให้การผลิตถูกต้องตามมาตรฐานของเกษตรอินทรีย์ มีการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร อินเตอร์เน็ต เข้าร่วมอบรม ตลอดจนการสอบถามจากเจ้าหน้าที่รัฐ หัวหน้ากลุ่ม และเพื่อนเกษตรกรด้วยกัน เพื่อให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้อง ในการพัฒนาการผลิตพืชผักอินทรีย์ให้ดีขึ้น

2.3 ประหยัดเรียบง่ายได้ประโยชน์สูงสุด เกษตรกรได้ทำเกษตรตามวิธีที่เคยปฏิบัติมา โดยมีการนำเอาองค์ความรู้แบบเกษตรประณีตมาใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ มีหลักในการแก้ปัญหาด้วยความเรียบง่ายและประหยัด ได้มีการทำปุ๋ยใช้เอง ทั้งยังเป็นมิตรต่อคน สัตว์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกษตรกรสามารถทำได้เองและไม่ต้องลงทุนสูง และไม่ใช้เทคโนโลยีที่ยังยาก

2.4 ทำตามลำดับขั้น การทำเกษตรเป็นอาชีพที่คนในชุมชนมีการปฏิบัติกันมายาวนานอยู่แล้ว เนื่องจากพืชผักเป็นอาหารที่ผู้บริโภคนิยมรับประทาน ดังนั้นกลุ่มเกษตรกรจึงมีความคิดเห็นว่า การผลิตเกษตรอินทรีย์มีความสำคัญมีผลดีและมีประโยชน์ต่อผู้ผลิตและผู้บริโภคเอง มีความจำเป็นในการผลิตพืชผักอินทรีย์ให้มีคุณภาพ เป็นการเริ่มต้นแก้ปัญหาจากจุดเล็ก ๆ เพื่อพัฒนาไปสู่จุดใหญ่ในระดับบุคคล ครัวเรือน ชุมชน และสังคม

2.5 ภูมิสังคม เกษตรกรได้มีการนำใช้ทรัพยากรในพื้นที่ที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้เข้าในการทำเกษตรอินทรีย์ พยายามใช้ประโยชน์ในสิ่งที่เกษตรกรมีอยู่แล้ว เช่น การนำใช้ปัจจัยการผลิตจากธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิตและพัฒนาการต้านทานของโรคพืช เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าและมีประโยชน์สูงสุด

2.6 การมีส่วนร่วม กลุ่มเกษตรกรเน้นการมีส่วนร่วมในการทำเกษตรอินทรีย์ร่วมกัน โดยเริ่มจากการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินกิจกรรม ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมแก้ไขปัญหา และร่วมติดตามตรวจสอบ ซึ่งการมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการพัฒนา กลุ่มให้มีความเข้มแข็งและสำเร็จตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ของกลุ่มร่วมกัน

3. หลักปฏิบัติ 3 ข้อ อันได้แก่

3.1 เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกับเกษตรกรและเจ้าหน้าที่รัฐ โดยไม่ได้จำกัดเวลาบางขณะจำเป็นต้องได้ปฏิบัติงานในตอนกลางคืน เนื่องจากเกษตรกรไม่สะดวกให้ข้อมูลในเวลากลางวัน สิ่งใดที่เป็นข้อจำกัดของเกษตรกรผู้วิจัยก็รับฟังและไม่บังคับฝืนให้ปฏิบัติ ผู้วิจัยเข้าใจในบริบทของเกษตรกร ส่วนเกษตรกรก็พยายามเข้าใจในบทบาทและคอยให้ความช่วยเหลือให้การทำงานวิจัยประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี

3.2 ไม่ติดตำรา ทำให้ง่าย ในการทำเกษตรอินทรีย์เกษตรกรได้มีการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ตลอดเวลา เพื่อนำมาปรับใช้ในการทำเกษตรของตนให้ดีขึ้น โดยไม่ยึดติดกับหลักความรู้ที่มีอยู่มากเกินไป เกษตรกรบางคนไม่มีความพร้อมทางด้านต้นทุนและแรงงาน ถึงจะมีข้อจำกัดแต่ยังให้ความสนใจที่จะเรียนรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อไปปรับใช้และแก้ไขปัญหาในการทำเกษตรของตน

3.3 พออยู่ พอกิน ในการทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรกรได้ผลิตพืชผักเพื่อเก็บไว้กินภายในครอบครัวเองก่อน ถ้าผลิตได้ในปริมาณที่มากก็จะนำไปจำหน่ายเป็นสินค้าเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวของเกษตรกร นอกจากนี้ เกษตรกรยังได้มีการผลิตเม็ดพันธุ์ไว้ใช้เองเพื่อเป็นการลดต้นทุนทำการผลิตตามความสามารถตามแรงงานที่มี ถ้าเกษตรกรมีความพร้อมจึงค่อยมีการขยายพื้นที่ทำการผลิตเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการทำเกษตรอินทรีย์ต้องใช้ปัจจัยและต้นทุนการผลิตที่สูง เกษตรกรได้อาศัยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเขาช่วยในกระบวนการทำเกษตร ถือได้ว่าเป็นการดำเนินชีวิตให้พออยู่พอกิน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปภาพรวม ผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะของการวิจัยเรื่องการศึกษาความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่งมั่ง อำเภอไชยาพานครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตามลำดับ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผลการศึกษาวิจัย
3. ข้อเสนอแนะ

โดยมีรายละเอียดดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การดำเนินงาน และกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่งมั่ง

ลักษณะของการดำเนินงานและกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ท่งมั่ง พบว่า เป็นการทำเกษตรอินทรีย์ควบคู่กับเกษตรผสมผสาน บนพื้นฐานหลักการในการดำเนินอย่างโปร่งใส โดยมีการประชุมร่วมกันในการดำเนินงานและมีการตรวจสอบสม่ำเสมอเพื่อให้ได้ผลผลิตดี ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบเป็นองค์รวมและเน้นความสมดุลที่เกิดจากความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศ มีการนำเอาองค์ความรู้แบบเกษตรประณีตมาใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ เป็นการทำเกษตรที่มุ่งเน้นการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ เสริมสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ ด้วยการปรับปรุงบำรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุ ส่งเสริมการนำใช้ปัจจัยการผลิตจากธรรมชาติในพื้นที่ที่มีอยู่ในการเพิ่มผลผลิตและพัฒนาการต้านทานของโรคพืช เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ยมาใช้ในการทำเกษตร ที่เป็นมิตรต่อคน สัตว์และสิ่งแวดล้อม ด้วยการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ และการทำน้ำหมักสมุนไพรนำมาใช้ในการบำรุงพืชและใช้พืชสมุนไพรในการป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช

ตอนที่ 2 ความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ หมู่บ้านท่งมั่ง

ด้านความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่ง มาจากองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ 1) ด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ 2) ด้านความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ 3) การได้รับข้อมูลข่าวสาร 4) ทักษะคติของเกษตรกร 5) ความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ และ 6) กระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ทุกองค์ประกอบแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่งมีความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ และด้านความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มมาจากองค์ประกอบเสริมของผู้นำและหน่วยงานรัฐที่สนับสนุน ได้แก่ ภาวะความเป็นผู้นำของคณะกรรมการกลุ่ม การมีผู้นำที่ดี มีความรู้ความสามารถ และมีความเพียรสามารถนำพากลุ่มในการแก้ปัญหาและบรรลุเป้าหมายของกลุ่มได้ อีกทั้งการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป็นสิ่งสำคัญ จะช่วยพัฒนาให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง รวมทั้งการบริหารจัดการกลุ่มที่ดี จะทำให้เกษตรกรกลุ่มมีมุมมอง วิสัยทัศน์ มีผลประโยชน์ร่วมกัน แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้การทำเกษตรอินทรีย์ได้รับผลดีมากขึ้น และการมีความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ ทำให้กลุ่มมีโอกาสในการทำเกษตรอินทรีย์ประสบความสำเร็จมาก ตลอดจนการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

การศึกษาข้อเสนอแนะในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่ง พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะที่ต้องการให้หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการส่งเสริมและพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์ คือ การสนับสนุนให้การช่วยเหลือในด้านการประสานงานกับแหล่งเงินทุนเพื่อสร้างโรงเรือน เพื่อที่สามารถปลูกพืชให้ได้รับผลดี พร้อมทั้งส่งเสริมการจัดฝึกอบรมให้แก่เกษตรกรเพิ่มเติมในด้านการผลิตนอกฤดู การวางแผนผลิต การตลาด และการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ตลอดจนให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันศัตรูพืชและโรคพืช และส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ไปใช้ เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้แก่เกษตรกรได้มากขึ้น เพื่อสร้างความสะดวกให้แก่เกษตรกรที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนน้อย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ บ้านท่ามั่ง อำเภอไชทานี นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การดำเนินงานและกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่ามั่ง เป็นการทำเกษตรอินทรีย์ควบคู่กับเกษตรผสมผสาน บนพื้นฐานหลักการในการดำเนินอย่างโปร่งใส โดยมีการประชุมร่วมกันในการดำเนินงานและมีการตรวจสอบสม่ำเสมอเพื่อให้ได้ผลผลิตดี เน้นความสมดุลของในระบบนิเวศและการผลิตที่เป็นมิตรต่อคน สัตว์และสิ่งแวดล้อม ด้วยการปรับปรุงบำรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุ ส่งเสริมการนำใช้ปัจจัยการผลิตจากธรรมชาติในพื้นที่ที่มีอยู่ในการเพิ่มผลผลิตและพัฒนาการต้านทานของโรคพืช เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ยมาใช้ในการทำเกษตร ด้วยการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ และการทำน้ำหมักสมุนไพรนำมาใช้ในการบำรุงพืชและใช้พืชสมุนไพรในการป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช มีการบริหารจัดการ การผลิตโดยใช้ทรัพยากรที่หาได้ในท้องถิ่นเป็นหลักการพัฒนาแบบภูมิสังคม ทำให้การทำเกษตรของกลุ่มสหกรณ์ท่ามั่ง สามารถดำเนินไปได้ดีและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุทธิพงศ์ ปานเพชร (2559) พบว่า เกษตรกรได้ทำเกษตรแบบธรรมชาติ ไม่ใช่สารเคมี แต่จะผลิตสารธรรมชาติเพื่อเป็นอาหารของพืช และไม่มีผลกระทบต่อชีวิตของมนุษย์และระบบนิเวศ และการศึกษาของ ชนวน รัตนวราหะ (2550) กล่าวว่า เกษตรอินทรีย์ใช้หลักการสมดุลทางนิเวศวิทยาของธรรมชาติ มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีการเกื้อกูลและหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรในระบบนิเวศให้เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ใช่ปัจจัยที่เป็นสารเคมี

2. ความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่ามั่ง อำเภอไชทานี นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เกี่ยวกับความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกร ผลที่ได้มีดังนี้

1) ด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เกษตรกรโดยรวมด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับมาก ซึ่งการทำเกษตรอินทรีย์ทำให้ชีวิตการเป็นอยู่ของเกษตรกรดีขึ้น รายได้ส่วนมากมาจากการทำเกษตรเป็นหลัก มีเงินใช้จ่ายเพื่อเลี้ยงชีพในชีวิตประจำวันและสามารถมีเงินส่งลูกหลานเข้าโรงเรียนได้ ทำให้เกษตรกรต้องการทำเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นุชจรี ทัดเศษ (2544) รายงานว่า เกษตรอินทรีย์สามารถสร้างรายได้ให้ครอบครัวอย่างต่อเนื่อง ไม่มีหนี้สิน มีเงินออม การใช้ปุ๋ยอินทรีย์และสารชีวภาพปลอดภัยต่อผู้บริโภค ไม่เป็นอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

2) ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ผลการวิเคราะห์ระดับความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร อยู่ในระดับมาก เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์มาก จะทำให้เกษตรกรทำเกษตรถูกวิธีตามมาตรฐานของเกษตรอินทรีย์และสามารถประสบความสำเร็จได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ณัชชา ลูกรักษ์ และคณะ (2556) ที่กล่าวว่า ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานอินทรีย์เป็นปัจจัยสำคัญต่อการทำฟาร์มเกษตรอินทรีย์ให้ประสบความสำเร็จ เนื่องจากการทำเกษตรอินทรีย์มีความยุ่งยากซับซ้อน เกษตรกรต้องใช้เวลาในการเรียนรู้และทำความเข้าใจแต่ละขั้นตอนอย่างละเอียด และยิ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นราศิณี แก้วไหลมา และคณะ (2560) ที่พบว่า เมื่อเกษตรกรมีความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์มากจะส่งผลทำให้เกษตรกรเกิดความเข้าใจในการทำเกษตรอินทรีย์ สามารถทำเกษตรได้อย่างถูกวิธี

3) ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร เกษตรกรทั้งหมดได้รับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและหัวหน้ากลุ่มเกษตรกร แสดงให้เห็นว่ายิ่งเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารมาก ก็จะนำเอาองค์ความรู้มาพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรนับวันยิ่งได้รับผลดีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กริช สุริยะชัยพันธ์ และคณะ (2565) ที่พบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารการทำเกษตรอินทรีย์ จะทำให้เกษตรกรเรียนรู้วิธีการทำเกษตรอินทรีย์หรือเทคนิคต่าง ๆ ที่แตกต่างกันจากที่ทำอยู่และยังสามารถนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่แปลงปลูกได้ดี

4) ด้านทัศนคติของเกษตรกรต่อการทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรกรส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการทำเกษตรอินทรีย์ รวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งทัศนคติของเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์เป็นสิ่งสำคัญ ทำให้เกษตรกรเกิดความเชื่อมั่นและทำตามหลักการของเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจัง โดยเน้นกระบวนการเป็นมิตรต่อคนและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สวรรค์ มณีโชติ และดุสิต อธิวุฒินันท์ (2562) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการทำเกษตรอินทรีย์เนื่องจากเกษตรอินทรีย์ทำให้คุณภาพของดินดีขึ้นส่งผลที่ดีและปลอดภัยต่อสุขภาพ ทั้งยังช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม

5) ด้านความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่มีความพร้อมรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ความพร้อมเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มให้ประสบผลสำเร็จ เช่น การมีพื้นที่การทำเกษตร สภาพดินมีลักษณะร่วนซุย มีแหล่งน้ำเพียงพอ มีแรงงานในครัวเรือน มีเงินทุนหมุนเวียน ตลอดจนมีประสบการณ์และตลาดในการจำหน่ายสินค้า ซึ่งเป็นกลไกขับเคลื่อนการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จักรพงษ์ พวงงามชื่น และวิภาดา พรหมทา (2564) พบว่า ความพร้อมในการทำเกษตรของเกษตรกรประกอบด้วย ด้านพื้นที่ปลูก ด้านพันธุ์พืช และด้านต้นทุน

6) ด้านกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่มีทักษะในการทำเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมาก สังเกตเห็นได้ว่า เกษตรกรให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิตที่ปลอดภัย เป็นมิตรต่อคน สัตว์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องของกับการศึกษาของ ดนุพล สุขปลั่ง และคณะ (2565) ที่รายงานไว้ว่า เกษตรกรให้ความสำคัญกับผลผลิตที่ปลอดภัยต่อสุขภาพของตนเอง และครอบครัว รวมทั้งใส่ใจกับสุขภาพผู้บริโภค และการศึกษาของ กัลยา ใหญ่ประสาน และศราญนิตย์ เล็กสุทธิ (2562) ที่พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญกับมิติสุขภาพเป็นหลัก รองลงมาคือความปลอดภัยไม่มีสารพิษตกค้างและช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อลดต้นทุนและประหยัดค่าใช้จ่าย

7) องค์ประกอบเสริมของผู้นำและหน่วยงานรัฐที่สนับสนุนความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ทั้งม้ง จากการสัมภาษณ์เกษตรกรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้นำกลุ่มเกษตรและเจ้าหน้าที่รัฐ สรุปผลได้ ดังนี้

ภาวะความเป็นผู้นำของคณะกรรมการกลุ่ม ผู้นำมีความมุ่งมั่น อดทนและไม่ทอดทิ้งต่ออุปสรรค มีความเพียร ตั้งใจในการทำงานและปฏิบัติการดำเนินแผนการบริหารจัดการกลุ่ม มีความเอาใจใส่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเฉพาะปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับสมาชิกเกษตรกร เพื่อร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่สมาชิกเป็นผู้นำและคณะกรรมการที่มีวิสัยทัศน์ที่ดีมีความมุ่งมั่นในการนำพากลุ่มเกษตรกรประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศรีประไพ อุตมละมุล และคณะ (2562) พบว่าภาวะความเป็นผู้นำของคณะกรรมการเครือข่ายและคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ มีประสิทธิภาพช่วยก่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดกับเครือข่ายฯ รวมทั้งผู้นำมีความตั้งใจในการทำงานตามแผนในการบริหารจัดการ ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหา ตามทักษะและความชำนาญในแต่ละด้าน เป็นผลทำให้เครือข่ายประสบความสำเร็จ

การมีส่วนร่วมของสมาชิกและคณะกรรมการกลุ่ม การมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม โดยเริ่มจากการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินกิจกรรม ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมแก้ไขปัญหา และร่วมติดตามตรวจสอบ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มสามารถบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลทำให้การทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การประสบผลสำเร็จได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุพัตรา รุ่งรัตน์ และคณะ (2565) พบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกและคณะกรรมการกลุ่มโดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม ในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข ส่งผลให้ผลผลิตที่มีคุณภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่กลุ่มต้องการ

การบริหารจัดการของกลุ่ม การบริหารจัดการในการทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จ 5 ประเด็น คือ 1) การมีมุมมองร่วมกันถึงความเป็นกลุ่ม รับรู้วัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่ม ร่วมกันแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 2) การมีวิสัยทัศน์ของกลุ่มร่วมกัน

เห็นความสำคัญและคุณค่าในการทำเกษตรอินทรีย์และเกษตรแบบผสมผสาน โดยมีจุดมุ่งหมายในการทำเกษตรร่วมกัน มีการรับรู้และมีความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน ความเป็นเอกภาพการป้องกันการขัดแย้งที่เกิดจากมุมมองแนวความคิดที่แตกต่างกันของสมาชิกภายในกลุ่ม 3) การได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน มีผลประโยชน์และความต้องการร่วมกันเป็นพลังขับเคลื่อนกิจกรรมของกลุ่ม มีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยการลดต้นทุนและเพิ่มมูลค่าของผลผลิตด้วยการพัฒนาคุณภาพจากการทำเกษตรปลอดสารพิษมาเป็นเกษตรอินทรีย์ เพื่อพัฒนาชีวิตการเป็นอยู่ของเกษตรกรกลุ่มให้ดีขึ้น 4) การส่งเสริมซึ่งกันและกันของเกษตรกร ซึ่งภายในกลุ่มได้มีแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการดำเนินการทำเกษตรอินทรีย์ร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทำให้เกษตรกรสามารถแก้ไขปัญหาที่พบเจอร่วมกันได้เป็นอย่างดี 5) การสื่อสาร เกษตรกรมีการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ผ่านการประชุมประจำเดือนและประชุมประจำปี เพื่อสรุปข้อมูลและแลกเปลี่ยนบทเรียนเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุพัตรา รุ่งรัตน์ และคณะ (2565) พบว่า กระบวนการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรอินทรีย์ มีองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย มีการรับรู้มุมมองร่วมกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การมีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน รวมทั้งกระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน ตลอดจนระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร

ความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร เกษตรกรทุกคนมีพื้นที่ในการทำเกษตรเป็นของตนเอง ไม่ต้องเสียเงินในการเช่าพื้นที่ ได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน มีตลาดในการจำหน่ายสินค้า มีแรงงานในครัวเรือนที่คอยให้การช่วยเหลือสนับสนุนในการทำเกษตรและมีวัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอต่อการทำเกษตร ตลอดจนมีความรู้และประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์และได้มีโอกาสไปศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ทำให้มีความเข้าใจมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกริช สุริยะชัยพันธ์ และคณะ (2565) พบว่า เกษตรกรที่มีความพร้อมสามารถทำเกษตรอินทรีย์ได้ทันที ซึ่งต่างจากเกษตรกรที่ไม่มีความพร้อมที่อาจจะไม่สามารถทำเกษตรอินทรีย์ได้ทันทีหรือหากจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายที่มีอยู่ โดยความพร้อมส่งผลต่อการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรเกี่ยวข้องกับปัจจัย เช่น ที่ดิน เงินทุน แรงงาน องค์กรความรู้

การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก การสนับสนุนการดำเนินงานได้มีการศึกษาความต้องการของเกษตรกรเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ ได้มีการวางแผนพัฒนาร่วมกัน โดยมีการวางวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ผลได้รับ ตลอดจนการติดตามและประเมินผล ทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จตามความต้องการของเกษตรกรอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สมศักดิ์ ผาลาโห และคณะ (2565) พบว่า การได้รับการสนับสนุนจาก

สังคมและหน่วยงานต่าง ๆ มีความสำคัญในการพัฒนาความเข้มแข็ง ทั้งยังส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มอีกด้วย

3. ข้อเสนอแนะในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่ง เกษตรกรมีข้อเสนอแนะที่ต้องการให้หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการส่งเสริมและพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มเพื่อให้มีความสำเร็จมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในการสนับสนุนในด้านการประสานงานกับแหล่งเงินทุนเพื่อสร้างโรงเรือนเพื่อที่สามารถปลูกพืชให้ได้รับผลดี การจัดฝึกอบรมให้แก่เกษตรกรเพิ่มเติมในด้านการผลิตนอกฤดูกาล การวางแผนผลิต การตลาด และการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ตลอดจนให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันศัตรูพืชและโรคพืชเพื่อให้เกษตรกรมีความเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้น พร้อมทั้งส่งเสริมการนำใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้แก่เกษตรกรได้มากขึ้น เพื่อสร้างความสะดวกให้แก่เกษตรกรที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของชลธิ นุ่มหนู และคณะ (2562) พบว่า การได้รับการอบรมและเรียนรู้ทำให้เกษตรกรได้รับความรู้ด้านการผลิตพืชอินทรีย์ที่ถูกต้อง จึงเกิดการขยายผลนำไปปรับใช้ในพื้นที่ของเกษตรกรในการช่วยลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มรายได้ในการผลิตพืชได้มากขึ้น และการศึกษาของวชิรญา ไชยวุฒิ และคณะ (2564) พบว่า เกษตรกรมีความต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือและดูแลในส่วนที่เกษตรกรยังได้รับการสนับสนุนไม่เพียงพอเพื่อส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การศึกษาความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ บ้านท่งมั่ง อำเภอโซ่พิสัย นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เห็นว่า มีหลายจุดที่ควรส่งเสริมและปรับปรุง เพื่อรองรับต่อกับสภาพการพัฒนาในยุคปัจจุบันและเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่งต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะต่อกรมส่งเสริมกิจการม กระทรวงกิจการมและป่าไม้

1. กรมส่งเสริมกิจการม ควรมีแนวทางสืบต่อการส่งเสริมเกษตรกรอย่างใกล้ชิด เนื่องจากว่าในปัจจุบันมีหลายกลุ่มอาจทำให้เกิดมีการแข่งขันกันในการผลิตพืชผักอินทรีย์ อาจส่งผลต่อความท้าทายในความยั่งยืนของกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่ง
2. ควรส่งเสริมการฝึกอบรมให้แก่ชาวเกษตรกรเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มในการผลิต เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะต่อสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่ง

1. ควรมีการรณรงค์ประชาชนเข้าร่วมกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่งให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการในการบริโภคผักปลอดสารพิษของสังคมให้ได้มากขึ้น
2. สมทบกับภาครัฐเพื่อหาวิธีทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิต โดยเฉพาะการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรให้ได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาทางด้านคุณภาพชีวิตการเป็นอยู่ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่งมั่งในด้านเศรษฐกิจว่าดีขึ้นอย่างไร ภายหลังจากทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปกำหนดเป็นแนวทางนโยบายและการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อพัฒนาชีวิตการเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ยั่งยืนในอนาคต
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการปลูกพืชผักอินทรีย์และการปลูกพืชผักทั่วไป เพื่อให้ทราบถึงความแตกต่าง รวมถึงปัจจัยที่จะเป็นโอกาส และทางเลือกให้แก่เกษตรกรเพื่อการตัดสินใจประกอบอาชีพในอนาคต

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หลาสวงษ์. 2540. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- กรมปลูกฝัง กระทรวงเกษตรและป้าไม้. 2559. **แผนดำเนินงานยุทธศาสตร์ด้านเกษตรอินทรีย์ ปี 2025 วิสัยทัศน์ถึงปี 2030**. นครหลวงเวียงจันทน์: กระทรวงเกษตรและป้าไม้.
- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. 2563. **เกษตรอินทรีย์พลิกพื้น วิถีเกษตรกรไทย**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.dip.go.th/files/Cluster/2.pdf> (8 กันยายน 2565).
- กระทรวงกลุ่กรรรมและป้าไม้. 2548. **ข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลุ่กรรรมและป้าไม้ว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์**. นครหลวงเวียงจันทน์: กระทรวงกลุ่กรรรมและป้าไม้.
- กรีซ สุริยะชัยพันธ์, พหล ศักดิ์คะทัศน์, สายสกุล ฟองมูล และ สถาพร แสงสุโพธิ์. 2565. ปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงใหม่. **วารสารผลิตภัณฑ์การเกษตร**, 5(1), 13-26.
- กรีนเนท. 2562. **แนวทางเกษตรอินทรีย์**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.greenet.or.th/หลักการเกษตรอินทรีย์/> (5 พฤศจิกายน 2565).
- กัลยา พงสะพัง, สมโภชน์ วัลยะเสวี, ธนาพันธ์ นัยพินิจ และ นพดล มั่งมี. 2565. การพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดขอนแก่น. **วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์**, 7(2), 1905-1917.
- กัลยา ใหญ่ประสาน และ สคราญนิตย์ เล็กสุทธิ์. 2562. **รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์โครงการพัฒนารูปแบบการตลาดเกษตรอินทรีย์ของเครือข่ายเกษตรกรมัยยั้งยั้ง จังหวัดลำพูน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น.
- การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม. 2553. **การดำเนินงานการมีส่วนร่วมของสำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี**. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- โกวิทย์ พวงงาม. 2545. **การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน**. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ. 2563. **แผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ. ศ. 2560-2565**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา https://www.ddd.go.th/Web_PGS/data/standart/plan.pdf (7 กันยายน 2565).
- คุณวุฒิ คนฉลาด. 2540. **ภาวะผู้นำ**. ชลบุรี: ภาควิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.

- นุชจรี ทัดเศษ. 2544. **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยเกษตรอินทรีย์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต**. เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- ประเสริฐ สุนทร. 2543. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการตำรวจนครบาล 6**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และ พรรณทิพย์ เพชรมาก. 2551. **การบริหารสังคมศาสตร์แห่งศตวรรษเพื่อสังคมไทยและสังคมโลก**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย). 2563. **เกษตรประณีต "สามารถพึ่งพาตนเองและเรื่องครอบครัวได้"**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://sathai.org/?p=1234> (24 เมษายน 2567).
- มูลนิธิชีวิตไท. 2563. **ความสำเร็จของการทำเกษตรอินทรีย์**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.landactionthai.org/2012-05-18-03-24-45/article/item/2360-2020-07-15-02-51-19.html> (28 ตุลาคม 2565).
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. 2553. **การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์.
- ยูนิลีเวอร์ ฟู้ด โซลูชันส์. 2565. **5 เทรนด์อาหารกำลังมาแรงในปี 2022**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.brandbuffet.in.th/2022/01/unilever-food-solutions-x-trend-watch-2022/> (5 พฤษภาคม 2566).
- รัชณี รูปหล่อ และ วัลภา ว่องวิวิธกุล. 2558. **ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี**. พระนครศรีอยุธยา: งานวิจัยคณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ศูนย์หันตรา.
- วชิรญา ไชยวุฒิ, พัชราวดี ศรีบุญเรือง และ พิชัย ทองดีเลิศ. 2564. **การได้รับการสนับสนุนจากโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ของเกษตรกรแปลงใหญ่ข้าว อำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง**. *วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร*, 52(1), 57-70.
- วนิดา สุจริตธรรมา และ จิตมภา ธนปัญญาธิวงศ์. 2553. **ปัจจัยการยอมรับการผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา**. *Suranaree Journal of Social Science*, 4(1), 29-44.
- วิद्याพร สุวรรณเทน. 2541. **ผลการใช้ชุดเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การเตรียมความพร้อมในบทบาทพยาบาลที่เลี้ยงต่อความรู้และความพร้อมในบทบาทพยาบาลที่เลี้ยงของพยาบาลประจำการห้องคลอด**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วิชุดา หารษาจารย์พันธ์. 2540. **การศึกษาความพร้อมในการปฏิบัติบทบาทวิชาชีพของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 สถาบันการศึกษาเอกชน.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แวมมะณี เทบพะวง. 2562. **การปลูกผักอินทรีย์เป็นสินค้าเพื่อแก้ไขของทุกคนของประชาชนหมู่บ้านท่าช้าง เมืองปากงึม นครหลวงเวียงจันทน์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว.
- ศรีประไพ อุดมละมุล, สมบัติ โยธาทิพย์, ชูลีฟีกอร์ มาโซ, สุพัตรา รุ่งรัตน์, อานนท์ มุสิกวัฒน์, กมลวรรณ คำไพบูลย์, เวคิน วุฒิมวงศ์ และ อภิชาติ อนุบุตร. 2562. **ความสำเร็จในการบริหารจัดการของเครือข่ายเกษตรกร : กรณีศึกษาเครือข่ายเกษตรกรสวนทุเรียนโครงการเกษตรแปลงใหญ่ ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี.** น. 13-18. ใน **รายงานการประชุมวิชาการเครือข่ายนักศึกษาพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและสังคมระดับชาติ (CSD สัมพันธ์).** 27-30 มกราคม 2562 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ.
- ศรีสุภาภรณ์ บินทประสิทธิ์. 2540. **ผลของการใช้สัญญาการเรียนรู้ต่อผลสัมฤทธิ์ของการเรียนและความพร้อมในการเรียนรู้ตนเองของนักศึกษาพยาบาล.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2539. **องค์การและการจัดการ.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์, สมชาย หิรัญกิตติ และ สมศักดิ์ วานิชยาภรณ์. 2545. **ทฤษฎีองค์การ ฉบับมาตรฐาน.** กรุงเทพฯ: Diamond in Business World.
- สจจ.อุบลราชธานี. 2554. **เคล็ดลับในการทำเกษตรให้สำเร็จ.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.h2ohydrogarden.com/ข่าวสารต่างๆของคนปลูกไฮโดร/เคล็ดลับในการทำเกษตรให้สำเร็จ.html> (28 ตุลาคม 2565).
- สถานกงสุลใหญ่ ณ แขวงสะหวันนะเขต. 2563. **เกษตรอินทรีย์ โอกาสของธุรกิจไทยใน สปป.ลาว.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://savannakhet.thaiembassy.org/th/content/เกษตรอินทรีย์>.
- สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ เวียงจันทน์. 2565. **มันสำปะหลังและยางพารา พืชเศรษฐกิจใหม่ของ สปป. ลาว.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://vientiane.thaiembassy.org/2022/09/6017/> (2 ตุลาคม 2565).
- สมคิด บางโม. 2546. **องค์การและการจัดการ.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วิทยาพัฒนา.

- สมศักดิ์ ผาลาโห, ยูภาพร ยูภาศ และ ภัคดี โพธิสิงห์. 2565. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรกลุ่ม Green Farmer จังหวัดกาฬสินธุ์. **วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**, 6(1), 145-154.
- สวรรณค์ มณีโชติ และ ดุสิต อธิณูวัฒน์. 2562. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรอินทรีย์ในชุมชนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครสวรรค์. **Thai Journal of Science and Technology**, 8(6), 596-608.
- สัญญา เคนาภูมิ. 2551. **ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนใน 4 จังหวัดชายแดนลุ่มน้ำโขง.** ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาเอก. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สาคร สุขศรีวงศ์. 2550. **การจัดการ : จากมุมมองนักบริหาร.** กรุงเทพฯ: จีพีซีเบอร์พริ้นท์.
- สำนักวางแผนการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2554. **เกษตรกรรมยั่งยืน.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=2700 (21 ตุลาคม 2565).
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2563. **หลักการทรงงาน ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร.** กรุงเทพฯ: ธนอรุณการพิมพ์.
- สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร. 2561. **เกษตรอินทรีย์คืออะไรและทำไมต้องเกษตรอินทรีย์?** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา https://www.arda.or.th/knowledge_detail.php?id=17 (5 กันยายน 2565).
- สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์. 2553. **คู่มือสำหรับผู้ผลิตและผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ มกท. สำหรับผู้ผลิตและผู้ประกอบการ.** กรุงเทพฯ: สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. 2554. **เกษตรกรรม.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://legacy.orst.go.th/?knowledges=กสิกรรม-เกษตรกรรม-๑๖-พฤษ> (5 กันยายน 2565).
- สุชาดา จักรพิสุทธิ์. 2547. ปฏิรูปการศึกษาในสังคมไทยชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา. **บทความมหาวิทยาลัยเที่ยงคืนลำดับที่ 657**, <https://midnightuniv.tumrai.com/midnight2545/document9562.html>.
- สุทธิพงษ์ ปานเพ็ชร์. 2559. **เกษตรอินทรีย์ภูมิปัญญาชาวบ้านในจังหวัดฉะเชิงเทรา: รายงานผลการวิจัย.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุธี วรประดิษฐ์. 2553. **การมีส่วนร่วมของชุมชนงานสารสนเทศสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดตราด.** ตราด: สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดตราด.

- สุนทร กองทรัพย์. 2548. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษาตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.** ภาคนิพนธ์ปริญญาโท. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุพัตรา รุ่งรัตน์, ชูลพิภกอร์ มาโซ, ยุทธนา กาเต็ม, กมลวรรณ ชนะกุล และ นูรีดา มะแซ. 2565. **ความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ ตำบลป่าไร่ อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา,** 7(12), 318-333.
- อคิน รพีพัฒน์. 2547. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา.** กรุงเทพฯ: ศูนย์การศึกษา นโยบายสาธารณสุข.
- อภิชาติ ใจอารีย์. 2561. **แนวทางการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างความมั่นคง ด้านอาหารปลอดภัยสำหรับชุมชน : บทสะท้อนจากภาคปฏิบัติการ. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร,** 38(5), 1-17.
- เอกพงษ์ มุสิกะเจริญ. 2560. **เคล็ดลับทำอินทรีย์...ให้สำเร็จ.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.clinictech.ops.go.th/online/organicnet/blog_view.asp?id=1142 (28 ตุลาคม 2565).
- Arnstein, S. R. 1969. **A Ladder Of Citizen Participation.** *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224.
- Blake, R. R. & Mouton, J. S. 1978. **The New Managerial Grid.** Houston Texas: Gulf Publishing Co.
- Burns, J. M. 1978. **Leadership.** New York: Harper and Row.
- Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. 1981. **Rural Development Participation : Concept and Measure for Project Design. Implementation and Evaluation.** New York: Cornell University Press.
- Denzin, N. K. 1978. **The Research Act: A Theoretical Introduction to Sociological Methods.** 2nd ed. New York: McGraw-Hill.
- Durbin, A. & Ireland, R. D. 1993. **Management & Organization.** 2nd ed. Cincinnati, OH: Southwestern College Publishing Company.
- Fiedler, F. E. 1967. **A Theory of Leadership Effectiveness.** New York: McGraw-Hill.
- Fornaroff, A. 1980. **Community involvement in Health System for Primary Health Care.** Geneva: World Health Organization.

- Gartner, W. B. 1989. Some Suggestions for Research on Entrepreneurial Traits and Characteristics. **Entrepreneurship Theory and Practice**, 14(1), 27-38.
- Good, C. V. 1973. **Dictionary of Education**. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Gouran, D. S., Weithoff, W. E. & Doeler, J. A. 1994. **Mastering Communication**. 2nd ed. Boston: Allyn & Bacon.
- Hersey, P. & Blanchard, K. H. 1969. Life cycle theory of leadership. **Training & Development Journal**, 23(5), 26-34.
- Huntington, S. P. & Nelson, J. M. 1976. **No Easy Choice: Political Participation in Developing Countries**. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Jacobs, T. O. & Jaques, E. (1990). Military executive leadership. pp. 281-295. In K. E. Clark & M. B. Clark (Eds.), **Measures of leadership**. West Orange, NJ, US: Leadership Library of America.
- Johnny Louanphan, พุฒิสรรค์ เครือคำ, ปิยะ พละปัญญา และ กอบลาภ อารีศรีสม. 2565. ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ ในนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. **ว.ผลิตภัณฑ์การเกษตร**, 4(2), 116-127.
- Katz, D. & Kahn, R. L. 1978. **The Social Psychology of Organization**. 2nd ed. New York: John Wiley and sons.
- Keith, D. 1971. **Human Behavior at Work: Human Relations and Organization Behavior**. 4th ed. New York: McGraw-Hill.
- Lewin, K. 1951. **Theory in Social Science**. New York: Harper and Row.
- Likert, R. 1961. **New Patterns of Management**. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Maxwell, J. C. 2002. **Leadership 101 : What Every Leader Needs to Know**. Nashville, TN: HarperCollins Leadership.
- McGregor, D. 1960. **The Human Side of Enterprise**. New York: McGraw-Hill.
- Meena, H. P. & Menna, R. S. 2013. Organic Farming: Concept and Components. **Popular Kheti**, 1(4), 5-14.
- Ouchi, W. G. 1981. **Theory Z: How American Business Can Meet the Japanese Challenge**. United States: Adison-Wesley Publishing.
- Reddin, W. J. 1970. **Managerial Effectiveness**. New York: McGraw-Hill.

- Richard, D. & Engle, S. 1986. "After the Vision : Suggestions to Corporate Visionaries and Vision Champions" **Transforming Leadership**. California: Corwin.
- Stogdill, R. M. 1974. **Handbook of Leadership: A Survey of Theory and Research**. New York: Free Press.
- Vroom, V. H. & Deci, E. L. 1970. **Management and Motivation**. New York: Penguin Book.
- Weiner, B. J. 2009. A theory of organizational readiness for change. **Implementation Science**, 4(1), 67.
- Yukl, G. 1989. **Leadership in Organizations**. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ

แบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ

เรื่อง การศึกษาความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ หมู่บ้านทุ่ง
มั่ง อำเภอไชยธานี นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ส่วนที่ 1: ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร

1. เพศ: ชาย หญิง
2. อายุ:..... ปี
3. สถานภาพ
 โสด สมรส หย่าร้าง หม้าย
4. อาชีพหลัก:
 อาชีพเกษตรกร รับจ้าง ค้าขาย
 พนักงานเอกชน ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ
 อื่น ๆ .....
5. การศึกษา
 ไม่ได้รับการศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น
 มัธยมศึกษาตอนปลาย อนุปริญญา ปริญญาตรีขึ้นไป
6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ..... ราย
สมาชิกที่เป็นแรงงาน ..... ราย
7. ประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์ ..... ปี
8. สภาพการถือครองที่ดินด้านการเกษตร
 เป็นพื้นที่ตนเอง เป็นพื้นที่เช่า
 เป็นพื้นที่กลุ่มเกษตรกร อื่น ๆ .....
9. พื้นที่ในการเพาะปลูก ..... ไร่
10. รายได้ของครัวเรือน รวม ..... บาท/ปี
  - รายได้จากการปลูกผักอินทรีย์ เฉลี่ย ..... บาท/ปี
  - รายได้อื่น ๆ นอกจากการปลูกผักอินทรีย์ เฉลี่ย ..... บาท/ปีโปรดระบุแหล่งที่มาของรายได้ .....

ส่วนที่ 2: ความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกร

1. ด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น ผู้สัมภาษณ์					คะแนนความสำเร็จ (คะแนนเต็มข้อละ 10 คะแนน)
		5	4	3	2	1	
1	ท่านและครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการปลูกผักอินทรีย์						
2	การทำเกษตรอินทรีย์ทำให้ไม่มีหนี้						
3	การทำเกษตรอินทรีย์ทำให้มีเงินเก็บ						
4	สินค้าของท่าน มีตลาดรองรับที่แน่นอน						
6	สินค้าของท่าน มีช่องทางการจัดจำหน่ายหลายช่องทาง						
7	ราคาผลผลิตเกษตรอินทรีย์สูงกว่าผลผลิตแบบเกษตรทั่วไป						
8	ต้นทุนการผลิตในส่วนของปัจจัยการผลิตลดลง โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพแทนสารเคมี						

2. ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ความคิดเห็น ผู้สัมภาษณ์		คะแนนความสำเร็จ (คะแนนเต็มข้อละ 0.50 คะแนน)
		ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	
1	การปลูกพืชอินทรีย์ต้องมีแนวกันชนระหว่างแปลงเกษตรอินทรีย์กับแปลงเกษตรทั่วไป			
2	แปลงเกษตรอินทรีย์สามารถทำติดกับแปลงเกษตรทั่วไปได้			
3	พืชที่ใช้เป็นแนวกันชนระหว่างแปลงเกษตรอินทรีย์กับแปลงเกษตรทั่วไป สามารถนำมาจำหน่ายเป็นสินค้าเกษตรอินทรีย์ได้			

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ความคิดเห็น ผู้สัมภาษณ์		คะแนนความสำเร็จ (คะแนนเต็มข้อละ 0.50 คะแนน)
		ตอบ ถูก	ตอบ ผิด	
4	เมล็ดพันธุ์ที่ใช้ปลูกในแปลงอินทรีย์ต้องมาจากกระบวนการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์เท่านั้น			
5	พืชชนิดเดียวกัน (ค่น้ำ แดงกวา) ไม่สามารถปลูกได้พร้อมกันในแปลงเกษตรอินทรีย์ และเกษตรทั่วไป			
6	เกษตรอินทรีย์ไม่สามารถใช้ปุ๋ยเคมีในแปลงปลูกได้			
7	แหล่งน้ำที่ใช้ในแปลงปลูกจำเป็นต้องส่งตรวจวิเคราะห์ก่อนนำไปใช้			
8	พื้นที่ปลูกพืชในระบบเกษตรอินทรีย์สามารถเผาทำลายเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรและเศษพืชในแปลงได้			
9	การผลิตพืชในระบบเกษตรอินทรีย์สามารถใช้สารเร่งการเจริญเติบโตและฮอร์โมนได้			
10	พื้นที่ปลูกพืชในระบบเกษตรอินทรีย์ไม่สามารถใช้สารเคมีกำจัดแมลงศัตรูพืชและวัชพืชได้			
11	สามารถใช้พืชสมุนไพร เช่น สาบเสือ สะเดา ตะไคร้ ป้องกันกำจัดศัตรูพืชในแปลงเกษตรอินทรีย์ได้			
12	สามารถใช้วัสดุ อุปกรณ์ทางการเกษตรในแปลงเกษตรอินทรีย์ร่วมกับแปลงเกษตรทั่วไปได้ เช่น จอบ ถังฉีดพ่น			
13	เมล็ดพันธุ์พืชที่ได้จากการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์สามารถใช้สารเคมีคลุกเมล็ดพันธุ์ได้			

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ความคิดเห็นผู้สัมภาษณ์		คะแนนความสำเร็จ (คะแนนเต็มข้อละ 0.50 คะแนน)
		ตอบถูก	ตอบผิด	
14	การปลูกพืชในระบบเกษตรอินทรีย์สามารถใช้เมล็ดพันธุ์พืชตัดแปลงพันธุกรรม (GMOs) ได้			
15	การปลูกพืชในระบบเกษตรอินทรีย์สามารถใช้ปุ๋ยเคมีได้เท่าที่จำเป็น			
16	การปลูกพืชในระบบเกษตรอินทรีย์ต้องมีการป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดินเพื่อให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์			
17	การปลูกพืชในระบบเกษตรอินทรีย์สามารถใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ร่วมกับ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และปุ๋ยพืชสด			
18	การปลูกพืชในระบบเกษตรอินทรีย์ต้องบันทึกข้อมูลแหล่งที่มาของปัจจัยการผลิตทุกชนิดก่อนนำไปใช้			
19	การผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์สามารถใช้ภาชนะบรรจุ เช่น กระสอบปุ๋ย กระสอบอาหารสัตว์ต่าง ๆ บรรจุผลผลิตเกษตรอินทรีย์ได้			
20	การเก็บเกี่ยวผลผลิตที่ปลูกในระบบเกษตรอินทรีย์สามารถใช้วัสดุอุปกรณ์ การขนส่ง โรงเก็บอุปกรณ์ ร่วมกับผลผลิตที่ได้จากแปลงเกษตรทั่วไปได้			

3. ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

1) ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารการทำเกษตรอินทรีย์ โดยช่องทางใดบ้าง

- จากเจ้าหน้าที่ของรัฐ   จากเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานช่องทางเอกชน
 จากผู้นำกลุ่ม   จากเพื่อนบ้าน ญาติ   จากอินเทอร์เน็ต
 จากรายการโทรทัศน์   จากช่องทางอื่น ๆ .....

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ความคิดเห็น ผู้สัมภาษณ์		คะแนนความสำเร็จ (คะแนนเต็มข้อละ 10 คะแนน)
		ตอบใช่	ตอบไม่ใช่	
2)	การที่ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารทำให้ เข้าใจในการทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้น			

4. ด้านทัศนคติของเกษตรกรต่อการทำเกษตรอินทรีย์

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับทัศนคติ ผู้สัมภาษณ์					คะแนนความสำเร็จ (คะแนนเต็มข้อละ 10 คะแนน)
		5	4	3	2	1	
	ด้านสุขภาพ						
1	เกษตรกรมีสุขภาพที่ดี ปลอดภัยจาก สารเคมี						
2	ผลผลิตเกษตรอินทรีย์เป็นอาหารที่มี คุณภาพ ไม่มีสารตกค้าง และมีคุณค่าทาง โภชนาการสูง						
3	การบริโภคผลผลิตเกษตรอินทรีย์ ทำให้มี สุขภาพแข็งแรง และมีภูมิคุ้มกันที่ดี						
	ด้านนิเวศวิทยา						
4	การใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด ช่วยส่งเสริมให้ ดินมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น						
5	การปลูกพืชหมุนเวียน สามารถตัดวงจร การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช						
6	ความอุดมสมบูรณ์ของธาตุอาหารในดินถือ เป็นหัวใจของการทำเกษตรอินทรีย์						

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับทัศนคติ ผู้สัมภาษณ์					คะแนนความสำเร็จ (คะแนนเต็มข้อละ 10 คะแนน)
7	การใช้วัสดุอุปกรณ์การผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ เน้นการใช้ซ้ำหลาย ๆ ครั้ง เพื่อที่จะอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน						
8	การทำเกษตรอินทรีย์ควรมีการจัดการพื้นที่ให้เหมาะสมและมีปัจจัยการผลิตที่พร้อมและเพียงพอ						
9	การทำเกษตรอินทรีย์ทำให้เกิดความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต ในพื้นที่ปลูก เช่น ไส้เดือน แมลงตัวห้ำ ตัวเบียน เป็นต้น						
	ด้านความเป็นธรรม	5	4	3	2	1	
10	ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงผลผลิตเกษตรอินทรีย์ได้อย่างเพียงพอ และมีคุณภาพที่ดี						
11	เกษตรกรสามารถทำเกษตรอินทรีย์ได้โดยไม่มีข้อจำกัดใด ๆ เช่น ได้รับการสนับสนุนเชิงพื้นที่ ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น						
12	การนำทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ในการผลิตและการบริโภค เกษตรอินทรีย์ต้องมีการอนุรักษ์ไว้ให้กับคนรุ่นหลังด้วย						

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับทัศนคติ ผู้สัมภาษณ์					คะแนนความสำเร็จ (คะแนนเต็มข้อละ 10 คะแนน)
13	ในการทำเกษตรอินทรีย์ จะต้องมีความ โปร่งใสและมีความเป็นธรรม ในระบบ การผลิตและจำหน่าย						
14	การผลิตเกษตรอินทรีย์สามารถช่วยลด ต้นทุนการผลิตได้ โดยไม่ ต้องซื้อปุ๋ยเคมี และสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช						
	ด้านการดูแลเอาใจใส่	5	4	3	2	1	
15	การทำเกษตรอินทรีย์ต้องมีความ ระมัดระวังความเสี่ยงต่อแปลง ปลูก เช่น ป้องกันการรั่วไหลของน้ำมันหรือของเหลว ที่มาจากเครื่องทุ่นแรงที่ใช้						
16	การเลือกเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการทำ เกษตรอินทรีย์ ต้องมีความมั่นใจว่า ปลอดภัยและเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม						
17	เกษตรกรได้การมีการประเมินความเสี่ยง และเตรียมการป้องกันก่อนการนำ เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมมาใช้						
18	ในการทำเกษตรอินทรีย์ได้มีการนำหลาย ศาสตร์มาประยุกต์ใช้ เช่น ความรู้ทาง วิชาการ ความรู้ทางภูมิปัญญา และความรู้ ทางประสบการณ์ เป็นต้น						
19	ใช้เมล็ดพันธุ์ที่ผลิตโดยกระบวนการทาง ธรรมชาติไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม						

5. ด้านความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น ผู้สัมภาษณ์					คะแนนความสำเร็จ (คะแนนเต็มข้อละ 10 คะแนน)
		5	4	3	2	1	
	ด้านความพร้อมทางกายภาพ	5	4	3	2	1	
1	พื้นที่การทำเกษตรอินทรีย์ของท่าน สามารถใช้ประโยชน์ได้ โดยไม่เป็นพื้นที่ ต้องห้าม เช่น เขตป่าสงวนแห่งชาติ เขตอนุรักษ์						
2	ท่านมีพื้นที่ในการทำเกษตรอินทรีย์ เพียงพอต่อการสร้างรายได้ในครัวเรือน						
3	สภาพดินในพื้นที่ทำเกษตรอินทรีย์ของท่าน มีความอุดมสมบูรณ์ มีลักษณะร่วนซุยและ มีไส้เดือนหรือสิ่งมีชีวิตในดิน						
4	แหล่งน้ำที่ท่านนำมาใช้ในการทำเกษตร อินทรีย์ เป็นแหล่งน้ำที่สะอาด						
5	ท่านมีปริมาณน้ำที่เพียงพอต่อการนำมาใช้ ในการทำเกษตรอินทรีย์ เช่น น้ำฝน ลำห้วย หนอง เป็นต้น						
	ด้านความพร้อมทางเศรษฐกิจ	5	4	3	2	1	
6	ท่านมีแรงงานที่เพียงพอต่อการทำเกษตร อินทรีย์						
7	ท่านมีเงินทุนเพียงพอต่อการทำเกษตร อินทรีย์						
8	ท่านมีวัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอต่อการทำ เกษตรอินทรีย์ เช่น ช้อนปลูก ส้อมพรวน เสียม บั้งก็ จอบ เป็นต้น						
9	ท่านมีการใช้เทคโนโลยีเครื่องทุ่นแรงเข้า ช่วยในการดำเนินการ เช่น รถไถพรวน เครื่องตัดหญ้า เป็นต้น						
10	ท่านมีโรงเรือนในการปลูกพืชผักเกษตร อินทรีย์						

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น ผู้สัมภาษณ์					คะแนนความสำเร็จ (คะแนนเต็มข้อละ 10 คะแนน)
		5	4	3	2	1	
	ด้านความพร้อมทางสังคม						
11	ท่านมีกลุ่มเครือข่ายในทำเกษตรอินทรีย์ เช่น กลุ่มสหกรณ์การเกษตรอินทรีย์ กลุ่มแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร เป็นต้น						
12	ท่านมีเครือข่ายเกษตรกรนอกชุมชน เช่น กลุ่มเกษตรกร และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับ เกษตรอินทรีย์						
13	ท่านมีช่องทางตลาดที่เพียงพอต่อ การจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์						
14	ท่านมีประสบการณ์การทำเกษตรอินทรีย์ มาก่อน						
15	ท่านมีโอกาสได้ไปศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับ การทำเกษตรอินทรีย์ เช่น การทำปุ๋ยหมัก การจัดการโรค พืช เป็นต้น						

6. ด้านกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น ผู้สัมภาษณ์					คะแนนความสำเร็จ (คะแนนเต็มข้อละ 10 คะแนน)
		5	4	3	2	1	
	ด้านการเลือกพื้นที่ผลิตพืชอินทรีย์	5	4	3	2	1	
1	ท่านได้มีการศึกษาข้อมูลของพื้นที่ปลูกมาก่อน เพื่อใช้ในการตัดสินใจวางแผนการผลิต เช่น มีการใช้สารเคมีมาก่อน หรือไม่						
2	ท่านเลือกพื้นที่ในการทำเกษตรอินทรีย์ ที่ห่างจากพื้นที่เสี่ยงต่อการปนเปื้อนสารเคมี						
3	ท่านได้เลือกพื้นที่การทำเกษตรอินทรีย์ ที่ไม่อยู่ติดกับแปลงปลูกพืชที่ใช้สารเคมี						
4	ท่านเลือกพื้นที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์โดยธรรมชาติ เช่น พื้นที่ไม่ได้ผ่านการใช้สารเคมีมาก่อน						
5	ท่านเลือกพื้นที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำที่ปลอดภัยจากสารเคมี						
	ด้านการจัดการพันธุ์พืช	5	4	3	2	1	
6	ท่านไม่ใช้เมล็ดพันธุ์ที่ใช้สารเคมีในการเก็บรักษา						
7	ท่านไม่ใช้สารเคมี ฮอริโมนคลุกเมล็ดหรือส่วนขยายพันธุ์						
8	ท่านใช้เมล็ดพันธุ์ ที่ได้จากพันธุ์พืชพื้นบ้าน ที่มี หลากหลายในพื้นที่						
9	ท่านใช้เมล็ดพันธุ์ จากระบบการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์						
10	ถ้าท่านใช้เมล็ดพันธุ์ที่นำมาจากภายนอก ต้องรู้จักข้อมูลแหล่งที่มา						

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น ผู้สัมภาษณ์					คะแนนความสำเร็จ (คะแนนเต็มข้อละ 10 คะแนน)
		5	4	3	2	1	
	ด้านการจัดการปุ๋ย	5	4	3	2	1	
11	ท่านใช้ปุ๋ยตามข้อกำหนดของการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์						
12	ท่านใช้ปุ๋ยที่ไม่เป็นพิษต่อมนุษย์ สัตว์ และแมลงที่มีประโยชน์ต่อสิ่งมีชีวิตในดิน และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ปลูก						
13	ประเภทปุ๋ยที่ท่านใช้ในแปลงปลูก เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยน้ำชีวภาพ						
14	ท่านได้มีการหมักปุ๋ยคอก (มูลสัตว์) ที่นำมาจากนอกฟาร์ม ก่อนนำไปใช้ใน แปลงอินทรีย์						
	ด้านการจัดการดิน	5	4	3	2	1	
15	ท่านใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในการปลูกพืชเกษตรอินทรีย์						
16	ท่านได้หมักอินทรีย์วัตถุก่อนนำไปใช้ทุกครั้งในแปลงปลูก						
17	ท่านเลี้ยงสัตว์ เพื่อเป็นแหล่งผลิตอินทรีย์วัตถุในจำนวนที่เพียงพอต่อการผลิตพืชในแต่ละฤดูปลูก ระบุชื่อสัตว์เลี้ยง.....						
18	ท่านปลูกพืชบำรุงดินในแปลง ก่อนปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ ระบุพืชที่ปลูก.....						
19	ท่านทำการบันทึกการซื้อปัจจัยการผลิต เช่น ชีวภัณฑ์ ปุ๋ยหมัก เพื่อใช้ใน แปลงปลูกทุกครั้ง						
20	ท่านไม่เผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรและเศษพืชในแปลงปลูก						

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น ผู้สัมภาษณ์					คะแนนความสำเร็จ (คะแนนเต็มข้อละ 10 คะแนน)
		5	4	3	2	1	
	ด้านการจัดการน้ำ	5	4	3	2	1	
21	ถ้าแหล่งน้ำที่ใช้อยู่ใกล้บริเวณแปลงเกษตร ทั่วไป ท่านได้มีการจัดการน้ำก่อนนำไปใช้ ในแปลงผลิต เช่น การทำบ่อพักน้ำ						
22	ท่านใช้แหล่งน้ำที่สะอาด ไม่มีสารพิษเจือ ปน เช่น แหล่งน้ำใต้ดิน สระ แม่น้ำ หรือลำห้วย เป็นต้น						
23	ท่านปลูกพืชเป็นแนวกันชนระหว่างแปลง เพื่อให้ปลอดภัยจากสารพิษที่มาจาก ระบบ การกำจัดของเสียระบบระบายน้ำ						
24	ท่านมีการวิเคราะห์คุณสมบัติน้ำก่อน นำไปใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์						
25	ท่านได้มีการจัดการระบบน้ำ โดยไม่ให้มี การขาดแคลน						
	ด้านการจัดการศัตรูพืช	5	4	3	2	1	
26	ท่านได้ปลูกพืชที่สามารถใช้เพื่อไล่แมลงใน แปลงปลูก เช่น ตะไคร้หอม โหระพา กระจ เพรา สะระแหน่ ดาวเรือง เป็นต้น พืชอื่น ๆ ระบุ.....						
27	ท่านได้มีการปลูกพืชหมุนเวียนในแปลงปลูก						
28	ท่านไม่ใช้สารต้องห้ามตามมาตรฐานเกษตร อินทรีย์						
29	ท่านใช้กับดักในการล่อแมลงในแปลงปลูก เช่น กาวเหนียว						
30	ท่านได้มีการสำรวจศัตรูพืชในแปลงปลูก อย่างสม่ำเสมอ						

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น ผู้สัมภาษณ์					คะแนนความสำเร็จ (คะแนนเต็มข้อละ 10 คะแนน)
31	ท่านใช้พืชสมุนไพร เพื่อป้องกันและกำจัดศัตรูพืชในแปลงปลูก เช่น ตะไคร้ สะเดา สาบเสือ ขมิ้นชัน ข่า						
	ด้านการจัดการโรคพืช	5	4	3	2	1	
32	ท่านไม่ใช้เมล็ดพันธุ์ ที่อาจมีการปนเปื้อนเชื้อโรคเข้ามาใช้ในแปลงปลูก						
33	ท่านได้มีการปลูกพืชกันลม ปลูกพืชในโรงเรือนในแปลงปลูก เพื่อป้องกันการเข้าทำลายพืชของเชื้อโรค						
34	ท่านมีวิธีการกำจัดซากพืชที่เป็นโรคออกจากแปลงเกษตรอินทรีย์อย่างถูกต้องตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ระบุ.....						
35	ท่านมีการป้องกันพืชที่เป็นโรคโดยการใช้ชีวภัณฑ์ในแปลงปลูก เช่น ไตรโคเดอร์มา/บาซิลลัสทับซิลีส (BS) อื่น ๆ ระบุ.....						
	ด้านการควบคุมวัชพืช	5	4	3	2	1	
36	ท่านกำจัดวัชพืชโดยวิธีการใช้มือถอนในแปลงปลูก						
37	ท่านได้มีการปลูกพืชตระกูลถั่วคลุมดินเพื่อป้องกันวัชพืช						
38	ท่านคลุมดินด้วยพลาสติกทึบแสงที่ไม่ย่อยสลายในแปลงปลูกพืช						
39	ท่านใช้เครื่องทุ่นแรง เช่น เครื่องตัดหญ้า ในการควบคุมแปลงในแปลง เกษตรอินทรีย์						
40	ท่านไม่ใช้สารเคมีกำจัดหรือควบคุมวัชพืชในแปลงปลูก						

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น ผู้สัมภาษณ์					คะแนนความสำเร็จ (คะแนนเต็มข้อละ 10 คะแนน)
		5	4	3	2	1	
	ด้านการเก็บเกี่ยวและจัดการผลผลิต หลังเก็บเกี่ยว	5	4	3	2	1	
41	ท่านได้มีการแยกเก็บและใช้อุปกรณ์เก็บเกี่ยวและบรรจุ ระหว่างเกษตรกรอินทรีย์และเกษตรกรทั่วไป อย่างชัดเจน						
42	ท่านมีการตัดแต่งและทำความสะอาดผลผลิตหลังเก็บเกี่ยว						
43	ท่านจัดเก็บผลผลิตอย่างเป็นระเบียบ						
44	ท่านได้แยกโรงเก็บผลผลิตและบรรจุภัณฑ์ ระหว่างเกษตรกรอินทรีย์ร่วมกับผลผลิตเกษตรกรเคมี						
45	ท่านไม่ได้ใช้สารเคมีเพื่อเร่งผลผลิตเกษตรกรอินทรีย์						
46	ท่านไม่ได้ใช้สารเคมีช่วยในการยืดอายุและทำความสะอาดผลผลิตเกษตรกรอินทรีย์						
	ด้านการขนส่งและตลาด	5	4	3	2	1	
47	ได้มีการป้องกันผลผลิตจากการปนเปื้อนจากวัสดุต้องห้ามตามมาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์						
48	ท่านได้มีการเก็บรักษาสินค้าอย่างเป็นระบบและสะอาด ตลอดกระบวนการขนส่ง						
49	ท่านติดฉลากแสดงตรามาตรฐานที่ผลผลิตอินทรีย์อย่างชัดเจน						
50	ท่านได้วางแยกจำหน่ายระหว่างผลผลิตอินทรีย์กับผลผลิตทั่วไป						

ส่วนที่ 3: ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

เรื่อง การศึกษาความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ หมู่บ้านทุ่งมั่ง อำเภอไชยธานี นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ส่วนที่ 1: การดำเนินงาน และกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

1. ท่านมีวิธีการในการดำเนินการทำเกษตรอินทรีย์อย่างไร ?

.....

2. ท่านได้มีกระบวนการในการทำเกษตรอินทรีย์อย่างไร ?

.....

ส่วนที่ 2: ความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

1. ท่านคิดว่าความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์ของท่าน เกิดจากอะไร ?

.....

2. ภาวะความเป็นผู้นำของคณะกรรมการกลุ่ม เป็นอย่างไร?

.....

3. การมีส่วนร่วมของสมาชิกและคณะกรรมการกลุ่ม เป็นอย่างไร?

.....

4. กลุ่มของท่าน ได้มีการบริหารจัดการกลุ่ม อย่างไร?

.....

5. ความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ในกลุ่มของท่าน เช่น ด้านพื้นที่ เงินทุน แรงงาน ตลาดจำหน่ายสินค้า และอื่น ๆ เป็นอย่างไร ?

.....

6. การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ส่งผลต่อการดำเนินการทำการเกษตรของกลุ่มท่านอย่างไร ?

.....

ภาคผนวก ค

ภาพประกอบการวิจัย

ภาพผนวกที่ 1 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากหัวหน้ากลุ่มสหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ท่ามั่ง

ภาพผนวกที่ 2 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ท่ามั่ง

ภาพผนวกที่ 3 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ท่ามั่ง

ภาพผนวกที่ 4 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ท่ามั่ง

ภาพผนวกที่ 5 โรงเรือนพื้นที่ปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกร

ภาพผนวกที่ 6 โรงเรือนพื้นที่ปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกร

ภาพผนวกที่ 7 โรงเรือนพื้นที่ปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกร

ภาพผนวกที่ 8 โรงเรือนพื้นที่ปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกร

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	Ms. Lathtana BOUNTHALAMAHAXAY
เกิดเมื่อ	08 October 1989
ประวัติการศึกษา	2010 Bachelor of Science in Geography and Geographic Information System at The Faculty of Social Sciences, National University of Laos
ประวัติการทำงาน	2015 Technical officer in International Organization Division, Department of International Cooperation, Ministry of Planning and Investment 2017 Technical officer in Greater Mekong Subregion Division, Department of International Cooperation, Ministry of Planning and Investment

